

Департамент інформаційної діяльності, культури,
національностей та релігій
Хмельницької обласної державної адміністрації
Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека
Хмельницьке обласне відділення
ВГО Українська бібліотечна асоціація
Хмельницька міська організація
Національної спілки краєзнавців України

Календар

знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини
на 2024 рік

Рекомендаційний бібліографічний довідник

Хмельницький
2023

УДК 006.95(059.3)(477.43)«2024»

К 17

Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини на 2024 рік : реком. бібліогр. довід. / Департамент інформаційної діяльності, культури, національностей та релігій Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. ОУНБ; Хмельниц. обл. від-ня ВГО УБА; Хмельниц. міська орг. НСК України; уклад. О. М. Шеїн. – Хмельницький : Стрихар А. М., 2023. – 176 с.

Друкується за рішенням редакційно-видавничої ради Хмельницької ОУНБ, протокол № 6 від 3.11.2023 року, та Президії Хмельницького обласного відділення УБА, протокол № 6 від 9.11.2023 року.

Укладач: *Шеїн О. М.*

Редактори: *Маковська В. В.,
Шмаль Т. А.*

Відповідальна за випуск: *Чабан К. А.*

На обкладинці фото:

*Дмитра Петровича Чавалаха,
Артура Венедиктовича Закордонця,
Романа Михайловича Матвійця,
гетьмана Миколая Сенявського,
Хмельницького обласного центру служби крові.*

© Автори статей, 2023

© Хмельниц. ОУНБ, 2023

© Хмельниц. обл. від-ня ВГО УБА, 2023

Від укладача

До Вашої уваги представлений рекомендаційний бібліографічний довідник, що містить в собі відомості про понад 1000 ювілейних дат з часу утворення населених пунктів краю, визначних подій та видатних особистостей, наших земляків та тих, чий життя та діяльність пов'язані з краєм. До видання увійшло понад 150 нововиявлених дат з інформаційних ресурсів бібліотеки, офіційних вебсайтів з мережі «Інтернет» та досліджень науковців, краєзнавців краю.

Структурно видання складається з хронологічної та довідково-інформаційної частин. У хронологічній частині спочатку подаються події без визначення конкретної дати, далі – дати з встановленим хронологічним перебігом подій. У довідково-інформаційній частині в авторській редакції розміщено інформаційні довідки науковців, краєзнавців, літературознавців, освітян та працівників культури про окремих ювілярів та ювілейні дати. Бібліографічні списки літератури до інформаційних довідок розміщено за формальними ознаками. Дати, до яких подаються розширені текстові довідки, виділені курсивом.

Допоміжним ключем у виданні виступає покажчик персоналій та зміст. Також подано відомості про авторів історичних та біографічних довідок.

Висловлюємо подяку всім, хто надав інформацію до Календаря.

Видання розраховане на усіх, хто досліджує минуле та цікавиться сьогоденням Хмельниччини: науковців, краєзнавців, журналістів, працівників закладів культури, учнівську та студентську молодь.

Свої зауваження та пропозиції просимо надсилати за адресою: kraj.lhmounb@gmail.com.

◇◇◇ **Знаменні і пам'ятні дати** ◇◇◇

**І пам'ятай, якій землі ти син:
Країн багато – рідний край один.**

М. Кундис

У 2024 році виповнюється

- 880** років з часу першої згадки про смт Стара Ущиця Кам'янець-Подільського р-ну (1144).
- 815** років з часу першої згадки про м. Старокостянтинів (Кобудь) та с. Губин Старокостянтинівського р-ну (1209).
- 620** років з часу першої згадки про села Грим'ячка, Зіньків та Підлісний Мукарів Кам'янець-Подільського р-ну, смт Сатанів Хмельницького р-ну (1404).
- 595** років з часу першої згадки про с. Куча Кам'янець-Подільського р-ну (1429).
- 590** років з часу утворення Подільського воєводства (1434).
- 585** років з часу першої згадки про смт Нова Ущиця;
- 585** років з часу першої документальної згадки про с. Радівці Хмельницького р-ну (1439).
- 580** *років з часу першої документальної згадки про села Дружнє, Котюржинці, Кременчуки Хмельницького р-ну (1414).*
- 555** років з часу заснування с. Блищанівка Кам'янець-Подільського р-ну (1469).
- 550** років з часу першої згадки про с. Оринин Кам'янець-Подільського р-ну (1474).
- 535** *років з дня народження та 455 років з дня смерті Миколая Сенявського – військового діяча, заснував м. Синяву та Синявську волость.*
- 530** років з часу першої документальної згадки про с. Горбасів Хмельницького р-ну (1494).
- 525** років з часу проведення люстрації (перепису) оборонних замків Поділля (1499).
- 505** років з часу першої згадки про с. Михнів Шепетівського р-ну (1519).

- 490** років з часу першої документальної згадки про села Мислятин, Сошне та Городище Шепетівського р-ну (1534).
- 460** років з часу першої згадки про с. Баламутівка Хмельницького р-ну (1564).
- 455** років з часу прийняття Люблінської унії, яка поєднала литовську і польську державу в єдине політичне ціле – Річ Посполиту і внесла суттєві зміни в соціальний і економічний уклад подільських земель, що колонізуються ще інтенсивніше;
- 455** років з часу першої згадки про села Бубнівка, Лісоводи, Сербинівка, Строки Хмельницького р-ну; с. Новолабунь Шепетівського р-ну (1569).
- 450** років з часу першої історичної згадки про с. Немиринці Хмельницького р-ну (1574).
- 445** років з дня народження Станіслава Ревери Потоцького (1579 – 1667) – державного діяча, полководця, великого Коронного гетьмана, Кам'янець-Подільського старости (1658 – 1664), головного опікуна кармелітів Кам'яця-Подільського.
- 435** років з часу першої документальної згадки про села Великі Пузирки, Топори, Хролин Шепетівського р-ну; Гриценки та Капустин Хмельницького р-ну (1589).
- 430** років тому Пłosкирів відвідав австрійський дипломат, мандрівник Еріх Лясота фон Штеблау. Він залишив найбільш давній з усіх відомих опис Пłosкирова та Кам'яця (1594).
- 425** років з часу заснування кафедрального костелу Іоанна Хрестителя в м. Ізяслав (1599);
- 425** років з часу першої історичної згадки про с. Лютарівка Хмельницького р-ну.
- 410** років з часу надання Деражні магдебурзького права (1614).
- 405** років з часу написання Мелетієм Смотрицьким «Граматики слов'янської», яка багато десятиліть служила

основним посібником вивчення церковнослов'янської мови (1619).

- 395** років з часу першої документальної згадки про села Васьківчики, Велика Салиха, Великі Орлинці, Великі Юначки, Гриценки, Закриниччя, Каламаринка, Красівка, Кременчуки, Кучманівка, Ледянка, Лисогірка, Мала Салиха, Малі Зозулинці, Медці, Михайлівці, Рублянка, Севрюки, Тріски, Федірки, Федорівка Хмельницького р-ну; с. Браїлівка Кам'янець-Подільського р-ну (1629).
- 380** років з дня народження Йосифа Шумлянського (1644 – 1708) – церковного, культурного, політичного і військового діяча України і Польщі, православного єпископа Галицького (Львівського) і Кам'янецького.
- 315** років з часу першої згадки про с. Варварівка Шепетівського р-ну (1709).
- 270** років з часу надання Ізяславу та Славуті магдебурзького права (1754).
- 265** років з часу першої згадки про с. Пасічна Хмельницького р-ну (1759).
- 255** років з часу заснування Михайлівської церкви у с. Зіньків Хмельницького р-ну (1769);
- 255** років з дня народження Антона Петровича Жмійовського (Змієвського) (1769, за іншими даними 1759 – 1834) – актора, драматурга, засновника та керівника Кам'янець-Подільського місцевого театру.
- 245** років з дня народження Івана Олександровича Чайковського (1779 – 1869) – польського лікаря вірменського походження, доктора медицини. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
- 245** років з дня народження *Вавжинця Марчинського (1779 – 1845) – педагога, релігійного і громадського діяча, історика. Жив та працював на Поділлі. Помер та похований у м. Кам'янець-Подільський. Автор наукової*

праці «Статистичний, географічний та історичний опис Подільської губернії».

- 235** років з часу заснування с. Слобідка-Кульчієвецька Кам'янець-Подільського р-ну (1789).
- 225** років з часу заснування Хрестовоздвиженської церкви у м. Кам'янець-Подільський (1799);
- 225** років з часу заснування Михайлівської церкви у с. Велика Радогощ Шепетівського р-ну.
- 220** років з часу відкриття першої водолікарні у м. Кам'янець-Подільський (1804).
- 205** років з часу заснування православної церкви Різдва Пресвятої Богородиці у м. Славута (1819);
- 205** років з дня народження Валерія (Валеріана) Коперницького (1819 – 1895) – філолога, педагога. У 1862 році викладав у Кам'янці-Подільському;
- 205** років з дня народження Едмунда Дмитровича Міквіц (Миквиць) (1819 – ?) – архітектора, проектував будівлі м. Кам'янець-Подільський.
- 200** років з дня народження Миколи Федоровича Карчевського (1824 – 1900) – інженера-архітектора, Подільського губернського архітектора у 1848 – 1859 рр.
- 195** років з часу заснування Дунаєвецької суконної фабрики, нині ТОВ «Маровоір»;
- 195** років з часу перейменування села Літнівці на Нову Ушицю (1829).
- 190** років з часу першої писемної згадки про парафіяльне училище у Чорному острові, нині Чорноострівський лицей Хмельницького р-ну (1834).
- 185** років з часу заснування Городоцького цукрового заводу (1839).
- 180** років з часу заснування школи у с. Струга Кам'янець-Подільського р-ну (1844);

- 180** років з дня народження Северіяна Васильовича Нюхалова (1844 – ?) – інженера-архітектора. У 1890-х роках працював у м. Кам'янець-Подільський Х губерньським інженером Подільської губернії, займався будівництвом церков на Поділлі.
- 175** років з часу заснування школи у с. Пирогівці Хмельницького р-ну (1849);
- 175** років з дня народження *Влодзімежа (Володимира) Лося (1849 (за іншими даними 1848) – 1888, м. Мюнхен) – художника. Народився у с. Клембівка Заславського повіту Волинської губернії (нині Шепетівський р-н).*
- 170** років з дня народження Олександра Володимировича Перніца (1854 – ?) – архітектора. Споруджував церкви та будівлі у м. Кам'янець-Подільський. Перебудував монастир візиток у Подільське жіноче училище духовного відомства.
- 165** років з часу заснування Товариства подільських лікарів у м. Кам'янець-Подільський (1859).
- 160** років з часу заснування Покровської церкви у м. Кам'янець-Подільський (1864);
- 160** років з часу заснування церкви у с. Хребтіїв Кам'янець-Подільського р-ну;
- 160** років з часу відкриття церковно-парафіяльної школи у с. Антоніни Хмельницького р-ну;
- 160** років з часу заснування школи у с. Осламів Хмельницького р-ну.
- 155** років з часу відкриття однокласного народного училища у с. Кузьмин Хмельницького р-ну, нині Кузьминський ліцей (1869). *(Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»);*
- 155** років з дня народження Маріана Лонжинського (1869 – 1966) – лікаря, мемуариста. У 1880 – 1888 рр. навчався у класичній гімназії у Кам'янці-Подільському.

- 150** років з часу заснування волосної церковно-приходської школи у с. Хоровець Шепетівського р-ну, нині Хоровецький ліцей (1874);
- 150** років з часу заснування суконної промисловості у м. Дунаївці.
- 145** років з часу заснування школи у с. Крупець Шепетівського р-ну (1879).
- 140** років з часу заснування костелу в с. Струга Кам'янець-Подільського р-ну (1884);
- 140** років з часу створення притулку для дорослих сліпих у Кам'янці-Подільському, нині Кам'янець-Подільська спеціальна школа;
- 140** років з часу заснування школи у с. Митинці Хмельницького р-ну.
- 135** років з часу заснування школи у с. Калюсик Хмельницького р-ну;
- 135** років з часу заснування школи у с. Іванківці Кам'янець-Подільського р-ну.
- 130** років тому при школах Подільської єпархії почали створюватися бібліотеки позашкільного читання.
- 125** років з дня народження Серафима (Костянтина Свежевського; 1899 – 1996) – церковного діяча, архієпископа Каракаського та Венесуельського, а також Бразильського. Народився у м. Проскурів;
- 125** років з дня народження Івана Павловича Щерби (1899 – 1976) – бригадира, Героя Соціалістичної Праці (1948). Народився у с. Книжківці Хмельницького р-ну;
- 125** років з часу введення в експлуатацію цегельного заводу у м. Проскурів, що належав Ш. Гальперіну, нині завод будівельних матеріалів;
- 125** років з часу заснування Сатанівського та Старокостянтинівського цукрових заводів (1899).

- 120** років з дня народження Олександра Ізраїлійовича Франкфурта (1904 – 1977) – професора, доктора медичних наук, завідуючого пропедевтики внутрішніх хвороб Вітебського медичного інституту. Народився у смт Сатанів.
- 115** років з дня народження Михайла Полікарповича Ботіна (1909 – 1985) – військового діяча, генерал-майора, доктора військових наук, доктора історичних наук, професора. Народився у м. Старокостянтинів;
- 115** років з часу заснування крохмального заводу у с. Божиківці Хмельницького р-ну (1909);
- 115** років з часу заснування Славутського комбінату «Будфарфор», нині ДП «Славутський комбінат «Будфарфор»;
- 115** років з часу створення Проскурівсько-Летичівського товариства бджолярів, яке з 1911 р. отримало статус Подільського.
- 105** років з часу перебування у м. Кам'янець-Подільський Директорії та уряду УНР (червень – листопад 1919 р.). *(Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»);*
- 105** років з дня народження Катерини Леонідівни Білецької (Лазор) (1919 – 1996) – журналістки, письменниці, громадської діячки, бібліографки славистського відділу при Торонтському університеті, дружини поета Олега Ольжича. Народилася у м. Кам'янець-Подільський;
- 105** років з дня народження Федора Єгоровича Жулова (1919 – 1944) – військовика, Героя Радянського Союзу. Загинув, визволяючи Хмельниччину;
- 105** років з дня народження Івана Опанасовича Врублевського (1919 – 1945) – учасника національно-визвольних змагань, командира загону «Іскра» УПА. Народився у с. Човгузів Хмельницького р-ну.
- 100** років з дня народження Марії Сергіївни Весни (Висянської) (1924 – 2018) – ланкової рільничої бригади, Героя Соціалістичної Праці (1948). Народилася у с. Свіршківці Кам'янець-Подільського р-ну.

- 95 років з часу заснування музею санітарної культури у м. Проскурів, з якого бере початок обласний краєзнавчий музей;
- 95 років з часу відкриття Проскурівської МТС. Від неї бере початок АК «АДВІС» (1929).
- 90 років з часу відкриття Городоцької центральної публічної бібліотеки (1934).
- 85 років з часу заснування Віньковецького сирзаводу, нині ТОВ «Віньковецький сирзавод» (1939);
- 85 років з часу смерті Іоанікія Івановича Шимоновича (1885 – 1939) – економіста, професора, члена уряду УНР. Народився у с. Гусятин Кам'янець-Подільського р-ну.
- 75 років з часу відкриття першої на Поділлі сільської лікарні у с. Летава Кам'янець-Подільського р-ну (1949).
- 70 років з часу відкриття Плужненського професійного аграрного ліцею Шепетівського р-ну (1954).
- 60 років з часу закладення дендрологічного парку у м. Хмельницький (1964). *(Довідку див. «Календар ... на 2014 рік»)*.
- 55 років з часу введення в експлуатацію заводу «Катіон», нині ТОВ «Хмельницький завод «Катіон» (1969).
- 35 років з часу заснування літературно-меморіального музею Анни Ахматової у с. Слобідка-Шелехівська Хмельницького р-ну (1989);
- 35 років з часу заснування Славутського солодового заводу, нині ПАТ «Славутський солодовий завод».
- 30 років з часу відкриття приватного ліцею «Антей» у м. Кам'янець-Подільський (1994).

Січень

- 1 **115** років з дня народження Тетяни Дем'янівни Дейнеки (1909 – 1993) – ланкової, Героя Соціалістичної Праці (1948). Народилася у с. Богданівці Хмельницького р-ну;

- **100** років з дня народження Марії Андріївни Латюк (1924 – 1995) – працівниці сільського господарства, Героя Соціалістичної Праці (1958). Народилася у с. Цвіклівці Кам'янець-Подільського р-ну;
  - **85** років з дня народження Ігоря Юрійовича Гавришкевича – фахівця у галузі інформаційних технологій, професора Технологічного університету в Сіднеї. Народився у с. Чернява Хмельницького р-ну;
  - **80** років з часу визволення від нацистів с. Ганнопіль Шепетівського р-ну – першого населеного пункту області (1944);
  - **80** років з дня народження Миколи Федоровича Федунця (1944 – 2009) – поета, заслуженого працівника культури України, лауреата Міжнародної літературної премії ім. І. Кошелівця, обласних премій ім. Т. Шевченка та ім. В. Буласка, Хмельницької міської премії ім. Б. Хмельницького. Народився у с. Сушівці Шепетівського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»);*
  - **80** років з дня народження Ольги Андріївни Кравченко – художниці, членкині НСХ України. Народилася у с. Новодубище Хмельницького р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»);*
  - **65** років з дня народження Олександра Івановича Ємця (1959 – 2001) – правознавця, політичного і державного діяча, міністра України у справах національностей і міграції (1993 – 1994). Народився у с. Велика Медведівка Шепетівського р-ну.
- 2**   **80** років з дня народження Віктора Омеляновича Гуцала – диригента, педагога, народного артиста УРСР, лауреата Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка. Народився у с. Требухівці Хмельницького р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2014 рік»).*
- 3**   **235** років з дня народження Северина Кжишковського (Кржишковського; 1789 – 1865) – релігійного діяча,

письменника, мемуариста. Народився у м Кам'янець-Подільський;

- **75** років з дня народження Андрія Андрійовича Яремчука – журналіста, кінокритика, заслуженого журналіста України, члена НСЖ України та НС кінематографістів України. Народився у с. Коськів Шепетівського р-ну;
- **75** років з дня народження Андрія Петровича Микитюка – скульптора, члена Національної спілки художників України (1999). Народився у с. Пиляї Шепетівського р-ну.
- 4** **75** років з дня народження Веслава Зенона Степенського (Стемпневського) (1949 – 1998) – авіаконструктора, ученого. Працював у Канаді, Польщі, США, Великій Британії та Швеції. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 5** **120** років з дня народження Миколи Макаровича Марчака (1904 – 1938) – державного діяча, інженера-технолога металообробної промисловості. Народився у с. Залісці Кам'янець-Подільського р-ну;
- **115** років з дня народження Степана Івановича Данилишина (1909 – 1973) – художника театру, живописця, члена СХ СРСР, заслуженого діяча мистецтв УРСР. Народився у с. Юхимівці Хмельницького р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»).*
- 6** **190** років з дня народження Степана Васильовича Руданського (1834 – 1873) – лікаря, поета, перекладача. Навчався у Кам'янець-Подільській духовній семінарії (1849 – 1855). На Поділлі збирав фольклор, написав перші оригінальні твори. *(Довідку див. «Календар ... на 2009 рік»).*
- 7** **105** років з дня народження Георгія Максимовича Кудашова (1919 – 2007) – військового діяча, Героя Радянського Союзу. З 1936 р. проживав у Шепетівці;
- **100** років з дня народження Юхима Васильовича Крикуна (1924 – 2011) – архітектора, члена Національної спілки архітекторів України (1964), почесного члена Української академії архітектури (2001), заслуженого архітектора АР

- Крим (2000). Народився у с. Котюржинці Хмельницького р-ну;
- **95** років з дня народження Степана Івановича Андрощука – будівельника, Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Святець Хмельницького р-ну.
- 8** **85** років з дня народження Петра Прокоповича Карася (1939 – 2019) – поета, публіциста, члена НСП України та НСЖ України, заслуженого журналіста України, лауреата обласних премій ім. В. Булаєнка та ім. М. Годованця. Народився у с. Коханівка Шепетівського р-ну. (*Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»*);
- **80** років з часу визволення м. Полонне від нацистів (1944).
- 9** **70 років з дня народження Степана Михайловича Шкапія – українського поета, гумориста, журналіста, члена Національної спілки журналістів України та Національної спілки письменників України. Живе і працює у м. Хмельницький;**
- **50** років з дня народження Володимира Анатолійовича Кириленка – ученого в галузі озброєння, військової техніки та національної безпеки у сфері прикордонної безпеки, полковника запасу, доктора військових наук (2010), професора (2015), заслуженого діяча науки і техніки України (2017), лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Закінчив Національну академію Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (2012).
- 10** **110** років з дня народження Ганни Степанівни Горячок (1914 – 1997) – ланкової рільничої бригади, Героя Соціалістичної Праці (1948). Народилася у с. Летава Кам'янець-Подільського р-ну;
- **95** років з дня народження Валентина Івановича Зноби (1929 – 2006) – скульптора, народного художника України, лауреата Національної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка, нині Національна премія України ім. Т. Г. Шевченка,

засновника Академії мистецтв України, автора монумента Слави у м. Хмельницький. (*Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»*);

- **75** років з дня народження Миколи Володимировича Роїка – доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка УААН, заслуженого діяча науки і техніки України. Народився у с. Нетечинці Хмельницького р-ну;
  - **60** років з дня народження Миколи Ільковича Кабачинського – полковника запасу, доктора історичних наук (2007), професора (2008), доцента Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, члена Національної спілки краєзнавців України. Народився у с. Зіньків Кам'янець-Подільського р-ну.
- 11** *80 років з дня народження Валентини Степанівни Коляденко (Філіпчук) – педагогині, волонтерки, відмінниці освіти. Народилася у с. Ружична;*
- *80 років з дня народження Олександра Володимировича Лесика – архітектора, доктора архітектури, дійсного академіка Української академії архітектури, професора Східно-європейського національного університету ім. Лесі Українки. Народився у м. Полонне;*
  - **75** років з дня народження Василя Лаврентійовича Дацюка – письменника, перекладача, члена НСП України (1994). Народився у с. Щурівці Шепетівського р-ну;
  - **75** років з дня народження Ніни Іванівни Гончарук – вишивальниці, заслуженої майстрині народної творчості, лауреатки обласної премії ім. Т.Г. Шевченка, Хмельницької міської премії ім. Б. Хмельницького. Народилася у с. Видошня Хмельницького р-ну.
- 13** **105** років з дня народження Михайла Іларіоновича Петрова (1919 – 1998) – командира диверсійного батальйону партизанського об'єднання, Героя Радянського Союзу (1944). Воював у партизанському загоні на території області.

- 14** **130** років з дня народження Євгена Дометійовича Онацького (1894 – 1979) – мовознавця, історика культури, публіциста, громадського діяча. У 1905 – 1912 рр. жив у Кам’янці-Подільському.
- 15** **100 років з дня народження Івана Володимировича Гарнаги (1924 – 2012) – архівіста, науковця, дослідника історії Поділля;**
- **95** років з часу оголошення замку князів Острозьких у м. Старокостянтинів Державним історико-культурним заповідником.
- 16** **580** років з часу першої писемної згадки про м. Красилів (1444);
- **80** років з часу визволення м. Славута від нацистів (1944);
  - **80** років з часу смерті Леоніда Сильвестровича Лупана (1915 – 1944) – поета. У 1937 р. був репресований. Реабілітований посмертно. Народився у с. Нестерівці Кам’янець-Подільського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2014 рік»);*
  - **70** років з часу перейменування міста Проскурова у місто Хмельницький, а Кам’янець-Подільської області на Хмельницьку. *(Довідку див. «Календар ... на 2014 рік»).*
- 17** **55** років з дня народження Надії Олександрівни Стеньгач – кандидатки історичних наук, доцентки, професорки Хмельницького університету управління та права ім. Л. Юзькова.
- 18** **190** років з дня народження Володимира Боніфатійовича Антоновича (1834 – 1908) – видатного історика, археографа, археолога, етнографа, професора, почесного члена Подільського історико-археологічного товариства;
- **100** років з дня народження Марії Василівни Нагурної (1924 – 1998) – ланкової рільничої бригади, Героя Соціалістичної Праці (1948). Народилася у с. Летава Кам’янець-Подільського р-ну;

- **75** років з дня народження Володимира Павловича Нечипорука – правознавця, доктора юридичних наук, доктора філософських наук, професора, заслуженого юриста України. Народився у с. Лагодинці Хмельницького р-ну.
- 19** **155** років з дня народження Євгенії Самійлівни Шліхтер (1869 – 1943) – культурно-освітньої діячки, директорки Київської державної обласної бібліотеки, нині НБУ ім. Ярослава Мудрого. Народилася у м. Кам'янець-Подільський.
- 21** **285** років з дня народження Андрія Григоровича Розенберга (1739 – 1813) – військовослужбовця, генерала, губернатора Подільської губернії. Останні роки життя пройшли у с. Чорна Кам'янець-Подільського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2014 рік»);*
- **65** років з часу створення Хмельницького музичного училища ім. В. Заремби (1959). *(Довідку див. «Календар ... на 2014 рік»).*
- 22** **55** років з дня народження Світлани Василівни Маркової – історикині, докторки історичних наук, доцентки, лауреатки премії «За подвижництво у державотворенні» ім. Якова Гальчевського. Народилася у м. Дунаївці. *(Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»).*
- 23** **75** років з дня народження Володимира Миколайовича Марчука – живописця, майстра монументального розпису, члена НСХ України. Народився у с. Москалівка Хмельницького р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2009 рік»).*
- 24** **65** років з дня народження Леоніда Григоровича Білого – педагога, управлінця, кандидата педагогічних наук (2008), доцента (2012), відмінника освіти України (2005), директора Хмельницького інституту МАУП. Народився у с. Михайлючка Шепетівського р-ну.
- 25** **75** років з дня народження Василя Тимофійовича Мака – фізика, доктора фізико-математичних наук, професора

Одеського національного університету. Народився у м. Кам'янець-Подільський.

- 27** **185** років з дня народження Павла Платоновича Чубинського (1839 – 1884) – фольклориста, поділлєзнавця. Досліджував Старокостянтинівський, Ушицький, Кам'янець-Подільський повіти. Працював у Летичівському повіті;
- **95** років з дня народження Аполлона Максимовича Білоуса (1929 – 1999) – кріобіолога, доктора медичних наук, професора, члена-кореспондента НАНУ, лауреата Державної премії України у галузі науки і техніки. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 28** **95** років з дня народження Петра Павловича Тлустого (1929 – 1997) – бригадира тракторної бригади, Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Лісоводи Хмельницького р-ну;
- **65** років з дня народження Любови Іванівни Сердуніч – педагогині, поетеси, краєзнавиці, громадської діячки, членкині НСП України, лауреатки обласної премії ім. М. Годованця. Народилася у с. Теліжинці Хмельницького р-ну.

Лютий

- 1** **215** років з дня народження Ігнатія Фудаковського (1809 – 1891) – засновника цукрової промисловості в Україні, зокрема, в Шепетівці, громадського діяча. У Слауті за його ініціативи була збудована фабрика сукна та ливарня бронзи.
- 5** **105** років з дня народження *Олександра Протальйоновича Дудіна (1919 – 1982) – командира артилерійського взводу, старшого лейтенанта, Героя Радянського Союзу (1944). З 1948 р. проживав та похований у м. Кам'янець-Подільський.*

- 7 **165** років з дня народження Шолома Алейхема (Шолома Нохумовича Рабиновича) (1859 – 1916) – єврейського письменника, драматурга. Не раз бував на Поділлі;
- **95** років з дня народження Івана Архиповича Стасюка (1929 – 2009) – краєзнавця, дослідника Поділля, Почесного краєзнавця України, публіциста, лауреата обласної премії ім. Ю. Сіцінського. Народився у с. Карабіївка Хмельницького р-ну. (*Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»*);
  - **85** років з дня народження Едуарда Рафаїловича Міляра – живописця, графіка, поета, члена НСХ України. Народився у смт Антоніни Хмельницького р-ну.
- 8 **95** років з дня народження Володимира Васильовича Козярьського (1929 – 1991) – керівника комплексної бригади, Героя Соціалістичної Праці (1973). Народився у с. Шутнівці Кам'янець-Подільського р-ну.
- 9 **85** років з дня народження Ярослава Тимофійовича Кіницького – ученого у галузі теорії механізмів і машин, доктора технічних наук, професора ХНУ.
- 10 **70** років з дня народження Миколи Андрійовича Мельника – тренера (важка атлетика), майстра спорту (1975), заслуженого тренера України (2001), судді міжнародної категорії (2010). Народився у с. Бражинці Шепетівського р-ну.
- 11 **80** років з часу визволення м. Шепетівка від нацистів (1944).
- 12 **85** років з дня народження Василя Павловича Цілого – поета, члена Національної спілки письменників України. Закінчив Кам'янець-Подільський педагогічний інститут (1969);
- **65** років з дня народження Василя Олексійовича Бенюка – акушера-гінеколога, доктора медичних наук, професора Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця. Народився у с. Кузьмин Хмельницького р-ну;

- **55** років з дня народження Олександра Васильовича Діденка – полковника запасу, доктора педагогічних наук (2009), професора (2013). Народився у м. Хмельницький.
- 13** **60** років з дня народження Олени Петрівни Біницької – бухгалтерки, педагогині, методистки, кандидатки економічних наук (2002), доцентки (2005), відмінниці освіти України (2007), проректорки з економічних питань Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.
- 14** **45** років з дня народження Ігоря Вікторовича Білика (1979 – 2015) – воїна-кіборга. Загинув в Донецькому аеропорту. Народився у м. Старокостянтинів.
- 15** **155** років з дня народження Левка Антоновича Дроздовського (1869 – 1951) – військовика, генерального хорунжого армії УНР. З 1920 р. – в еміграції. Народився у м. Деражня (за іншими даними – у Керчі);
- 15-16** **105** років з часу збройного виступу пробільшовицьких сил та кривавого єврейського погрому у м. Проскурів (1919).
- 17** **95** років з дня народження Лева Сергійовича Балашова (1929 – 2015) – доктора біологічних наук, професора (2015), лауреата Державної премії ім. М. Г. Холодного АН УРСР (1990). З 2006 року працював у Кам'янець-Подільському національному університеті ім. І. Огієнка. Автор понад 200 наукових праць, серед яких «Водноболотні угіддя Поділля» (2014).
- 19** **60** років з дня народження Миколи Івановича Бойчука – тренера з футболу, заслуженого тренера України (2009). Народився у м. Ізяслав.
- 20** **135** років з дня народження Миколи Михайловича Хращевського (1889 – 1955) – літературознавця, краєзнавця, бібліотекаря, старшого бібліотекаря Вінницької філії Всенародної бібліотеки ВУАН (1889 – 1955). Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 21** **35** років з дня народження Павла Станіславовича Олійника – спортсмена (вільна боротьба), заслуженого майстра спорту України (2013). Народився у м. Хмельницький.

- 22** **95** років з дня народження Валентини Федорівни Василюк (1929 – 2011) – доярки, Героя Соціалістичної Праці (1973), лауреатки Державної премії України. Народилася у с. Кременна Хмельницького р-ну.
- 23** **135** років з дня народження Василя Степановича Зборовця (1889 – 1944) – літературознавця, мовознавця, просвітянина. Народився у с. Гаврилівці Кам'янець-Подільського р-ну.
- 24** **115** років з дня народження Івана Григоровича Павловського (1909 – 2000) – генерала армії, Героя Радянського Союзу (1969). Народився у с. Теремківці Кам'янець-Подільського р-ну;
- **105** років з дня народження Івана Олексійовича Ткачука (1919 – 1945) – військового діяча, Героя Радянського Союзу (1945, посмертно). Народився у с. Жижниківці Шепетівського р-ну;
  - **95 років з дня народження Ганни Олексіївни Кухарської (Щербатюк) (1929 – 2016) – Героя Соціалістичної Праці (1948). Народилася у с. Пилипи-Олександрівські Хмельницького р-ну;**
  - **75** років з дня народження Зої Олександрівни Діденко – історикині, голови правління Хмельницького міського відділення Всеукраїнського товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка «Просвіта», лауреатки премії ім. Я. Гальчевського, кавалера ордена княгині Ольги III ст. (*Довідку див. «Календар ... на 2014 рік»*).
- 25** **55 років з дня народження Світлани Анатоліївни Коржук – педагогині, громадської діячки, краєзнавиці, дослідниці історії Поділля, членкині Національної спілки краєзнавців України.**
- 26** **80** років з дня народження Володимира Олександровича Капличного (1944 – 2004) – футболіста, тренера, майстра спорту міжнародного класу, бронзового призера 20-х Олімпійських ігор (1972 р.). Народився у м. Кам'янець-Подільський.

- 27** **105** років з дня народження Віри Михайлівни Калініної (1919 – 2002) – актриси, заслуженої артистки України. Працювала в Хмельницькому обласному музично-драматичному театрі ім. М. Старицького (1947 – 1976). Народилася у с. Маначин Хмельницького р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2009 рік»);*
- **60** років з дня народження Валентина Давидовича Говоруна – педагога, голови Хмельницького обласного географічного товариства, члена Національної спілки краєзнавців України. Автора навчальних посібників: «Дикі звірі Хмельниччини», «Риби, земноводні, плазуни і звірі Хмельниччини», «Птахи Хмельниччини», «Річки Хмельниччини», «Гриби Хмельниччини», «Лікарські рослини Хмельниччини», «Комплексне краєзнавче дослідження населених пунктів Полонщини» та низки поетичних збірок. Народився у с. Храбузна Шепетівського р-ну.
- 28** **170** років з дня народження Якова Васильовича Кривцова (1854 – після 1917) – архітектора, політичного діяча. У 1876 – 1879 роках працював молодшим інженером у м. Кам'янець-Подільський.

Березень

- 105** років з часу перебування у Проскурові уряду УНР. *(березень, листопад) (Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»).*
- 1** **75** років з дня народження Валентини Григорівни Щур – скрипальки, педагогині, заслуженої артистки України, лауреатки обласної премії ім. Т. Г. Шевченка, викладачки Хмельницького музичного училища ім. В. Заремби. Народилася у м. Хмельницький. *(Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»).*
- 2** **70** років з дня народження Віктора Олександровича Гончарука – поета, журналіста, члена НСП України, лауреата обласної премії ім. М. Годованця. Проживає у смт Чемерівці.

- 4 **90** років з дня народження Володимира Васильовича Холявка – сталевара м. Макіївка, Героя Соціалістичної Праці (1966). Народився у с. Каскада Кам’янець-Подільського р-ну;
- **80** років з дня народження Володимира Михайловича Рогова – вченого-гідролога, доктора технічних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, академіка Академії інженерних наук України. Народився в с. Самчики Хмельницького р-ну. (*Довідку див. «Календар ... на 2014 рік»*).
- 5 **80** років з часу визволення смт Білогір’я (колишнє с. Ляхівці) від нацистів (1944).
- 6 **235** років з дня народження Августина Томаша (Томаса) Брауна (1789 – 1861) – скрипаля, композитора і диригента. З 1854 р. жив у Самчиках Хмельницького р-ну;
- **100** років з дня народження Юрія Васильовича Букатевича (1924 – 2019) – прозаїка, експерта-кінолога, автора перших в Україні книг з кінології. (*Довідку див. «Календар ... на 2009 рік»*);
  - **80** років з часу визволення м. Ізяслав від нацистів (1944).
- 8 **170** років з дня народження Мацея Йосиповича Баллога (1854 – ?) – архітектора. У 1883 – 1891 роках обіймав посаду міського архітектора м. Кам’янець-Подільський;
- **105** років з дня народження Арсена Арсеновича Каспрука (1919 – 1982) – літературознавця, критика, поета, члена СП України. Народився у с. Стреків Хмельницького р-ну;
  - **80** років з часу визволення смт Стара Синява від нацистів (1944);
  - **75** років з дня народження Володимира Івановича Карвасарного – графіка, живописця, майстра художнього оброблення металу, члена НСХ України, лауреата обласної премії ім. В. Розвадовського та Хмельницької міської премії ім. Б. Хмельницького. Народився у с. Петрашівка

Хмельницького р-ну. (Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»).

- 9 **80** років з часу визволення міст Красилів, Старокостянтинів від нацистів (1944).
- 12 **45** років з дня народження Сергія Олександровича Семенчука – кандидата історичних наук, науковця, викладача, історика, археолога, краєзнавця, члена Національної спілки краєзнавців України. Народився у с. Лоевці Кам’янець-Подільського р-ну.
- 14 **110** років з часу відкриття регулярного вантажно-пасажирського руху на ділянці Проскурів – Кам’янець-Подільський (1914).
- 17 **110** років з дня народження Олени Федосівни Брик (1914 – 1980) – ланкової рільничої бригади, Героя Соціалістичної Праці (1948). Народилася у с. Правдівка Хмельницького р-ну;
  - **80** років з часу визволення м. Волочиськ від нацистів (1944).
- 18 **105** років з дня народження Івана Григоровича Крученка (1919 – 2001) – військовика, повного кавалера ордена Слави. Народився у с. Мальованка Шепетівського р-ну.
- 19 **80** років з дня народження Нінель Михайлівни Берези – лікарки-гастроентерологині, докторки медичних наук, професорки. Народилася у смт Антоніни Хмельницького р-ну.
- 20 **70** років з дня народження Олени Михайлівни Логвиненко – літературознавиці, публіцистки, кандидатки філологічних наук (1983), членкині НСПУ (1999), НСЖУ (2003). Нагороджена Орденом княгині Ольги 3-го ступеня (2007). Лауреатка літературної премії ім. Д. Нитченка (2000) та ім. О. Білецького (2003). Народилася у м. Хмельницький.
- 21 **75** років з дня народження Валерія Івановича Оборжицького – фахівця в галузі радіотехніки, доктора технічних наук (2016), завідувача кафедри Національного

університету «Львівська політехніка». Народився у с. Велика Березна Шепетівського р-ну.

- 22** **115** років з дня народження Сергія Івановича Климовича (1909 – 1946) – командира роти 895-го полку 193-ї стрілецької дивізії 65-ї армії, лейтенанта, Героя Радянського Союзу (1943). Народився у м. Шепетівка.
- 23** **80** років з часу визволення смт Летичів від нацистів (1944).
- 25** **80** років з часу визволення міст Проскурів, Деражня та смт Чемерівці від нацистів (1944).
- 26** **80** років з часу визволення міст Кам'янець-Подільський, Городок від нацистів (1944).
- 27** **110** років з дня народження Івана Сергійовича Кипотя (1914 – 1983) – командира батареї, старшого лейтенанта, Героя Радянського Союзу (1944). З 1957 року – підполковник у запасі. Мешкав у м. Хмельницький;
- **80** років з часу визволення смт Нова Ушиця, Ярмолинці, Вінківці від нацистів (1944);
  - **65** років з дня народження Анатолія Івановича Суходолі – хірурга, доктора медичних наук, професора, кавалера ордена «За заслуги» III ст. Народився у с. Покутинці Хмельницького р-ну.
- 30** **70** років з дня народження Олександра Васильовича Байдича – освітянина, дослідника Поділля, Почесного краєзнавця України, лауреата обласної премії ім. Ю. Січинського. Народився у с. Кузьмин Хмельницького р-ну.
- 31** **80** років з часу визволення м. Дунаївці від нацистів (1944).
- **60** років з дня народження Ірини Олексіївни Кучинської – педагогині, докторки педагогічних наук (2012), професорки (2014). Народилася у м. Кам'янець-Подільський.

Квітень

- 105** років з часу виходу Хмельницької районної газети «Прибузька зоря» (1919).
- 2** **105** років з дня народження Юрія Володимировича Кухаренка (1919 – 1980) – археолога, доктора історичних наук, дослідника черняхівської та зарубинецької культури. Народився у с. Чапля Хмельницького р-ну;
- **85** років з дня народження Бориса Олександровича Цудзевича (1939 – 2015) – біохіміка, доктора біологічних наук, професора, дійсного члена АН Вищої школи України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у м. Красилів.
- 3** **135** років з дня народження Ісака Юхимовича Огівецького (1889 – 1956) – математика, доктора фізико-математичних наук, професора. Народився у м. Старо-костянтинів.
- 4** **80** років з часу повного визволення області від нацистів (1944);
- **65** років з дня народження Наталії Антонівни Молдован – солістки-органістки Хмельницької обласної філармонії, лауреатки обласної премії ім. В. Заремби. Народилася у с. Старий Остропіль Хмельницького р-ну.
- 5** **95 років з дня народження Євгенії Вікторівни Коханевич (1929 – 2012) – акушерки-гінекологині, докторки медичних наук, професорки, заслуженої лікарки України, членкині Європейської асоціації онкогінекологів. Працювала районним акушером-гінекологом у м. Дунайці (1954 – 1961).**
- 6** **105** років з дня народження Івана Микитовича Крука (1919 – 2007) – лікаря-хірурга, доктора медичних наук, професора Львівського медичного інституту, нині Львівський національний медичний університет ім. Д. Галицького. Народився у с. Великий Чернятин Хмельницького р-ну;

- **60** років з дня народження Людмили Анатоліївни Ороховської – філософині, докторки філософських наук (2015). Народилася у с. Удріївці Кам'янець-Подільського р-ну.
- 7** **155** років з дня народження Олександра Степановича Гіжицького (1869 – 1938) – громадського, політичного діяча, члена Державної думи III і IV скликань від Подільської губернії;
- **105** років з дня народження Івана Омеляновича Кутеня (1919 – 1984) – поета-піснярка, на його слова написано близько 300 пісень. Народився у с. Збриж Кам'янець-Подільського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»)*.
- 8** **95** років з дня смерті Гната Павловича Житецького (1866 – 1929) – історика, літературознавця, публіциста. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
- **80** років з дня народження Бориса Михайловича Негоди (1944 – 2020) – художника-графіка, члена НСХ України, заслуженого художника України, лауреата обласної премії ім. В. Розвадовського. Народився у с. Калиня Кам'янець-Подільського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»)*.
- 9** **105** років тому було здійснено перший в історії української авіації міжнародний авіарейс Проскурів – Будапешт (1919);
- **55** років з дня народження Сергія Максимовича Причишина-Кліновського – релігієзнавця, священника Хмельницької єпархії УПЦ, кандидата богослов'я, члена НСК України, старшого викладача Хмельницького інституту МАУП. Народився у м. Хмельницький. *(Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»)*.
- 10** **85** років з дня народження Євгена Михайловича Свіргунця – заслуженого працівника фізичної культури і спорту України, кандидата педагогічних наук, професора ХНУ.

Народився у м. Хмельницький. (*Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»*);

- **70 років з дня народження Анатолія Івановича Гордєєва – інженера-механіка, кандидата технічних наук, професора Хмельницького національного університету, заслуженого винахідника України.**
- 12 75 років з дня народження Віктора Вікторовича Бойка – фахівця у галузі геодинаміки вибуху, доктора технічних наук, професора Інституту гідромеханіки НАНУ. Народився у с. Великозалісся Кам'янець-Подільського р-ну.**
- 13 125 років з дня народження Болеслава Володимировича Орлінського (1899 – 1992) – льотчика-випробувача, полковника війська польського, переможця національних повітряних перегонів у США (1931). Народився у с. Ніверка Кам'янець-Подільського р-ну;**
- **105 років з дня народження Василя Мусійовича Кравця (1919 – 1998) – філософа, педагога, ректора Івано-Франківського державного педагогічного інституту ім. В. Стефаника (1957 – 1967). Народився у с. Трудове Хмельницького р-ну.**
- 14 80 років з дня народження Михайла Миколайовича Михайлюка – скульптора, заслуженого художника України (2017), члена Національної спілки художників України (1983). Народився у с. Пашутинці Хмельницького р-ну.**
- 15 85 років з дня народження Василя Климовича Андрушка (1939 – 2001) – кандидата економічних наук (1980), доцента (1998), члена-кореспондента Міжнародної кадрової академії (1999). Ініціював створення Хмельницької філії Одеського відкритого університету (нині Хмельницький університет управління та права ім. Л. Юзькова). Народився у с. Поляни Шепетівського р-ну.**
- 17 70 років з дня народження Олександра Івановича Кузьмука – українського політика, генерала армії України (1998),**

- кандидата військових наук (2005), Почесного магістра державного військового управління, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки (1999). Народився у с. Дятилівка Шепетівського р-ну.
- 22** **70** років з дня народження Арсена Антоновича Марчука – актора, заслуженого артиста України (1993). Народився у с. Мала Клітна Хмельницького р-ну.
- 23** **80** років з дня народження Володимира Дмитровича Єгоренкова – фізика, доктора фізико-математичних наук, професора Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 24** **75** років з дня народження Зиновія Петровича Яропуда – музикознавця, кандидата педагогічних наук, професора Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка.
- 27** **110** років з дня народження Ольги Яківни Потапової (Душнюк) (1914 – 1965) – бригадирки мулярів-штукатурів, Героя Соціалістичної Праці (1960). Народилася у с. Поляна Шепетівського р-ну;
- **85** років з дня народження Жоржа Олександровича Романовича – доктора технічних наук, професора, академіка Міжнародної академії інформаціології. Народився у смт Теофіполь.
- 29** **65 років з дня народження Віталія Станіславовича Лозового – історика, доктора історичних наук, професора Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка.**
- 30** **130** років з дня народження Володимира Кушніра (1894 – 1970) – старшого десятника Української галицької армії. Служив у повітовій команді жандармерії УГА у м. Кам'янець-Подільський. У 1919 р. у м. Проскурів потрапив у польський полон.

Травень

430 років з часу першої документальної згадки про м. Шепетівка (1594);

60 років з часу заснування ансамблю танцю «Подільничик» Хмельницького палацу творчості дітей та юнацтва – лауреата багатьох премій, переможця міжнародних фестивалів та конкурсів, зразкового художнього колективу України (1964). *(Довідку див. «Календар ... на 2014 рік»)*.

- 1** **165** років з дня народження Миколи Івановича Новосадського (1859 – 1941) – фахівця з класичної філології, доктора грецької словесності (1901). Народився у с. Великі Пузирки Шепетівського р-ну.
- 3** **40** років з дня народження Андрія Сергійовича Жука (1984 – 2016) – українського військовика, майора Збройних сил України, командира 3-го батальйону 72 ОМБр, учасника війни на сході України, Героя України. Закінчив Національну академію Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького.
- 4** **120 років з дня народження Наума Давидовича Моргуліса (1904 – 1976) – педагога, доктора фізико-математичних наук, професора, члена-кореспондента Академії наук УРСР. Народився у смт Летичів;**
  - **75** років з дня народження Флорія Сергійовича Бацевича – вченого у галузі комунікативної лінгвістики і філософії мови, доктора філологічних наук, професора Львівського національного університету ім. І. Франка. Народився у смт Летичів.
- 7** **180 років з дня народження Яна Марека Антонія Гіжицького (псевдонім Волиняк; 1844 – 1925) – українознавця, історика, дослідника Південно-Східної Волині, кандидата слов'янської філології. Народився у с. Михнівка Хмельницького р-ну.**
- 8** **85 років з дня народження Станіслава Йосиповича Примуда – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Лонки Хмельницького р-ну;**

- **80** років з дня народження Геннадія Павловича Щипківського – письменника, члена НСП України, заслуженого діяча мистецтв України, лауреата Державної літературної премії ім. О. Гончара. Народився у с. Бучая Кам'янець-Подільського р-ну.
- 9** **125** років з дня народження Миколи Пилиповича Балуховського (1899 – 1977) – геолога, доктора геолого-мінералогічних наук, професора, лауреата Дмитрівської премії Болгарії. Народився у с. Вільховець Кам'янець-Подільського р-ну;
- **80** років з дня народження Миколи Михайловича Кутея – фахівця в галузі фізичної культури і спорту, заслуженого тренера УРСР з вільної боротьби, заслуженого працівника фізичної культури і спорту. Народився у с. Терешівці Хмельницького р-ну.
- 10** **140** років з дня народження Лідії Яківни Липковської (1884 – 1958) – оперної камерної співачки і педагогині. Навчалася у Кам'янець-Подільській гімназії, де співала в церковному хорі і брала участь у концертах;
- **45** років з дня народження Володимира Петровича Антонюка – спортсмена-футболіста, триразового чемпіона і срібного призера літніх Паралімпійських ігор, заслуженого майстра спорту України, почесного громадянина м. Хмельницький. Народився у м. Ізяслав.
- 12** **90** років з дня народження Івана Васильовича Кулика – бригадира тракторної бригади, Героя Соціалістичної Праці (1966). Народився у Хмельницькому р-ні.
- 15** *100 років з дня народження Софії Станіславівни Березанської – української археологині, докторки історичних наук (1977), лауреатки Державної премії УРСР в галузі науки і техніки (1977). Народилася у м. Кам'янець-Подільський.*
- 16** *85 років з дня народження Миколи Андрійовича Ігнатенка (1939 – 2005) – літературознавця,*

перекладача, доктора філологічних наук. Народився у с. Тинна Кам'янець-Подільського р-ну.

- 17** **65** років з дня народження Людмили Григорівни Любінської – ботаніка, докторки біологічних наук, професорки Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Народилася у с. Боришківці Кам'янець-Подільського р-ну.
- 18** **65** років з дня народження Ніни Іванівни Бернадської – літературознавиці, докторки філологічних наук, професорки Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Народилася у смт Теофіполь. *(Довідку див. «Календар ... на 2014 рік»).*
- 22** **145** років з дня народження Симона Васильовича Петлюри (1879 – 1926) – державного, військового та політичного діяча, голови Директорії УНР. Під час Української революції 1917 – 1921 рр. перебував у Кам'янці-Подільському, Проскурові, Старокостянтинові;
- **105** років з дня народження Федора Євтихійовича Гончарука (1919 – 1988) – командира роти 15-ї монострілецької бригади 2-ї танкової армії, капітана, Героя Радянського Союзу (1943). Народився у с. Куражин Кам'янець-Подільського р-ну.
- 24** **130** років з дня народження Джозефа Девіда Фільдмана (1894 – 1985) – лікаря, засновника страхової медицини у Канаді. Народився у м. Деражня.
- 25** **95** років з дня народження Миколи Дем'яновича Гончарова (1929 – 2004) – агронома, доктора сільськогосподарських наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України. Народився у с. Черепівка Хмельницького р-ну.
- 26** **85** років з дня народження Володимира Опанасовича Герасимчука – фахівця в галузі дорожнього будівництва, академіка Транспортної академії України, заслуженого будівельника України, почесного громадянина м. Полонне.

Працював у м. Полонне та Хмельницькому обласному управлінні автомобільних доріг;

- **55** років з дня народження Валентина Леонідовича Зьолка – юриста, доктора юридичних наук, доцента НАДПСУ ім. Б. Хмельницького. Народився у с. Маниківці Деражнянського р-ну.
- 29** **95** років з часу заснування Вербецького вапнякового заводу.
- 30** **70** років з дня народження Миколи Яковича Ротмана – українського журналіста, публіциста, редактора, заслуженого журналіста України (1999), члена НСЖУ (1984), голови Тернопільської обласної організації НСЖУ (2002 – 2016). Народився у с. Велика Клітна Хмельницького р-ну.

Червень

- 1** **145** років з дня народження Бориса Миколайовича Мартоса (1879 – 1977) – державного і громадського діяча, вченого-економіста. В роки національно-визвольного руху жив у м. Кам'янець-Подільський. Був членом Центральної Ради, Головою Ради Міністрів УНР.
- 3** **165** років з дня народження Юліана Романовича Пенського (1859 – 1920) – хірурга, доктора медицини, заслуженого професора Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Народився у м. Славута;
- **75** років з дня народження Михайла Петровича Стрельбицького (1949 – 2018) – поета, літературознавця, члена НСП України, почесного члена НСЖ України. Народився у с. Майдан-Вербецький Хмельницького р-ну.
- 6** **55** років з часу заснування Городоцького краєзнавчого музею (1969).
- 7** **95** років з дня народження Анатолія Ілліча Мамалиги (1929 – 1999) – історика, архівіста, краєзнавця Поділля, кандидата історичних наук. Народився у с. Ходорівка Кам'янець-Подільського р-ну;

- **85** років з дня народження Олексія Васильовича Краснопольського (1939 – 2004) – економгеографа, доктора географічних наук, професора Волинського державного університету, нині Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки. Народився у с. Крупець Шепетівського р-ну;
- **80** років з дня народження Тимофія Григоровича Калинюка – провізора, доктора фармацевтичних наук, професора Львівського медичного університету, нині Львівський національний медичний університет ім. Д. Галицького (1990 – 2004). Народився у с. Шмирки Хмельницького р-ну.
- 8** **95** років з дня народження Василя Івановича Кравчука (1929 – 2015) – письменника, сатирика, самодіяльного композитора, заслуженого діяча культури України, члена НСП України, лауреата літературних премій ім. С. Руданського, ім. С. Олійника, ім. Н. Забіли, лауреата обласної премії ім. М. Годованця. Народився у с. Кіндратки Шепетівського р-ну. (*Довідку див. «Календар ... на 2014 рік»*);
- **35** років з дня народження Ольги Богданівни Жовнір – спортсменки, фехтувальниці, олімпійської чемпіонки, заслуженої майстрині спорту України. Навчалася та проживає у м. Нетішин.
- 10** **75** років з дня народження Олександра Олексійовича Дубровського – живописця, члена НСХ України. Народився у с. Оринин Кам'янець-Подільського р-ну;
- **70** років з дня народження Анатолія Тимофійовича Цвігуна – зооінженера, доктора сільськогосподарських наук (1994), доцента (1995), професора (1996). Народився у с. Кульчіївці Кам'янець-Подільського р-ну.
- 12** **90** років з дня народження Галини Антонівни Поведи (1934 – 1997) – апаратниці цукрової промисловості, Героя Соціалістичної Праці (1974). Народилася у с. Розсоша Хмельницького р-ну.

- 13** **35** років з дня народження Романа Михайловича Матвійця (1989 – 2016) – старшини Збройних сил України, заступника командира групи 8-го окремого полку спеціального призначення, Героя України. Проживав у с. Хорошів Шепетівського р-ну.
- 15** **130** років з дня народження Миколи Григоровича Чеботарьова (1894 – 1947) – математика, члена-кореспондента АН СРСР, лауреата Державної премії УРСР, заслуженого діяча науки. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
- **115** років з дня народження Миколи Олександровича Кільчевського (1909 – 1979) – вченого в галузі механіки і математики, члена-кореспондента АН СРСР, заслуженого діяча науки УРСР, лауреата Державної премії УРСР. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 16** **35** років з дня народження Оксани Олександрівни Мастерс (Бондарчук) – американської спортсменки, дворазової паралімпійської чемпіонки та багаторазової призерки літніх та зимових Паралімпіад. Народилася у м. Хмельницький.
- 17** **100** років з дня народження Володимира Івановича Ладжинця (1924 – 1991) – письменника, перекладача, публіциста, члена Спілки письменників України (1950). Народився у с. Харківці Хмельницького р-ну.
- 20** **95** років з дня народження Бориса Павловича Стадника (1929 – ?) – машиніста екскаватора, Героя Соціалістичної Праці (1971). Народився у с. Червона Зірка, нині с. Прибузьке Хмельницького р-ну;
- **85** років з дня народження Василя Федоровича Василашка – поета, публіциста, члена НСП та НСЖ України, заслуженого журналіста України, лауреата літературної премії ім. Лесі Українки. Народився у с. Куражин Кам'янець-Подільського р-ну. (*Довідку див. «Календар ... на 2009 рік»*).

- 21** **60** років з дня народження Костянтина Михайловича Мудрика – тренера (дзюдо), заслуженого тренера України (2011). Народився у с. Хребтіїв Кам'янець-Подільського р-ну.
- 23** **100** років з дня народження Григорія Яковича Храпача (1924 – 2013) – поета, прозаїка, члена НСП України, лауреата обласних премій ім. Т. Шевченка, ім. М. Годованця, ім. В. Булаєнка. Народився у с. Гелетинці Хмельницького р-ну. (*Довідку див. «Календар ... на 2004 рік»*);
- **90** років з дня народження Бориса Степановича Олійника (1934 – 1999) – фахівця у галузі залізничного транспорту, політичного діяча. Народився у с. Божикивці Хмельницького р-ну;
  - *70 років з дня народження Валентина Михайловича Ільїнського – геральдиста, доцента Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, голови Хмельницького обласного геральдичного товариства, члена Хмельницької обласної організації майстрів декоративного та прикладного мистецтва, Почесного краєзнавця Хмельниччини, заслуженого працівника освіти України, члена Національної спілки краєзнавців України.*
- 24** **130** років з дня народження Володимира Юхимовича Січинського (1894 – 1962) – відомого історика архітектури, художника-графіка, літературознавця та мистецтвознавця, професора. Народився у м. Кам'янець-Подільський. (*Довідку див. «Календар ... на 2014 рік»*);
- **125** років з дня народження Петра Мегики (1899 – 1992) – художника, засновника Української студії мистецтв у Філадельфії (США), організатора культурно-мистецького життя українців в Америці. До 1920 р. жив у м. Кам'янець-Подільський. З 1920 р. – в еміграції.
- 26** **85** років з дня народження Петра Сергійовича Атаманчука – педагога, доктора педагогічних наук, заслуженого

працівника освіти України, професора Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Народився у с. Каскада Кам'янець-Подільського р-ну.

- 28** **100** років з дня народження Олеси Кравець (Людмили Йосипівни) – письменниці, перекладачки, членкині Спілки письменників України (1952). Народилася у м. Кам'янець-Подільський;
- **75** років з дня народження Віктора Івановича Банних (1949 – 2003) – військовика, командувача Прикордонних військ України (1995 – 1999), заступника Міністра оборони України (2000 – 2001). Народився у м. Старокостянтинів.
- 29** **105** років з часу трагічної загибелі Петра Федоровича Болбочана (1883 – 1919) – полковника армії УНР. Був страчений на станції Балин Кам'янець-Подільського р-ну;
- **55** років з дня народження Олексія Володимировича Малахова – фахівця у галузі теплоенергетики, доктора фізико-математичних наук, професора Одеського морського університету. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 30** *100 років з дня народження Ганни Василівни Шеліванової (1924 – 2008) – учасниці Другої світової війни, Почесного ветерана України. Народилася у с. Нетішин Славутського р-ну (нині м. Нетішин).*

Липень

- 1** **110** років з дня народження Євгенії Василівни Бортняк (1914 – 2003) – ланкової рільничої бригади, Героя Соціалістичної Праці (1948). Народилася у с. Свіршківці Кам'янець-Подільського р-ну;
- **95** років з дня народження Володимира Савелійовича Волівача (1929 – 2014) – музичного педагога, поета, самодіяльного композитора, директора Полонської дитячої музичної школи. Народився у с. Юровщина Шепетівського р-ну;

- **85** років з дня народження Мусія Борисовича Кельріха – фахівця у галузі залізничного транспорту, доктора технічних наук, професора. Народився у м. Славута;
  - **65** років з дня народження Валерія Вікторовича Штурбабіна – спортсмена, кандидата педагогічних наук, майстра спорту СРСР, заслуженого тренера України з фехтування, заслуженого працівника фізичної культури і спорту України, почесного громадянина м. Нетішин. Проживає та працює у м. Хмельницький.
- 4** **85** років з дня народження Олени Петрівни Кудрявцевої (Шабленко) – спортсменки, чемпіонки і рекордсменки України, першої спортсменки України, якій було присвоєно звання майстра спорту СРСР. Народилася у м. Проскурів;
- **80** років з дня народження Івана Антоновича Бабійчука (1944 – 2015) – майстра художньої деревообробки, заслуженого майстра народної творчості України. Народився у с. Прикордонна-Улашанівка, нині Улашанівка Шепетівського р-ну.
- 5** **145** років з дня народження Івана Андрійовича Олійника (1879 – 1933) – ученого-агронома, учасника Першої світової війни. Народився у містечку Студениця Новоушицького повіту, нині затоплене Дністровським водосховищем;
- **85** років з дня народження Володимира Васильвича Голоти (1939 – 1996) – режисера, театрознавця, актора, кандидата мистецтвознавства. Народився у с. Лажева Хмельницького р-ну;
  - **65** років з дня народження Марії Іванівни Ясіновської – співачки, народної артистки України, володарки Золотої Патріаршої медалі. Життєво і творчо пов’язана з м. Хмельницький.
- 6** **65** років з дня народження Галини Станіславівни Калди – металознавиці, докторки технічних наук, професорки ХНУ. Народилася у м. Хмельницький;

- **55** років з дня народження Богдана Миколайовича Мазура – скульптора, народного художника України, члена НСХ України, лауреата Малої Державної премії України ім. Т. Шевченка. Народився у м. Хмельницький.
- 8** **315** років з дня народження Яна де Вітте (1709 – 1785) – інженера, архітектора, генерал-лейтенанта, коменданта Кам'янецької та всіх прикордонних фортець на Поділлі (1767 – 1785). Народився у м. Кам'янець-Подільський;
- **85** років з дня народження Валерія Семеновича Дзюрака – лікаря-уролога, доктора медичних наук, професора. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 9** **95** років з дня народження Анатолія Івановича Майорця (1929 – 2016) – державного діяча, Міністра електротехнічної промисловості СРСР (1980 – 1985), Міністра енергетики та електрифікації СРСР (1985 – 1989). Народився у с. Семенів Шепетівського р-ну.
- 10** **80** років з часу переведення райцентру з с. Довжок у м. Кам'янець-Подільський і перейменування Довжоцького р-ну на Кам'янець-Подільський.
- 12** **125** років з дня народження Ірини Михайлівни Коцюбинської (1899 – 1977) – літературознавиці, дочки М. М. Коцюбинського. Жила і працювала на Хмельниччині (1926 – 1930). Бувала у Городку, Волочиську, Проскуріві;
- **85** років з дня народження Анатолія Нестеровича Паламаренка – українського майстра художнього слова, Героя України, Народного артиста Української РСР (1979), лауреата Національної премії ім. Т. Г. Шевченка. У 1961 році працював у Хмельницькому обласному академічному музично-драматичному театрі ім. М. Старицького.
- 13** **130** років з дня народження Бернгарда (Бориса) Борисовича Кафенгауза (1894 – 1969) – історика, доктора історичних наук, професора. Народився у м. Проскурів.
- 16** **75** років з дня народження Євгенії Казимирівни Станішевської (1949 – 2004) – педагогині, заслуженої праців-

ниці культури України, лауреатки обласної премії ім. П. Фараонова, директорки Кам'янець-Подільського училища культури (1994 – 2004). Народилася у с. Колибаївка Кам'янець-Подільського р-ну. (*Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»*).

- 17** **210** років з дня народження Александера Нарциза Кароля Пшездецького (1814 – 1871) – історика, літератора, видавця та мецената. Народився у Чорному Острові;
- **95 років з дня народження Йосипа Тимофійовича Свійолова (1929 – 2009) – Героя Соціалістичної Праці (1971). Народився у м. Красилів;**
  - **40** років з дня народження Ігоря Юрійовича Наконечного – тренера (панкратіон), заслуженого тренера України (2011), кандидата психологічних наук (2013). Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 18** **140** років з дня народження Мирона-Михайла Васильовича (1884 – 1985) – ієромонаха, капелана УГА, церковного і громадського діяча. Надавав духовну опіку у шпиталях м. Кам'янець-Подільський та м. Дунаївці.
- 19** **195** років з дня народження Едварда-Зигмунда Новаковського (1829 – 1903) – бібліотекаря і секретаря польського археолога К. Свідзінського, історика, ченця. Брав участь у польському повстанні 1863 року, був засланий до Сибіру (1864 – 1875), пізніше мешкав у Кракові, де з 1882 року працював у бібліотеці капуцинів. Народився у с. Курилівка Хмельницького р-ну.
- 20** **80** років з дня народження Анатолія Йосиповича Ненцінського – письменника, гумориста, члена НСП України, заслуженого журналіста України, лауреата обласних премій ім. В. Булаєнка, ім. М. Годованця, ім. М. Федунця. Народився у с. Веснянка Хмельницького р-ну;
- **80** років з дня народження Віктора Степановича Прокопчука – історика, краєзнавця Поділля, доктора історичних наук, заслуженого працівника освіти України, Почесного

краєзнавця України. Народився у с. Блищанівка Кам'янець-Подільського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»)*.

- 22** **180** років з дня народження Тадея Денисовича Ганицького (1844 – 1937) – скрипаля, композитора, педагога, організатора і керівника Подільського музичного товариства, засновника музичної школи у м. Кам'янець-Подільський (1903);
- **85** років з дня народження Івана Михайловича Кокойка (1939 – 2010) – військовика, генерал-майора, професора, члена-кореспондента Академії технологічних наук України, лауреата Державної премії СРСР у галузі науки і техніки. Народився у с. Маленки Хмельницького р-ну.
- 24** **135** років з дня народження Володимира Яковича Підгаєцького (1889 – 1937) – лікаря-гігієніста, професора, автора першого підручника в Україні «Гігієна праці». Народився у м. Кам'янець-Подільський. *(Довідку див. «Календар ... на 2014 рік»)*.
- 25** **205** років з дня народження Никанора Степановича Карашевича (1819 – 1897) – релігійного діяча, літератора, краєзнавця, голови Старокостянтинівського повітового відділення Волинської єпархіальної училищної ради. Завдяки Н. Карашевичу було відбудовано Старокостянтинівський домініканський монастир;
- **75** років з дня народження Станіслави Людвіківни Карван – фахівчині в галузі бібліотечної справи, директорки Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М. Островського (1988 – 2003), заслуженої працівниці культури України. Народилася у м. Хмельницький. *(Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»)*;
  - **70** років з дня народження Богдана Петровича Теленька – українського журналіста, публіциста, письменника, громадського діяча, члена Національної спілки журналістів України (1987). Життєво та творчо пов'язаний з Хмельниччиною.

- 27** **90** років з дня народження Володимира Васильовича Кашиці (1934 – 1976) – бригадира комплексної бригади, Героя Соціалістичної Праці (1976). Народився у с. Вачів Шепетівського р-ну.
- 28** **100** років з дня народження Володимира Антоновича Овсійчука (1924 – 2016) – мистецтвознавця, педагога, заслуженого діяча мистецтв УРСР, лауреата Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка. Народився у с. Малий Скнит Шепетівського р-ну;
- **80 років з дня заснування Хмельницького обласного центру служби крові.**
- 29** **105** років з часу перемоги Кінного полку Чорних Запорозжів Петра Дяченка разом з частинами 7-ї Запорозької дивізії Армії УНР над червоною дивізією Щорса у Проскуріві;
- **65** років з дня народження Віталія Васильовича Левенцова (1959 – 2008) – живописця, монументаліста, художника декоративно-прикладного мистецтва, члена НСХ України. Народився у с. Грицьків Хмельницького р-ну.
- 31** **95** років з дня народження Юрія Миколайовича Давидова (1929 – 2007) – філософа, соціолога, літературознавця, доктора філософських наук, професора. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
- **80** років з дня народження Олега Олеговича Кандиби (1944 – 2012) – фізика, громадського діяча, сина Олега Ольжича й онука Олександра Олеса. Мав у м. Кам'янець-Подільський родинні зв'язки, де влітку 1991 року побував;
  - **65** років з дня народження Олександра Володимировича Кеби – літературознавця, доктора філологічних наук, академіка Академії наук вищої освіти України, професора Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Народився у м. Старокостянтинів.

Серпень

115 років з часу проведення у Проскурові 1-ї Подільської сільськогосподарської виставки, в якій брали участь представники Подільської, Волинської, Херсонської та Бессарабської губерній (1909) (*серпень – вересень*).

- 1** **105** років з дня народження Мойсея Гораційовича Зельдовича (1919 – 2008) – літературознавця, доктора філологічних наук, професора. З 1999 р. проживав у Польщі. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
  - **60** років з часу відкриття Городоцької дитячої музичної школи (1964);
  - **35** років з часу відкриття санаторію «Товтри» у смт Сатанів Хмельницького р-ну (1989).
- 2** **100** років з дня народження Ярослава Володимировича Січинського (1924 – 2015) – архітектора, дослідника української сакральної архітектури, одного з засновників, керівників і членів Кабінету дослідження Поділля імені Юхима Січинського, згодом Товариства подолян при УВАН (США), Товариства українських інженерів Америки, автора понад 20 архітектурних проєктів в українському стилі тощо. Онук історика Ю. Січинського, син В. Січинського.
- 3** **115** років з дня народження Михайла Петровича Барабольки (1909 – 1989) – командира 355-го окремого батальйону морської піхоти, Героя Радянського Союзу (1945). Народився у с. Новонетечинці, нині Нетечинці Хмельницького р-ну.
- 4** **175** років з дня смерті Сильвестра Венжика Грози (1792 – 1849) – польського письменника, публіциста, представника «Української школи» в польській літературі. Народився у смт Меджибіж Хмельницького р-ну. (*Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»*);
  - **125** років з дня народження Олександра Івановича Жиліна (1899 – 1944) – військовика, Героя Радянського Союзу.

Нагороду отримав за виконання бойових завдань на території Хмельниччини. Загинув біля с. Купіль Хмельницького р-ну.

- 6 **145** років з дня народження Олімпіади Михайлівни Пащенко (1879 – 1972) – педагогині, громадсько-політичної, державної діячки, голови Кам'янець-Подільської повітової земської управи (1918 – 1920), членкині Подільського товариства «Просвіта». *(Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»)*.
- 7 **60** років з дня народження Ігоря Валентиновича Западєнка – інженера, журналіста, краєзнавця, полоніста, дослідника історії міст Хмельницького та Меджибожа, заступника директора Державного історико-культурного заповідника «Межибіж».
- 8 **85** років з дня народження Леоніда Лукича Ситаря – доктора медичних наук, професора, лауреата Державної премії УРСР, заслуженого діяча науки і техніки України. Народився у смт Ямпіль Шепетівського р-ну.
- 9 **85** років з дня народження Якова Степановича Бабія – лікаря-рентгенолога, доктора медичних наук, професора, президента Асоціації радіологів України (з 1989 р.), рентгенолога МОЗ України (1988 – 1995). Народився у с. Великий Жванчик Кам'янець-Подільського р-ну;
- **75** років з дня народження Миколи Захаровича Клеца – письменника, члена НСП України, лауреата обласної премії ім. М. Годованця. Народився у с. Малі Мацевичі Хмельницького р-ну.
- 10 **135** років з дня народження Зофії Тадеушівни Коссак-Щуцької (1889 – 1968) – польської письменниці, учасниці руху Опору. Дитячі та юнацькі роки пройшли у селах Сквородки та Новоселиця Хмельницького р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»)*.
- 11 **115** років з дня народження Омеляна Йосиповича Михайлюка (1919 – 1945) – командира ескадрону 62-го полку 16-ї гвардійської кавалерійської дивізії, лейтенанта, Героя

Радянського Союзу (1945). Народився у с. Чернелівка Хмельницького р-ну.

- 12** **85** років з дня народження Івана Савовича Зозулі – лікаря-невропатолога, доктора медичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у с. Волоське Хмельницького р-ну;
- **80** років з дня народження Теодора Григоровича Костюка – американського астрофізика українського походження, сина Г. Костюка. Неодноразово приїжджав на Хмельниччину і брав участь у науково-практичних конференціях на базі Кам'янець-Подільського національного університету.
- 13** **80** років з дня народження Євгенії Іванівни Сохацької – літературознавиці, педагогині, лауреатки Всеукраїнської премії ім. І. Огієнка, кандидатки філологічних наук, професорки, деканки Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка (1988 – 2004).
- 14** **120** років з дня народження Олександра Івановича Канарчика (1904 – 1944) – командира 92-го окремого понтонно-мостового батальйону 49-ї армії, майора, Героя Радянського Союзу (1944, посмертно). Народився у с. Пирогівка Хмельницького р-ну.
- 17** **105** років з дня народження Івана Станіславовича Жулкевського (1919 – 1999) – актора, народного артиста УРСР, довгий час працював у Хмельницькому обласному музично-драматичному театрі. Народився у м. Проскурів;
- **65** років з дня народження Віри Василівни Гуменюк – педагогині, кандидатки педагогічних наук (2001), доцентки (2006), відмінниці освіти України (2000). Народилася у с. Цвітоха Шепетівського р-ну.
- 18** **135** років з дня народження Григорія Автономовича Лепі-каша (псевдонім Лисюк Каленик-Григорій; 1889 – 1980) – військовика, громадського діяча, мецената, старшини армії

УНР, засновника Українсько-американської фундації та Українського національного музею у м. Онтаріо (Каліфорнія, США). Народився у с. Бубнівка Хмельницького р-ну.

- 19** **80** років з дня загибелі Володимира Дмитровича Булаєнка (1918 – 1944) – українського поета-воїна, члена СП України (посмертно). Народився у с. Сорокодуби Хмельницького р-ну;
- **75** років з дня народження Тамари Миколаївни Плющ – співачки, заслуженої працівниці культури України, професорки Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Народилася у м. Кам'янець-Подільський;
  - **75** років з дня народження В'ячеслава Антоновича Хім'яка – актора, педагога, народного артиста України, професора інституту мистецтва Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Народився у с. Голосків Кам'янець-Подільського р-ну;
  - **30** років з дня народження Дмитра Петровича Чавалаха – військовослужбовця, старшого лейтенанта Збройних сил України, учасника російсько-української війни, Героя України. Народився у с.Соколівка Хмельницького р-ну.
- 20** **75** років з дня народження Ганни Савівни Григор'євої – хімікні, докторки хімічних наук, заступниці директора з наукової роботи Інституту фармакології та токсикології НАМН України. Народилася у с. Нова Гута Кам'янець-Подільського р-ну.
- 21** **150** років з дня народження Євгена Дмитровича Сташевського (1874 – 1938) – історика, фахівця з історії податків та податкової політики, професора (1914), доктора історії (1919). Народився у с. Зіньків Хмельницького р-ну;
- **115** років з дня народження Соломона Симковича Фельдмана (1909 – 2003) – диригента, музиканта, композитора, заслуженого діяча мистецтв. Народився у смт Нова Ушиця.

- 27** **75** років з дня народження Бориса Олександровича Зайчука – педагога, політолога, економіста, дипломата, голови правління Пенсійного фонду України (1996 – 2008), Надзвичайного і Повноважного Посла України в Чеській Республіці (2012 – 2016), заслуженого працівника соціальної сфери України. Народився у м. Старокостянтинів;
- **75** років з дня народження Валентина Олександровича Зайчука – педагога, дипломата, академіка АПН України, Міністра освіти України (1999), керівника Апарату Верховної Ради України (2002 – 2015), лауреата Державної премії в галузі науки і техніки. Народився у м. Старокостянтинів.
- 28** **65** років з дня народження Миколи Івановича Приступи – управлінця, академіка Академії інженерних наук України, голови Хмельницької обласної ради (1998 – 2002), Хмельницького міського голови (2002 – 2006). Народився у с. Мала Медведівка Шепетівського р-ну.

Вересень

- 325** років з часу визволення Подільського краю від турків-османів (1699);
- 70** років з часу відкриття Кам'янець-Подільського професійного художнього ліцею (1954).
- 1** **75** років з дня народження Миколи Павловича Стрельбицького – правознавця, доктора юридичних наук, професора, члена-кореспондента Міжнародної кадрової академії, академіка Академії педагогічних і соціальних наук. Народився у с. Майдан-Голенищівський Хмельницького р-ну.
- 2** **85** років з дня народження Миколи Йосиповича Маліка – вченого-аграрника, доктора економічних наук, професора, академіка НААН, заслуженого діяча науки і техніки України. Народився у с. Фурманівка Кам'янець-Подільського р-ну.

- 3** *90 років з дня народження Леонтія Іннокентійовича Роголя (1934 – 2021) – полковника, Почесного ветерана України. З 1976 року проживав у м. Кам'янець-Подільський.*
- 5** **75** років з дня народження Валерія Васильовича Горлачука – землевпорядника, доктора економічних наук, професора Чорноморського національного університету ім. П. Могили. Народився у с. Великі Калетинці Шепетівського р-ну;
- **55** років з дня народження Бориса Васильовича Ткача – лікаря, начальника управління охорони здоров'я Хмельницької міської ради.
- 6** **110** років з дня народження Петра Корнійовича Бабака (1914 – 1992) – командира 479-го полку 149-ї стрілецької дивізії, підполковника, Героя Радянського Союзу (1944). Народився у с. Костянець Хмельницького р-ну.
- 8** **120** років з дня народження Петра Феодосійовича Бортника (1904 – 1982) – тракториста, Героя Соціалістичної Праці (1948). Народився у Кам'янець-Подільському р-ні.
- 9** **130** років з дня народження Йосипа (Оксіюка Йосипа Федоровича; 28.08(09.09).1894 – 1991) – церковного діяча Української автокефальної православної церкви, ученого в галузі богословських наук. У 1920-х роках працював у Кам'янці-Подільському: на історико-філологічному факультеті Кам'янець-Подільського університету, згодом був єпископом Кам'янецьким;
- **85** років з дня народження Жанни Прокопівни Гудзенко – лікарки-педіатрині, докторки медичних наук, професорки Київського інституту удосконалення лікарів. Народилася у м. Шепетівка;
  - **75** років з дня народження Віталія Едуардовича Маркевича – лікаря-педіатра, доктора медичних наук (1991), професора (1993). Народився у смт Летичів.

- 10** *70 років з дня народження Яна Домініковича Козельського (1954 – 2018) – журналіста, літературознавця, етнографа, члена НСКУ. З 1988 року жив і працював у снт Стара Синява.*
- 13** **190** років з дня народження Анатолія Патрикійовича Свидницького (1834 – 1871) – поета, прозаїка, етнографа, фольклориста, краєзнавця Поділля. Навчався у Крутянській духовній школі у Балтському повіті та Подільській духовній семінарії у Кам'янці-Подільському;
- **115** років з дня народження Івана Степановича Зеленюка (1909 – 1966) – історика, краєзнавця Поділля, кандидата історичних наук (1952), ректора Кам'янець-Подільського педагогічного інституту (1946 – 1966);
  - **105** років з дня смерті Костянтина Віталійовича Широцького (1886 – 1919) – мистецтвознавця, фольклориста, громадсько-просвітницького діяча, етнографа Поділля, педагога.
- 14** *120 років з дня народження Давида Васильовича Бойка (1904 – 1984) – новатора сільськогосподарського виробництва, двічі Героя Соціалістичної Праці, голови колгоспу с. Летава Кам'янець-Подільського р-ну;*
- **45** років з дня народження Євгенія Михайловича Пікуса (1979 – 2014) – українського військовика, полковника (посмертно) Державної прикордонної служби України, Героя України. Закінчив Національну академію Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького.
- 15** **105** років з дня народження Олексія Степановича Кучерука (1919 – 2006) – фармаколога, фізіолога, доктора медичних наук, професора, краєзнавця. Народився у с. Коритне Шепетівського р-ну.
- 16** **55** років з дня народження Сергія Володимировича Білошицького – психолога, кандидата історичних наук (2001), доктора політичних наук (2013), доцента (2008), відмінника освіти України (1999). З 2011 року працює у

Хмельницькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти, з 2020 року – голова вченої ради;

- **25** років з часу заснування Хмельницького обласного благодійного фонду «Хесед-Бешт» (1999). (*Довідку див. «Календар ... на 2009 рік»*).
- 17** **65** років з дня народження Наталії Кирилівни Петрук – філософині, докторки філософських наук, професорки ХНУ. Народилася у с. Миролюбне Хмельницького р-ну.
- 18** **35** років з дня народження Михайла Борисовича Балюка (1989 – 2015) – солдата Збройних сил України, Народного Героя України, почесного громадянина м. Славути. Загинув на Сході України. Народився у с. Микулин Шепетівського р-ну.
- 20** **75** років з дня народження Валентина Йосиповича Смержевського – хірурга, доктора медичних наук, професора, дійсного члена Міжнародної асоціації хірургів, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 21** **60** років з дня народження Валентини Володимирівни Маковської – фахівчині в галузі бібліотекознавства, заступниці директора Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки, членкині обласного відділення Всеукраїнської громадської організації Українська бібліотечна асоціація та Національної спілки краєзнавців України. Народилася у с. Плужне Шепетівського р-ну.
- 23** **95** років з дня народження Григорія Никифоровича Цицалюка (1929 – 1995) – відомого композитора, музичного педагога, заслуженого діяча мистецтв України. Народився у с. Подільське Хмельницького р-ну.
- 26** **195 років з дня народження Юзефа Аполлінарія (Juzefa Apolinaryja, псевдонім Dr. Antoni J.) Ролле (1829 (за іншими даними 25.09.1830) – 1894) – польського історика, письменника і лікаря. Збирав та публікував**

старовинні перекази та легенди Поділля. Автор кількох праць з історії медицини на Волині та Поділлі.

- **145** років з дня смерті Пилипа Семеновича Морачевського (1806 – 1879) – педагога, письменника, поета, перекладача Святого Письма на українську мову, перекладами якого і досі користується УПЦ. У 1835 – 1849 рр. жив і працював у м. Кам’янець-Подільський. (*Довідку див. «Календар ... на 2009 рік»*).
- 27** **85** років з дня народження Володимира Миколайовича Абрамова – доктора економічних наук, професора, заслуженого працівника промисловості України. Народився у м. Кам’янець-Подільський;
- **45** років з дня народження Оксани Петрівни Радущинської – журналістки, поетеси, письменниці, теле- та радіоведучої, режисерки, почесної громадянки міста Старокостянтинова (2009), членкині Національної спілки журналістів України (2002), Міжнародної співдружності письменницьких спілок (2004), Національної спілки письменників України (2006). Народилася у м. Старокостянтинів.
- 28** **110** років з дня народження Франца Миколайовича Рогульського (1914 – 1985) – командира ескадрильї 19-го гвардійського авіаполку Дальньої дії, гвардії капітана, Героя Радянського Союзу (1944). Народився у с. Зеленче Кам’янець-Подільського р-ну.
- 29** **75** років з дня народження Марії Петрівни Літошенко – спортсменки (гандбол), заслуженої майстрині спорту, олімпійської чемпіонки, шестиразової володарки Кубка європейських чемпіонів у складі київської команди «Спартак». Закінчила Кам’янець-Подільський педагогічний інститут.

Жовтень

85 років з часу створення Кам’янець-Подільського обласного інституту удосконалення вчителів, нині

Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка (1939).
(Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»).

- 1 **75** років з дня народження Івана Леонтійовича Рудика – господарника, громадсько-політичного діяча, народного депутата України II скликання, голови наглядової ради ВАТ «Проскурів». Народився у с. Басівка Хмельницького р-ну;
- **35** років з дня народження Дмитра Анатолійовича Іваха (1989 – 2015) – українського кадрового військово-службовця, десантника, старшого лейтенанта Збройних сил України, учасника російсько-української війни. Народився у м. Хмельницький.
- 2 **115** років з дня народження Ісаака Менашевича Ройтера (1909 – 1998) – фахівця в галузі технології хлібопекарського, макаронного та кондитерського виробництва, доктора технічних наук, професора. Народився у смт Ярмолинці.
- 3 **125** років з дня народження Костя Олексійовича Гордієнка (1899 – 1993) – письменника, лауреата Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка. Народився у с. Микитинці Хмельницького р-ну.
- 4 **135** років з дня народження Сергія Степановича Дложевського (1889 – 1930) – мовознавця, історика, археолога, краєзнавця. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
- **85** років з дня народження Олени Касьянівни Каблукової (1939 – 2017) – лікарки-педіатрині, докторки медичних наук, професорки Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова. Народилася у с. Миньківці Шепетівського р-ну.
- 5 **125** років з дня народження Григорія Ароновича Вайсмана (1899 (за ін. даними – 1904) – 1986) – провізора, доктора фармацевтичних наук, професора. Народився у с. Шкарівка, нині Велика Шкарівка Шепетівського р-ну;

- **125** років з дня народження Михайла Федоровича Карачківського (1899 – 1950) – історика, педагога, церковного діяча. З 1944 р. – в еміграції. Народився у с. Кормильча Кам'янець-Подільського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»);*
- **105** років з дня народження Володимира Петровича Баранова (1919 – 1980) – командира роти протитанкових рушниць 111-го полку 55-ї стрілецької дивізії, лейтенанта, Героя Радянського Союзу (1944). Народився у с. Стріхівці Хмельницького р-ну;
- **65** років з часу заснування Плужненської загальноосвітньої санаторної школи-інтернату І-ІІ ст. для дітей з малими та неактивними формами туберкульозу Шепетівського р-ну (1959);
- **55 років з дня народження Артура Венедиктовича Загордонця – прозаїка, члена Національної спілки письменників України, учасника бойових дій. З 1973 року мешкає у с. Ослаїв Віньковецького р-ну.**
- 6** **50** років з часу відкриття Хмельницької центральної районної лікарні (1974).
- 8** **185** років з часу заснування Кустовецької ЗОШ Шепетівського р-ну (1839).
- 9** **120** років з дня народження Миколи Платоновича Бажана (1904 – 1983) – поета, письменника, перекладача, літературознавця, державного і громадського діяча, академіка АН України, Героя Соціалістичної Праці, лауреата двох Державних премій України. Народився у м. Кам'янець-Подільський. *(Довідку див. «Календар ... на 2004 рік»).*
- 10** **205 років з часу заснування повітової школи в Меджибізькому замку;**
- **135** років з дня народження Михайла Опанасовича Драй-Хмари (1889 – 1939) – українського поета, літературознавця, перекладача доби «Розстріляного

Відродження». У 1918 – 1922 рр. жив і працював у м. Кам'янець-Подільський. (*Довідку див. «Календар ... на 2014 рік»*).

- 11** **75** років з дня народження Георгія Мефодійовича Драпака – кандидата технічних наук, професора Хмельницького національного університету. Народився у м. Хмельницький;
- **65** років з дня народження Лариси Володимирівни Пипи – педіатрині-інфекціоністки, докторки медичних наук, професорки Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова. Народилася у с. Писарівка Хмельницького р-ну.
- 12** **430** років з дня смерті Герасима Даниловича Смотрицького (I пол. XVI ст. – 1594) – письменника, педагога, культурно-освітнього діяча. Народився у с. Смотрич Кам'янець-Подільського р-ну. (*Довідку див. «Календар ... на 2014 рік»*);
- **65** років з дня народження Валерія Васильовича Кундельського – історика, краєзнавця, педагога, публіциста, члена Національної спілки журналістів України (2007), полковника Українського козацтва (2008), кандидата історичних наук (2018), члена Національної спілки краєзнавців України (2018). Живе і працює в м. Хмельницький.
- 14** **105** років з дня проведення у тимчасовій столиці Української Народної Республіки Кам'яниці-Подільському урочистій присяги чиновників та війська на вірність УНР;
- **75** років з дня народження Володимира Івановича Войтенка – педагога, відмінника освіти УРСР (1982), відмінника освіти України (1999), заслуженого працівника освіти України (2002). Народився у с. Ставничани Кам'янець-Подільського р-ну.

- 15** **60** років з дня народження Вероніки Григорівни Візнюк – наукової співробітниці Державного історико-архітектурного заповідника «Межибіж», членкині Національної спілки краєзнавців України.
- 16** **105** років з дня народження Луки Григоровича Сушка (1919 – 2011) – генерал-майора, Героя України (1999). Народився у с. Вербка Кам’янець-Подільського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»).*
- 19** **180** років з дня народження Сергія Олександровича Венгрженовського (Венгжиновського, 1844 – 1913) – етнографа, фольклориста, історика. Народився у с. Нове Поріччя Хмельницького р-ну;
- **85** років з дня народження Валентина Олександровича Оліневича (1939 – 1991) – фахівця у галузі водного господарства, доктора сільськогосподарських наук (1985), професора (1986). Народився у с. Катеринівка Кам’янець-Подільського р-ну.
- 21** **130** років з дня народження Якова Андрійовича Огородника (1894 – 1930) – державного, громадсько-політичного діяча, Кам’янець-Подільського повітового комісара;
- **95** років з дня народження Роберта Юліановича Суров’яка (1929 – 2002) – композитора, хормейстера. Працював у Хмельницькій обласній філармонії (1953 – 1957).
- 22** **130** років з дня народження Якова Васильовича Гальчевського (1894 – 1943) – педагога, активного учасника визвольних змагань, полковника армії УНР. Учителював у с. Сахни Хмельницького р-ну;
- **105** років з часу відкриття сільськогосподарського факультету при Кам’янець-Подільському державному українському університеті, нині ЗВО «Подільський державний університет».
- 23** **110** років з дня народження Євгенія Михайловича Горбатьюка (1914 – 1978) – командира ескадрильї 28-го

винищувального полку, лейтенанта, Героя Радянського Союзу (1942). Народився у с. Копитинці Хмельницького р-ну.

- 25 **70 років з дня народження Віктора Євгеновича Береки – педагога, доктора педагогічних наук, професора, члена Національної спілки краєзнавців України. Народився у с. Струга Кам'янець-Подільського р-ну.**
- 27 **375 років з часу обрання Богдана Хмельницького гетьманом України (1649);**
- **75 років з дня народження Леонтія Мироновича Зайцева (1949 – 1997) – фармаколога, доктора медичних наук, розробника психотропних та серцево-судинних медичних засобів. Народився у с. Чабани Хмельницького р-ну.**

Листопад

95 років з часу відкриття у Проскуріві автобусного руху по місту (1929).

- 1 **105 років з дня народження Василя Панасовича Музики (1919 – 2008) – бригадира тракторної бригади, Героя Соціалістичної Праці (1966). Народився у с. Пирогівці Хмельницького р-ну.**
- 2 **45 років з дня народження Ольги Борисівни Негоди-Бучковської – майстрині витинанок. Народилася у м. Кам'янець-Подільський.**
- 3 **105 років з дня народження Дмитра Івановича Тимощука (1919 – 1999) – командира відділення телефонного зв'язку 180-ї окремої роти зв'язку 213-ї стрілецької дивізії, старшини, Героя Радянського Союзу (1943). Народився у с. Плужне Шепетівського р-ну.**
- 4 **130 років з дня народження Костянтина Олександровича Копержинського (1894 – 1953) – етнографа, літературознавця-славіста, бібліографа, професора. Народився у с. Глібів Кам'янець-Подільського р-ну.**

- 6** **105** років з дня народження Карла Карловича Кошарського (1919 – 1943) – активного учасника Проскурівської окружної підпільно-партизанської організації. Народився у м. Проскурів;
- **90** років з дня народження *Володимира Антоновича Маняка (1934 – 1992) – письменника, члена Спілки письменників України, лауреата Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка (посмертно). Народився у с. Криштонівка Хмельницького р-ну.*
- 7** **95** років з дня народження Анатолія Григоровича Караулова (1929 – 2003) – матеріалознавця, доктора технічних наук. Народився у с. Понінка Шепетівського р-ну;
- **95** років з дня народження Ростислава Георгійовича Метельницького (1929 – 2007) – архітектора, графіка, почесного члена Української академії архітектури (2004), члена Національної спілки архітекторів України (1967). Народився у м. Кам'янець-Подільський;
  - **90** років з дня народження *Романа Йосиповича Юзви (1934 – 2003) – українського поета, журналіста, члена Національної спілки письменників України та Національної спілки журналістів України. Народився у с. Гречана Старосинявського (нині Хмельницького) р-ну;*
  - **85** років з дня народження Віктора Олексійовича Надточія – фізика, доктора фізико-математичних наук (2007), професора (2008). Народився у м. Полонне.
- 8** **105** років з дня народження Віктора Матвійовича Нечипорука (1919 – 2012) – хірурга, доктора медичних наук, професора. Народився у с. Кульчини Хмельницького р-ну;
- **95** років з дня народження Анатолія Яковича Аляб'єва (1929 – 1990) – інженера, авіабудівника, доктора технічних наук, професора. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 11** **130** років з дня народження Віктора Оникійовича Чекірди (подільський отаман Чорний Ворон) (1894 – після 1964) –

сотника Армії УНР, організатора українського національного заплілля на Поділлі. Народився у с. Іванківці Проскурівського повіту Подільської губернії (нині Хмельницький р-н).

- 12** **110** років з дня народження Самійла Михайловича Репутіна (1914 – 1943) – командира батареї 449-го винищувально-протитанкового полку 6-ї гвардійської дивізії, старшого лейтенанта, Героя Радянського Союзу (1943). Народився у с. Гоголі Хмельницького району;
- **80** років з дня народження Олександра Беніаміновича Авагяна (1944 – 1988) – археолога, спелеолога, музиканта, поета. Проводив розкопки на Поділлі, першим дослідив Меджибізьку фортецю. (*Довідку див. «Календар ... на 2019 рік»*);
  - **75** років з дня народження Михайла Антоновича Новосельського (1949 – 2010) – архітектора, заслуженого архітектора України (2006), члена Національної спілки архітекторів України (2006). Народився у с. Велика Яромирка Хмельницького р-ну;
  - **40** років з дня народження Олексія Олексійовича Мельника – тренера (вільна боротьба), майстра спорту (2002), заслуженого тренера України (2005). Народився у м. Хмельницький.
- 13** **135** років з дня народження Остапа Вишні (Павла Михайловича Губенка; 1889 – 1956) – письменника-сатирика і гумориста. Проживав у Кам'янці-Подільському, де розпочав літературну діяльність як автор фейлетонів. (*Довідку див. «Календар ... на 2009 рік»*);
- **75** років з дня народження Михайла Васильовича Мельника – живописця, графіка. Народився у с. Ріпки Шепетівського р-ну.
- 14** **135** років з дня народження Катерини Миколаївни Качури-Фалієвої (1889, за іншими даними 22.10.1886 – 1948) – графіка, живописиці. З 1924 р. – в еміграції. Народилася у м. Кам'янець-Подільський;

- **120** років з дня народження Каленика Івановича Геренчука (1904 – 1984) – географа, доктора географічних наук (1958), професора (1960). Народився у с. Біла Кам'янець-Подільського р-ну.
- 15** **135** років з дня народження Арсенія Григоровича Михаловського (1889 – 1982) – фахівця в галузі землеробства, доктора сільськогосподарських наук (1940), професора (1927). Народився у с. Колодіївка Кам'янець-Подільського р-ну.
- 16** **105** років з дня народження Михайла Степановича Нижника (1919 – 2000) – керівника військового ансамблю, музично-громадського діяча, полковника, заслуженого працівника культури України. Народився у м. Волочиськ.
- 17** **190** років з дня смерті Мауриція Гославського (1802 – 1834) – польського поета-романтика, представника «Української школи» в польській літературі. Народився у с. Косогірка Хмельницького р-ну. (*Довідку див. «Календар ... на 2009 рік»*).
- 18** **115** років з дня народження Якова Давидовича Хардікова (1909 – 2003) – військового діяча, Героя Радянського Союзу. Нагороду отримав за звільнення м. Кам'янець-Подільський;
- **105** років з дня народження Івана Михайловича Дузя (1919 – 1994) – літературознавця, письменника, доктора філологічних наук, професора, члена СП СРСР, заслуженого працівника культури Української РСР. Нагороджений болгарським орденом Кирила і Мефодія I ст. Народився у м. Волочиськ;
- **75** років з дня народження Ніни Василівни Гуйванюк (1949 – 2013) – мовознавиці, докторки філологічних наук, професорки Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. Народилася у с. Волиця Шепетівського р-ну;

- **25** років з часу виходу першого номера регіонального громадсько-політичного та економічного тижневика «Пульс», м. Славута (1999).
- 21** **65** років з дня народження Наталії Семенівни Лашко – художниці, членкині НСМНМ України, педагогині. Працює в техніці вишивки соломкою. Життєво і творчо пов’язана з м. Кам’янець-Подільський.
- 22** **105** років з дня смерті Катерини Андріївни Рубчакової (1881 – 1919) – драматичної актриси і співачки (ліричне сопрано). Померла у с. Зінківці Кам’янець-Подільського р-ну;
- **105** років з дня народження Митрофана Лук’яновича Слободяна (1919 – 1985) – керівника 59-го полку 17-ї кавалерійської дивізії, гвардії капітана, Героя Радянського Союзу (1946). Народився у с. Пилипи Хмельницького р-ну.
- 27** **140** років з дня народження Миколи Івановича Радзівєвського (1884 – 1965) – композитора, диригента, заслуженого артиста України. Працював в Хмельницькому обласному музично-драматичному театрі ім. М. Старицького, обласному Будинку народної творчості, очолював хорові колективи обласного центру.

Грудень

- 375** років з часу повстання селян і козаків під проводом Д. Нечая проти польсько-шляхетського гноблення (1649);
- 115** років з часу відкриття у Проскуріві першої музичної школи (1909);
- 75** років з часу відкриття Славутського міжрайонного заготівельного пункту, на базі якого було створено Славутський цикорієсушильний завод.
- 1** **290** років з дня народження *Адама Казімежа Чарторийського (1734 – 1823) – державного, політичного і культурного діяча, теоретика літератури,*

комедіографа, мецената. У 1782 році отримав у спадок маєтки у Волинському та Подільському воєводствах. Зробив пожертву на будівництво церкви у Давидківцях Летичівського повіту;

- **50** років з дня народження Наталії Іванівни Стрельбицької – історикині, членкині Національної спілки краєзнавців України, директорки туристичної агенції «Ніка – тур – вояж», голови міської організації Українського товариства охорони пам'яток історії і культури.
- 2** **80** років з дня народження Івана Михайловича Юркова – художника декоративно-прикладного мистецтва (художня обробка металу), члена НСХ України. (*Довідку див. «Календар ... на 2014 рік»*).
- 3** **95** років з дня народження Миколи Зіновійовича Кваска – кандидата економічних наук, заслуженого працівника промисловості Української РСР, раціоналізатора целюлозно-паперової промисловості СРСР, директора Понінківського картонно-паперового комбінату, почесного громадянина смт Понінка Шепетівського р-ну.
- 5** **125** років з дня народження Болеслава Войтовича (1899 – 1980) – польського композитора, піаніста і педагога, лауреата Державної премії Польщі. Народився у м. Дунаївці.
- 6** **120** років з дня народження Петра Микитовича Довгальока (1904 – 1989) – літературознавця, кандидата філологічних наук (1959). Навчався у Кам'янець-Подільському інституті народної освіти;
- **105** років з дня народження Миколи Леонідовича Никольчука (1919 – 1976) – командира батареї 1301-го полку 16-ї артилерійської дивізії прориву РГК, капітана, Героя Радянського Союзу (1946). Народився у с. Оринин Кам'янець-Подільського р-ну;
- **95** років з дня народження Марка Рувимовича Копитмана (1929 – 2011) – композитора, музикознавця, педагога, ректора Академії музики і танцю ім. Р. Рубіної в

Єрусалимі (1974 – 1994). Народився у м. Кам'янець-Подільський;

- **90** років з дня народження Анатолія Євдокимовича Антонюка – інженера-будівельника, кандидата технічних наук (1970), заслуженого будівельника України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки (1999). Народився у м. Славута;
  - **35** років з часу заснування обласної організації НСХ України (1989).
- 7**   **420** років з часу першої писемної згадки про с. Ленківці Шепетівського р-ну (1604);
- **130** років з дня народження Миколи Антоновича Комарницького (1894 – 1975) – льотчика, організатора авіаційної справи в Україні. Народився у с. Загірне Шепетівського р-ну.
- 10**   **165** років з дня народження Юхима (Євфимія) Йосиповича Сіцінського (1859 – 1937) – історика Поділля, етнографа, мистецтвознавця, музеєзнавця, громадського діяча. Народився у с. Мазники, нині Деражнянського р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2014 рік»);*
- **75** років з дня народження Володимира Олександровича Швеця – радіожурналіста, заслуженого журналіста України, члена СЖ України. Народився у смт Сатанів Хмельницького р-ну.
- 13**   **195** років з дня народження Андрія Івановича Димінського (1829 – 1905) – фольклориста, етнографа, краєзнавця Поділля. Збирав фольклорно-етнографічні матеріали в багатьох селах Хмельниччини. *(Довідку див. «Календар ... на 2009 рік»);*
- 14**   **110** років з дня народження Степана Костянтиновича Гуменюка (1914 – 1991) – історика-краєзнавця, кандидата історичних наук, бібліографа Поділля, громадського діяча, голови Хмельницького обласного історико-краєзнавчого товариства (1964 – 1991), лауреата обласної премії ім.

Ю. Сіцінського (помертвно). Народився у с. Михайлівка Хмельницького р-ну. *(Довідку див. «Календар ... на 2014 рік»)*.

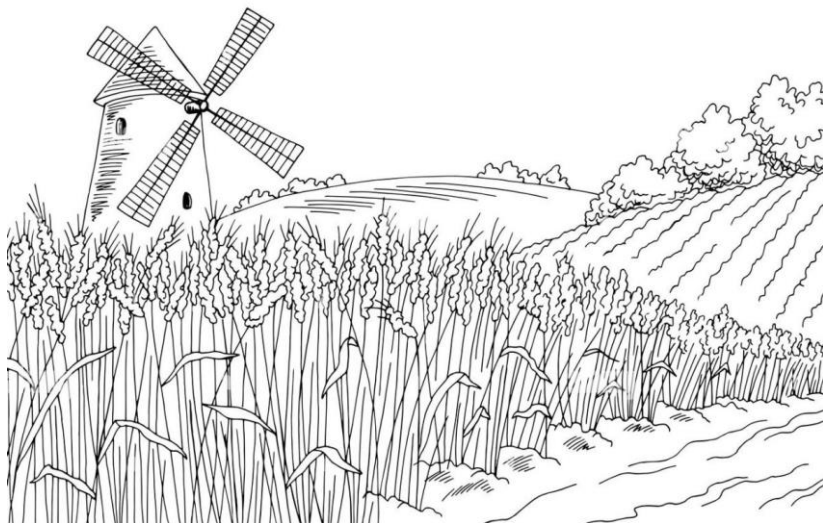
- 15** **200** років з дня народження Юліуша Фортуната Коссака (1824 – 1899) – польського художника-аквареліста. Довгий час перебував і малював на Поділлі у с. Великі Чернокозинці та у м. Славута;
- **125** років з дня народження Миколи Панасовича Савчука (1899 – 1976) – зоолога, доктора біологічних наук, професора, члена-кореспондента АН України, заслуженого діяча науки УРСР, ректора Одеського університету, нині Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова (1939 – 1948). Народився у с. Зубівщина Шепетівського р-ну;
  - **85** років з дня народження Миколи Федоровича Тимчука – доктора економічних наук, професора, президента Асоціації науковців і фахівців України «Наука регіону». Народився у с. Михайлівці Хмельницького р-ну.
- 19** **110** років з дня народження Миколи Гнатовича Ортинського (1914 – 1982) – командира 321-го гвардійського винищувально-протитанкового полку 47-ї армії, гвардії майора, Героя Радянського Союзу (1943). Народився у с. Женишківці Хмельницького р-ну.
- 21** **105** років з дня народження Леоніда Олександровича Мельника – лікаря-хірурга, доктора медичних наук (1972), професора (1973). Народився у с. Андріївка Кам'янець-Подільського р-ну;
- **50** років з дня народження Оксани Олександрівни Мікосянчик – фахівчині у галузі триботехніки. Народилася у м. Кам'янець-Подільський;
- 22** **95** років з дня народження Володимира Васильовича Лупійчука (1929 – 2006) – різьбяр по дереву, члена НСМНМ України, заслуженого майстра народної творчості України. Народився у м. Волочиськ;

- **55** років з дня народження Ігоря Михайловича Мацьохи – тренера (важка атлетика), майстра спорту (1965), заслуженого тренера України (1991). Народився у с. Терешівці Хмельницького р-ну.
- 23** **115** років з дня народження Василя Васильовича Шарова (1909 – 1941) – військового діяча, Героя Радянського Союзу. Загинув, визволяючи Хмельниччину.
- 25** **105** років з дня народження Якова Савовича Алексеєва (1919 – 1998) – командира кулеметного відділення 1-го гвардійського укріпленого району, гвардії сержанта, Героя Радянського Союзу (1944). Народився у с. Кузьмин Хмельницького р-ну;
- **80** років з дня народження Вольдемара Володимировича Вітлінського – економіста, доктора економічних наук, професора. Народився у с. Солобківці Хмельницького р-ну.
- 27** **90** років з дня народження Дмитра Юліановича Онковича (1934 – 2011) – поета, члена НСПУ (1977). Народився у с. Турчинці Хмельницького р-ну.
- 28** **125** років з дня народження Франца Карловича Гловацького (1899 – 1963) – актора, заслуженого артиста України. Працював у Хмельницькому обласному музично-драматичному театрі ім. М. Старицького (1938 – 1957). Похований у м. Хмельницький;
- **105** років з дня народження Гната Максимовича Мороза (1919 – 2001) – хірурга, доктора медичних наук, професора. Народився у с. Глушківці Хмельницького р-ну.
- 29** **115** років з дня народження Миколи Федоровича Ліпкана (1909 – 1990) – радіобіолога, доктора біологічних наук, професора Київської національної медичної академії. Народився у смт Летичів.
- 30** **80** років з дня трагічної смерті в концтаборі Усольський Пермської обл. Вадима Олександровича Дорошенка (1905 – 1944) – мовознавця, педагога, кандидата філологічних наук. Народився у м. Кам'янець-Подільський;

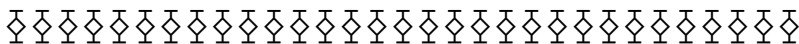
- **75** років з дня народження Олександра Олександровича Небесного – хореографа, збирача хореографічного фольклору, першого балетмейстера ансамблю танцю «Поділля», організатора Молодіжного фестивалю українського народного танцю у Канаді (США). Народився у м. Кам'янець-Подільський.

◆◆◆ Імена. Події. Факти... ◆◆◆

**Поділля моє величаве,
Поділля моє золоте,
На лоні України у славі
Чоло твоє пишно цвіте.**

А. Гриб

Село над Бужком

*До 580-річчя першої писемної згадки
про село Котюржинці Хмельницького району*

На Волинсько-Подільській височині, на висоті 288 м над рівнем моря, на лівому березі річки Бужок (історична назва Божок), притоки Південного Бугу, розкинулось село Котюржинці.

Перша писемна згадка про село датована в Акті від 16 січня 1444 року, коли село Котюржинці великим Литовським князем Свидригайлом було подаровано за вірну службу Михайлу Олехновичу: «..село Котюрженец на Божку Кременецької волості» [1].

Розташування села на березі річки було знаковим в його історії. Як свідчить «Довідник з археології України» [2], на території Котюржинець виявлено знаряддя праці доби неоліту (VI – III тис. до н. е.). На правому березі безіменного струмка – притоки ріки Бужок, за 400 метрів на схід від села, в урочищі Хомові Гори – поселення буго-дністровської культури – невеликі наземні житла, з кам'яними вогнищами і ямами для відходів. Поблизу Котюржинець в XIX столітті значилося три кургани.

На початку 80-х років X століття землі, на яких розташоване село, увійшли до складу Київської Русі, в кінці XII ст. – до володінь Галицько-Волинського князівства. Після його розпаду в 40-х роках XIV століття їх захопило Велике князівство Литовське.

Річка Бужок завжди слугувала межею адміністративно-територіальних одиниць земельного поділу. У XVIII ст. по ній проходив кордон між Волинським і Подільським воєводствами. Коли ж було запроваджено Установлення про губернії (1775), по Бужку позначалася межа між Волинською та Подільською губерніями, по ній проходив адміністративний поділ між Красилівським і Хмельницьким районами.

У 14 столітті Котюржинці були одним з найбільших поселень Красилівщини.

У 1583 році тут налічувалось 14 димів (дім з комином) та 11 городників.

По дарчій грамоті в 1517 році короля Сигизмунда село перейшло князю Костянтину Острозькому, і було у володінні Острозьких до 1620 р.

Село не раз зазнавало спустошливих набігів татар. Про татарські опустошення 1617 – 1618 років є запис у Книзі Кременецького замку, де перераховані села, опустошені татарами: *«Около міста Красилова всі фольварки, гумна, хутори були попалені і знесені Котюжинці, Марківці, Митинці»*.

В результаті спустошення село, за поданням власників, на певний час було звільнено від податку.

У 1620 році власником Котюжинець стають князі Заславські (на той час село збільшилось, було більше 50 димів). Заславські в селі не жили, а здали у посесію (суч. оренду) Яну Датовському. З 1628 по 1720 рік власниками поселення були князі Любомирські, а з 1720 року – князі Сангушки.

У 1750 році на пожертви прихожан в селі була побудована церква Успіння Пресвятої Богородиці. Вона була дерев'яна, на камінному фундаменті з одним куполом (стояла церква між сучасним приміщенням сільської ради та житловим будинком «старою школою»).

У 70-90-і роки 17 століття село було прикордонним населеним пунктом Речі Посполитої, адже кордон між Річчю Посполитою і Туреччиною проходив по річці Бужок. Тут розміщувались загони прикордонної варти, які вели бої з турками і татарами, які проривалися з території Поділля на Волинь.

За даними *«обследования, произведенного статистическими учреждениями Министерства Внутренних Дел»* станом на 1886 рік в Котюжинцях, які на той час входили до Красилівської волості Старокостянтинівського повіту Волинської губернії, мешкало 810 осіб, налічувалось 119 дворових господарств, існували православна церква, постійний будинок, водяний і вітряний млини [3].

У 1889 році у селі було збудовано школу, в якій навчалось 20 учнів (на цьому місці сьогодні стоїть фельдшерсько-акушерський пункт, побудований у 1986 році).

За переписом 1897 року кількість мешканців села становила 569 осіб (276 чоловічої статі та 293 – жіночої), з яких

381 – православної віри, 188 – римо-католицької [4].

З 1793 року по 1917 рік село було у складі Російської імперії. З початку воно входило до складу Ізяславського намісництва (1793 – 1795), потім до складу Старокостянтинівського повіту Подільської губернії (1795 – 1796), у 1884 році – до Красилівської волості.

Власники та посесори села з кінця 18 до початку 19 ст. часто змінювались. Це були польські поміщики – граф Грохольський, княжевич Франциск Сапега, швейцарець Шатофер, дворянин Добжицький. Кожен поміщик прагнув отримати з селян найбільше прибутку, тому селяни жили бідно.

На початку 20 ст. власником маєтку став Білоусов (Біловус), а пізніше його зять Бутович. Старші селяни пам'ятають красивий двоповерховий панський маєток, який стояв над ставком, що підковою огинав мальовничий парк. Неподалік був млин, який діяв до 70-х років 20 ст., велика оранжерея (на тому місці зараз школа-гімназія). Маєток після революції розграбили, розвалили. Сьогодні на тому місці стоїть будинок культури.

У 1917 році у селі було 2000 га орної землі, з яких половину (1000 га) було у пана Білоуса, поміщик Шумський мав 125 га, з яких 5 га лісу, пан Трачевський – 25 га землі і ліс 5 га. І сьогодні ці ліси в селі називають Шумщиною і Драчевщиною. 30 га землі мав місцевий священник. Окремі селяни мали по 12 десятин, але основна маса селян була малоземельна або зовсім не мала землі і працювали у поміщика або наймитували.

У період радянської влади в селі був колгосп ім. Свердлова, пізніше – селянське господарство «Мрія». Зараз землі села розпайовані.

До 2020 року село входило до складу Красилівського району. З 25 жовтня 2020 року село Котюржинці входить до Заслучненської сільської територіальної громади Хмельницького району. Воно є центром Котюржинецького старостинського округу. Загальна чисельність населення старостинського округу 513 осіб: с. Котюржинці – 282 особи, село Марківці – 231 особа.

Село газифіковане, має водогін (підключений до Чернелівського водогону, який проходить через село). Нову двоповерхову школу побудували у 70-х роках 20 ст. Зараз тут діє

Котюржинецька гімназія Заслучненської сільської ради Хмельницького району Хмельницької області, в якій навчається 38 учнів. Діє будинок культури.

Надія Синиця

Література

1. **Теодорович Н. И.** Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии. Т. 4: Старокопачинский уезд. – Почаев, 1899. – С. 469-473.

2. **Довідник** з археології України. Хмельницька, Чернівецька, Закарпатська області / І. С. Винокур, А. Ф. Гуцал, С. І. Пеняк [та ін.]. – Київ, 1984. – С. 61.

3. **Волости** и важнейшія селенія Европейской Россіи. По даннымъ обслѣдованія, произведеннаго статистическими учрежденіями Министерства Внутреннихъ Дѣлъ, по порученію Статистическаго Совета. Изданіе Центральнаго Статистическаго Комитета. Выпускъ III. Губерніи Малороссійскія и Юго-Западныя / сост. старш. ред. В. В. Зверинскій. – Санкт-Петербургъ, 1885. – [б. с.].

4. **Населенныя** места Россійской Имперіи в 500 и более жителей съ указаніемъ всего наличнаго въ нихъ населенія и числа жителей преобладающихъ вероисповѣданій по даннымъ первой всеобщей переписи 1897 г. – Санкт-Петербург, 1905. – IX + 270 + 120 с.

У сязві «Леліви»: гетьман Миколай Сенявський

*До 535-річчя з дня народження
та 455-річчя з дня смерті*

Хоч у родині Сенявських Миколаї були у багатьох поколіннях – але саме його, народженого у 1489 році майбутнього коронного гетьмана, ушанованого командира оборони поточної, що боронила від набігів подільські кордони, навіть через кілька століть називали Великим Миколаєм, «стовпом вітчизни». Талантом політика та військовика,

непересічними особистими якостями і наполегливим примноженням зв'язків та багатств він забезпечив своїм нащадкам міцне становище на суспільній верхівці Речі Посполитої впродовж двох століть, – до вигасання чоловічої лінії роду Сенявських у першій третині XVIII ст. А весь цей час їхній стародавній герб Леліва, – золота зірка з шістьма променями над золотим півмісяцем, – був уособленням Поділля так само, як і герб воєводства, – золоте сонце.

Миколай Сенявський був одним з трьох синів Рафала з Сеняви, містечка між Перемишлем і Ряшевом. Військову кар'єру починав як коронний хорунжий, згодом польний гетьман. Уперше згадується 28 квітня 1512 року як учасник битви під Вишневцем, коли польське військо розбило татар. Виявив хоробрість у 1524 році, керуючи обороною Рогатина від турків. У наступні роки боронив від татарських набігів воєводство Руське. У 1529 році потрапив у татарський полон, а наступного року сам здійснив набіг на кривдників, дійшовши до Білгорода. На початку 1530-х рр. брав участь у виправах польського війська проти армії молдавського князівства, зокрема, у битвах під Гвіздцем і Обертином.

Під час розподілу батьківського спадку Миколай Сенявський отримав у власність місто Бережани, яке стало однією з родових резиденцій. За порівняно короткий час значно розширив свої володіння, зокрема, у 1540 р. придбав у братів Зборовських місто Меджибіж з трьома десятками навколишніх сіл, яке стало центром адміністративної і господарчої діяльності усіх подільських володінь роду Сенявських. Окрім меджибізького ключа, до них входили миколаївський та синявський ключі з новозаснованим містом Синявою (т. зв. «Синявське поле»); в подальшому на території сучасної Хмельницької області Сенявським належали також Зіньків, Сатанів, Тарноруда. Нащадки Великого Миколая збільшили родинну власність, осередки якої на мапі складали широку смугу від Гранова на Вінниччині до берегів Вісли. Меджибізький замок Сенявський розбудовує, уклавши для цього контракт з тернопільським обивателем і архітектором Яном Бонком. Оскільки у цей період Миколай Сенявський перейшов з католицького віровизнання на кальвінізм,

протестантські архітектурні символи закарбовуються в архітектурному оздобленні палацу, який постає у Меджибзькому замку в стилістиці східноєвропейського Ренесансу. Водночас нижче за течією Південного Буга поряд з селом Раковець буде ще один замок, який проіснував недовго, був знищений, руїни якого нині відомі під назвою замчища Ракочі.

У 1540-х роках військо під командуванням Сенявського продовжувало боротьбу з татарами, які неодноразово порушували кордони Королівства Польського на Поділлі. Чимало непересічних командирів і лицарів згуртувалося біля нього. Серед тих, хто служив під орудою гетьмана з його синами Миколаєм, Єронімом і Рафалом, особливо відзначався ротмістр Бернард Претвич, званий *Murus Podoliae, Terror Tartarorum*, що здійснював зухвалі рейди проти татар і навіть приганяв стада татарської худоби до Меджибожа. Сам Сенявський отримує від короля у 1542 р. уряд воєводи Белзького, а у 1553 р. – воєводи Руського, найвищий уряд, за яким його титулюють до кінця життя і навіть по смерті.

Особливим завданням прикордонного війська під командуванням Миколая Сенявського була охорона від набігів нового міста Бар. Саме у ті роки нове подільське місто будувалося з волі Бони Сфорци де Арагони, дружини короля Сигізмунда I Старого, у пам'ять про місто її дитинства Барі в Італії. Не підлягає сумніву особисте знайомство видатного магната з фатальною красунею-королевою, як і те, що це спілкування породило чимало домислів та припущень. Чутки чутками, але фактом є, що археологами на руїнах щойно згаданого Раковецького замку Сенявського під Меджибожем знайдено фрагменти кахлів коштовної печі або каміна європейського рівня роботи, на яких кілька разів повторюється зображення герба Сфорца – вуж, який ковтає немовля...

За непересічних обставин життя Миколая Сенявського й увірвалося. Сталося це 2 лютого 1569 р. в Любліні, де 80-літній Сенявський брав участь у засіданні Сейму. Йшлося про питання європейської ваги: унії між Польською Коронаю і Великим Князівством Литовським, в результаті якої поставала нова держава – Річ Посполита Обох Народів. Сталося так, що

Великий Миколай як політик встиг взяти участь у підготовці цього геополітичного кроку, але самого втілення йому побачити не судилося.

Миколай Сенявський був похований у замковій каплиці резиденції в Бережанах, бо, як зазначав Каспер Нісецький у *Короні Польських Золотих Вольностей Стародавніх*, «земля Любліна не змогла прийняти його тіло через відмову від католицизму».

Тетяна Ветрова, Ігор Западенко

Література

1. **Западенко І.** Панегірик Сенявським у віршованому гербовнику Бартоша Папроцького «PANOSZA» (1575 р.) // Національний заповідник «Замки Тернопілля» : наук. записки. – 2022. – Т. 12. – С. 241-248.

2. **Колесник В.** Відомі поляки в історії Вінниччини : біогр. слов. – Вінниця, 2007. – С. 689-694.

3. **Kuśnierz K.** Kuśnierz K. Sieniawa. Założenie rezydencjonalne Sieniawskich. Rozwój przestrzenny w XVII oraz XVIII wieku. – Rzeszów : Wyd. Naukowe Katedry Historii Architektury Urbanistyki i Sztuki, 1984. – 260 s.

4. **Niesiecki K.** Korona Polska Przy Złotej Wolności Starożytnemi Rycerstwa Polskiego y Wielkiego Xięstwa Litewskiego Kleynotami, Naywyższemi Honorami, Heroicznym Męstwem [...] Ozdobiona : Potomnym zaś wiekom na zaszczyt y nieśmiertelną sławę pamiętnych w tej Ojczyźnie Synow Podana. – Lwow, 1743. – Т. 4. – 820 s. – S. 83-86.

5. **Plewczyński M.** Sieniawski Mikołaj h. Leliwa (1489 – 1569) // Polski Słownik Biograficzny. – Warszawa; Krakow, 1996. – Т. 37/1. – 152 s. – S. 123, 126-127.

Польський дослідник Поділля Вавжинец Марчинський (Wawrzyniec Marczyński)

До 245-річчя з дня народження

Педагог, релігійний і громадський діяч, автор трьохтомника «Статистичний, топографічний історичний опис

Подільської губернії» Вавжинец Марчинський народився у Каліші (Польща) в збіднілій шляхетській родині. В сім'ї навчився писати і читати рідною та французькою мовами, згодом закінчив вчительську семінарію в м. Сулехові і закінчив вищу освіту в 1804 році у Віленському університеті.

У пошуках заробітку доля привела молодого педагога до м. Кам'янця-Подільського і назавжди поріднила з подільським краєм. Майже чотири роки працював учителем в польських школах міста і підробляв репетиторством. Як тоді було заведено, В. Марчинський у 1809 – 1811 роках здійснив подорож по країнах Західної Європи: відвідав Відень, Берлін, Париж, Рим та інші столиці й місця, студював в університетах Галле і Франкфурту, працював у відомих бібліотеках. Повернувшись до Кам'янця, продовжив вчителювати, працював директором повітового училища. 1816 року був висвячений у ксьондзи. Деякий час, як настоятель, обіймав римо-католицьку парафію в с. Чернокозинці на Кам'яничині, а згодом пов'язав подальшу службову кар'єру з Петропавловським кафедральним костюлом у Кам'янці-Подільському і закінчив свій життєвий шлях в цьому місті 6 листопада 1845 року.

Проте справжнім покликанням Вавжинця Марчинського стали історичні дослідження. Свою науково-літературну творчість розпочав з публікації протягом 1816 – 1820 років кількох публіцистично-популярних книжок з всесвітньої історії для потреб подільських шкіл. Зокрема, він оприлюднив польською мовою посібники: «Dzieje od stworzenia świata aż do roku 1816 chronologicznie ułożony z przydatkiem wynalazków uczonych ludzi i opisaniem dokładnym batalii w ostatniej epoce zaszwych» («Історія від створення світу і до 1816 року, хронологічно викладений з додатком про відомих людей і докладним описом подій останньої епохи») і «Manualik historyczny zawierający ważniejsze wypadki począwszy od początku świata aż do pokoju paryskiego na dzień 14 marca 1814 zawartego» («Історичний записник, який містить найважливіші події від початку світу аж до Паризького миру, підписаного 14 березня 1814 року»). Уже в цих книгах він виявився прибічником викладення статистичного і хронологічного методів історичного пізнання, прагнув описати події відповідно до рівня тогочасної

науки та з позиції об'єктивізму.

Крім того, видав збірку «Wybór poezji różnych gatunków, tj bajek, satyr, sielanek, tragedii, komedyj, psalmów Dawida, pieśni, elegii, epigramatów i nagrobków» («Вибір поезії різних видів, тобто байок, сатир, ідилій, трагедій, комедій, псалмів Давида, пісень, елегій, епіграм і епітафій»).

Склав опис відбутої мандрівки «Podróż z części Rosji do Niemiec, Francji i Hiszpanii w latach 1810 – 1811 odbyta» («Подорож з частини Росії до Німеччини, Франції та Іспанії, здійснена в 1810 – 1811 роках»).

Головним творчим досягненням Вавжинця Марчинського, яке визначило його як ученого і провідного краєзнавця, стала монографія «Statystyczne, topograficzne i historyczne opisanie gubernii Podolskiej» («Статистичний, топографічний історичний опис Подільської губернії»). Це масштабне видання, що було вперше здійснено для Поділля у ХІХ столітті, відповідало потребі часу, використовувалося як службовий довідник для губернського начальства і установ, для потреб тих, хто став на шлях дослідження минущини Поділля. При створенні цієї монографії автор використав наявну літературу з історії краю і поточні архіви канцелярії Подільського губернатора.

У першому томі подав короткий узагальнюючий статистичний опис і нарис історії Поділля, опис Кам'янецької дієцезії, а також Кам'янецького, Ушицького, Проскурівського та Летичівського повітів; у другому – статті про освіту, євреїв, землеробство, торгівлю на Поділлі, а також описи решти повітів. Унаслідок того, що передплата не вдалася, а кошти на видання були дуже обмежені, праця вийшла без мап і лише з кількома краєвидами. Одразу після її виходу Марчинський зазнав гострої критики за неточності, помилки та прогалини.

Вавжинець Марчинський боляче сприйняв критику і на тривалий час відійшов від дослідження Поділля, повернувся до своїх досліджень всесвітньої історії та богослов'я. Тільки у 1836 році в «Журналі Міністерства внутрішніх справ» з'явилася його велика стаття «Відомості про Подільську губернію», яка вперше докладно розповідала усім читачам Російської імперії про принади природи, історії і тогочасного стану нашого краю. Дана стаття була написана з врахуванням критичних зауважень на

його книгу «Statystyczne, topograficzne i historyczne opisanie gubernii Podolskiej» («Статистичний, топографічний історичний опис Подільської губернії»).

Не зважаючи на критичне ставлення тогочасної інтелігенції до напрацювань В. Марчинського, все ж його праця про Поділля торувала шлях для всіх науковців і краєзнавців на далеку перспективу. Про визнання його як непересічного вченого свідчить той факт, що він при житті був обраний дійсним членом Варшавського і Люблінського, членом-кореспондентом Краківського наукових товариств.

Пам'ять про нього живе й донині...

Оксана Шейн

Література

1. **Кошель О. М.** Вавжинець Марчинський – один з перших дослідників Поділля в ХІХ столітті // Поляки на Хмельниччині: погляд крізь віки : зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наук. конф. (23-24 черв. 1999 р.) / Ін-т історії НАН України ; редкол. : А. І. Мельник, Ю. І. Блажевич, Л. В. Баженов та ін. – Хмельницький : Поділля, 1999. – С. 548-551.

2. **Марчинський** (Marczyński) Вавжинець // Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців ХІХ – ХХ ст. Історіографія. Біобібліографія. Матеріали. – Кам'янець-Подільський, 1993. – С. 282.

3. **Марчинський** (Marczyński) Вавжинець // Колесник В. Відомі поляки в історії Вінниччини : біограф. слов. / Вінниц. обл. краєзн. музей ; Вінниц. обл. універс. наук. б-ка ім. К. А. Тімірязєва ; краєзн. т-во «Поділля». – Вінниця, 2007. – С. 408-410.

Польський художник з України

*До 175-річчя з дня народження
Володимира Лося*

Володимир Іванович Лось (Łoś, Włodzimierz (Вальдемар Лось, псевдонім: Перро)) – польський художник, який писав «жанрові сцени на фоні пейзажів Поділля та Волині»,

представник «мюнхенської школи».

Народився 1849 року у с. Клембівка (з 1945 р. – Клубівка) Заславського повіту (нині Ізяславська міська громада) Волинської губернії (Хмельницька область) у сім'ї розпорядника маєтку Сангушків, який знаходився у м. Славута.

Загальну освіту отримав у Немирівській чоловічій гімназії (нині Вінницька область). Потім кілька років працював на цукроварні в Шепетівці, яка на той час належала до заславського ключа маєтностей князя Романа Адама Станіслава Сангушка. На цукроварні використовувалась ручна праця, лише деякі механізми приводили в дію за допомогою коней. Під час нетривалих перерв майбутній художник робив замальовки тварин, спостерігаючи за ними. Великий шанувальник мистецтва князь Роман Сангушко помітив творчі здібності молодого робітника та надав йому приватну стипендію на навчання у Школі красних мистецтв у Кракові. З 1870 по 1872 рік він навчався там під керівництвом Владислава Лушчевича. У Школі мистецтв Володимир Лось зображував переважно українську тематику: він малював степ, козаків, українські шинки, млини і переправи. Можливо, тому дирекція Школи видала йому негативну оцінку і це позбавило його княжої стипендії.

У 1872 році, за сприяння польського художника Юліуша Коссака, Володимир Лось переїжджає до Німеччини, в Мюнхен, який називали «баварськими Афінами». Мюнхен був значним культурним центром, де польські художники здобували освіту. Студенти скористались безкоштовним навчанням в Королівській академії мистецтв. Тут організувалися великі виставки, а художня спілка сприяла торгівлі творами мистецтва.

1 травня 1873 року він вступив до класу живопису природи (Naturklasse) у Королівській академії образотворчих мистецтв (Königliche Akademie der Bildenden Künste) у Мюнхені, а 28 жовтня 1873 року він перейшов до тамтешнього класу живопису, де навчався під керівництвом жанриста та пейзажиста Отто Зайца. Приблизно з 1874 року брав приватні уроки живопису у польського художника Юзефа Брандта, представника «мюнхенської школи». Саме Юзеф Брандт мав великий вплив на творчість Володимира Лося – сюжети перших

його картин, написаних у майстерні Брандта, позначені впливом знаного художника Юзефа Брандта, називають поетом українських степів і козаччини, який зображував переважно батальні сцени. Лось, за зразком творчості Брандта, творив атмосферні жанрові сцени з кіньми (мотиви полювання та подорожей, переправи через річку, кінні прогулянки, ярмарки, козацькі сюжети). Для польського мистецтва другої половини XIX століття був характерним культ коня як символу сили, волі та краси. Критики завжди відмічали майстерність Володимира Лося саме у зображенні коней. З особливим захопленням та колоритом змальовував місцеві краєвиди та писав краєвиди міст і містечок Поділля, Волині та Галичини.

У Мюнхені, за короткий час, він став відомою постаттю в польському мистецькому середовищі, привертаючи увагу своєю вдачею та козацьким вбранням. Саме починаючи з мюнхенського періоду, про Володимира Лося заговорили в пресі. Він був ілюстратором, а його малюнки публікувалися у вигляді ксилографії в польських журналах «Tygodnik Ilustrowany», «Kłosy», «Tygodnik Powszechny» та «Wędrowiec» і завдяки цьому отримали широке розповсюдження. Незважаючи на це, він жив у важких матеріальних обставинах, заробляв на життя уроками малювання. Про нелегке життя Володимира Лося в Мюнхені можна дізнатися з його листів до Северина Бьома, секретаря Товариства друзів витончених мистецтв в Кракові. Це листування зберігається в бібліотеці Ягеллонського університету в Кракові.

Численні картини принесли художнику раннє визнання в Польщі, Німеччині та США. Завдяки тематиці ці роботи легко знаходили покупців.

Він виставляв свої роботи в Kunstverein у Мюнхені, а з 1873 року його картини з'являлися й на національних виставках: у Кракові, Львові та Варшаві.

Більшість відомих картин Володимира Лося не мають прив'язки до конкретної місцевості, та він залишив після себе три роботи, на яких зобразив Заслав – місто, неподалік якого народився, про розлогі простори якого не забув, навіть мешкаючи в Мюнхені. А річка Горинь, що протікає через с. Клембівку (Клубівка) та Заслав (Ізяслав) знайшла

відображення на двох картинах Володимира Лося: «Заслав на Волині» та «Дорога до містечка».

Володимир Лось залишився в Мюнхені назавжди. 3 жовтня 1888 року, у віці неповних 40 років, після тривалої хвороби він помер.

Роботи видатного українця, але польського художника Володимира Лося можна знайти в Національних музеях у Варшаві, Кракові та Познані, а також у музеї мистецтва в Лодзі, окрожному музеї в Сувалках, музеї Південного Підляшшя в Бялій Підляській та музеї ім. Яцека Мальчевського в Радомі.

Роботи художника можна переглянути за посиланням: http://artyzm.com/e_artysta.php?id=1674.

Валентина Маковська

Література

1. **Буравський О. А.** Поляки Волині у другій половині XIX – на початку XX ст. – Житомир, 2004. – С. 132.

2. **Буханенко Т.** Забуте ім'я – Володимир Лось // День. – 2022. – 8 квіт. – Бібліогр. в кінці ст.

3. **Лось Володимир** [Електронний ресурс] // PORTA POLONIKA : офіц. вебсайт. – Режим доступу : <https://www.porta-polonica.de/pl/lexikon/los-wlodzimierz?page=2#body-top>, вільний (дата звернення: 26.07.2023). – Назва з екрана.

4. **Черній Л. А.** Волинь на перехресті малярських взаємних впливів України та Польщі // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку : зб. наук. праць : наук. записки Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту : у 2-х т. – Рівне, 2011. – Т. 1. – С. 86.

9 січня

Усміхнена рима Степана Шкапія

До 70-річчя з дня народження

Зі Степаном Шкапієм, хмельницьким поетом-гумористом, я познайомився в 2015 році під час проведення фестивалю «Слово єдне». Гуморески і пародії у авторському виконанні

схвально і з непідробною цікавістю сприймалися публікою, отож захотілося дізнатися більш докладно про його життєвий і творчий шлях, тим паче, що для багатьох із нас особа автора на той час ще не була настільки помітною, як зараз.

На життєву дорогу Степан Михайлович став у 1954 році, у с. Осталовичі Перемишлянського району Львівської області. Навчався аж у трьох школах, оскільки батьки-вчителі – Параскевія Титівна і Михайло Степанович, згідно наказів районної влади змушені були весь час переїжджати з села в село... Складні часи, та й обставини не з легких.

Професійну освіту отримав у Львівському електротехнікумі зв'язку, куди вступав наче жартома, «за компанією», а виявилось, що з'язківцем став всерйоз і надовго.

Після технікуму – направлення на роботу у смт Чорний Острів, далі – служба в армії, а після звільнення зі строкової – повернення до праці за фахом, тільки вже в Хмельницький, на АТС комбінату «Хмельницькпромбуд» – з надією швидко отримати квартиру. Надію довелось виношувати набагато довше, ніж сподівалось, зате встиг одружитися, народити двійко діточок, осісти в обласному центрі і «переформатуватися» таким чином з галичанина на подолянина. До речі, в анотаціях до своїх книг (їх наразі чотири), автор з теплою іронією називає себе «подільським галичанином». Що ж, йому видніше... В 1984 році, завдяки певному збігу обставин (майже як зі вступом у ЛЕТЗ!), отримав можливість поїхати у довготривале відрядження в Монгольську Народну Республіку, де й перебував – спершу сам, а потім з сім'єю впродовж п'яти років.

Відрядження дало дивні плоди – саме там, в чужій стороні, повною мірою відчув тугу за рідним українським словом, і став пробувати себе в поетично-гумористичній царині. Звісно, доводилося писати й «общепонятним», але це лиш для того, аби могли зрозуміти товариші і колеги з різних республік Союзу, що працювали на той час разом зі С. М. Шкапієм.

Повернувшись в Україну, пера на задвірки не викинув, хоч житейські справи не завжди спонукали до творчості. Проте, з радістю писав «вітальні оди» друзям з нагоди ювілейних та інших дат, «хрестино-родино-весільні» трактати, відгукувався і на злободення.

Це не пройшло непоміченим, і якимось відомча газета «Трибуна будівельника» в одному з номерів надрукувала Степанову добірку гуморесок. Сподобалось не тільки читачам, але й автору! Ще б пак! – дебют на газетних шпальтах!

Час від часу, завдяки підтримці та порадам редактора Семена Шнайдермана і журналіста, а невдовзі теж редактора Василя Коробка, С. Шкапій став друкуватись спершу в «Трибуні», а згодом і в міській «Народній думці», дещо пізніше – в «Проскурові», (09.03.2017 р. – «Вічне чекання»). Плідна співпраця у Степана Михайловича з хмельницькими «Подільськими вістями» відображена не лише в гумористичних рубриках «Весела ха-хата», «Овва-ракурс», але й в публіцистиці (під псевдонімом Ферапонт Мотика).

Є публікації в «Голосі України», «Гомоні України» (м. Торонто, Канада), обласних і всеукраїнських газетах, журналі «Перець», різноманітних альманахах, зокрема – «Південний Буг», збірниках.

Степан Шкапій – активний учасник різноманітних культурно-просвітницьких заходів Хмельницького й області, виступав і в інших містах України. Популяризував українське слово на радіо і телебаченні. Є членом Національної спілки журналістів України, членом Національної спілки письменників України.

Віталій Міхалевський

Література

1. **Плужанська Л.** Не гумором єдиним // Подільські вісті. – 2018. – 31 трав.
2. **Слободянюк Т.** Антитіла Степана Шкапія // Проскурів. – 2021. – 1 квіт.
3. **Радецька А.** До гумору через рими // Українська літературна газета. – 2021. – 26 берез. – С. 5.

11 січня

Педагог та волонтер Валентина Степанівна Коляденко (Філіпчук)

До 80-річчя з дня народження

11 січня 1944 року у с. Ружична народилася Валентина Степанівна Коляденко (Філіпчук). Після закінчення школи у 1961 році вступає до Кам'янець-Подільського педагогічного інституту на фізико-математичний факультет. Трудовий шлях педагога розпочинає у селі Турятка Чернівецької області. З 1968 року працювала у Книжковецькій школі: пройшла шлях від вчителя математики, фізики і креслення; заступника директора з виховної роботи до директора закладу. Відмінник освіти, нагороджена численними відзнаками та преміями. Багато уваги приділяла вивченню в школі історії рідного краю, народних звичаїв і традицій. Як керівник гуртка «Юні етнографи і фольклористи» записала разом з учнями до 60-ти народних веснянок, гаївок, щедрівок і колядок, колискових купальських пісень. Неодноразово колектив школи, окремі учні і вчителі відзначались дипломами, грамотами за відродження традицій і обрядів Подільського краю. Кращі роботи друкувались у методичних збірках та обласній пресі.

З 2004 року Валентина Степанівна – активіст ветеранського руху, а з 2008 року як громадський діяч очолює волонтерський центр «Пенсіонер» Хмельницької міської ради ветеранів, створює волонтерські осередки.

Досвідом своєї роботи Валентина Степанівна ділилась на республіканських семінарах. З 2014 року пріоритетами в роботі волонтерів міста стала допомога учасникам АТО, а з 24.02.2022 року українським захисникам, переселенцям із сходу України, яких на території Хмельницької територіальної громади більше 30-ти тисяч. Допомагає окремим військовим формуванням в забезпеченні всього необхідного. Переселенцям надається допомога з продуктами харчування, одягом.

Валентина Степанівна разом з чоловіком Коляденком Миколою Андрійовичем виростили двох синів, мають чотирьох

онуків, шість правнуків. Онук Олександр сьогодні на фронті.

Ада Гордова

Література

Савчук П. Книші. Книшківці. Книжківці. – Хмельницький, 1999. – С. 20-21, 28-30.

Доктор архітектури, професор, член-кореспондент Української академії архітектури, художник Олександр Лесик

До 80-річчя з дня народження

Олександр Володимирович Лесик народився 11 січня 1944 року в місті Полонне Хмельницької області. В 1961 році закінчив середню школу із срібною медаллю. В дитинстві і в юності мріяв стати льотчиком. Але мати, яка рано лишившись вдовою і маючи єдиного сина, не розділяла його бажання оволодіти небезпечною на її думку професією. Тому Олександр Володимирович вступив на архітектурний факультет Львівського політехнічного інституту, який закінчив у 1968 році.

Працював архітектором Львівського та Рівненського обласного відділу будівництва та архітектури.

У 1971 – 1973 роках навчався в аспірантурі Київського інженерно-будівельного інституту.

Володимир Лесик дев'ять років очолював кафедру графіки та архітектури у Луцькому філіалі Львівського політехнічного інституту. Працював у Луцькому педінституті імені Лесі Українки. Створив і понад 30 років очолював кафедру образотворчого мистецтва Волинського національного університету імені Лесі Українки, довгі роки був директором Інституту мистецтв.

В 1993 році захистив докторську дисертацію на здобуття наукового ступеня доктор архітектури.

В 1994 році Олександр Лесик отримав наукове звання професора кафедри «Образотворче мистецтво».

В 1995 році обраний членом-кореспондентом Української академії Архітектури, а в 2003 р. – дійсним членом Української Академії Архітектури. Також О. В. Лесик був членом постійної спеціалізованої вченої ради у Національному університеті «Львівська політехніка».

З вересня 2020 року – професор кафедри архітектури та містобудування Луцького національного технічного університету.

За період науково-професійної діяльності розробив і реалізував більше десятка проєктів пристосування пам'ятників архітектури під музеї та заклади відпочинку і туризму.

Серед найбільш відомих, проєкт музею українського мистецтва, в замку смт Олесько Львівська область, – пам'ятка архітектури XVI століття. Також культурно-освітній центр в монастирі Піарів, с. Любешів, Волинська область – пам'ятка архітектури XVII століття та проєкт реконструкції історичного центру в м. Берестечко. База відпочинку творчих організацій в замку с. Свір, Львівська область – пам'ятка архітектури XV ст. та база відпочинку в с. Карасин, Рівненська область – місце розташування пам'яток архітектури та природи.

У доробку митця близько десятка художніх персональних виставок у різних містах України.

Його полотна прикрашають кабінети державних установ і є окрасою домівок численних друзів.

Художник працював переважно в техніці олійного живопису, проте в своїх дорожніх етюдах звертався до графіки. Недарма польський художник Францішек Мазурок, побувавши на виставці творів О. В. Лесика, відзначив виразність графічних робіт, особливо, де йдеться про пам'ятки архітектури – «Замок у Луцьку» та «Замок у Кам'янець-Подільському».

Вміння бачити красу, відтворювати її з допомогою олівця і фарб навчив Олександра Володимировича шкільний вчитель малювання Олександр Томашевський.

Мовою графіки автор розповідав про красу не тільки Волині, а й про широкі простори Поділля, – рідної Хмельниччини і тих місць, де проходило його дитинство.

Лесик Олександр Володимирович є автором монографії, близько 100 наукових публікацій та трьох навчальних

посібників і 48 навчально-методичних розробок.

Впродовж усього свідомого життя Олександр Володимирович працював над проблемою збереження пам'яток архітектури та їх популяризацією.

Помер 26 жовтня 2022 року.

Ірина Кащук

Література

1. **Шевченко А.** Перший в Україні доктор архітектури родом із Полонного // Новий шлях. – 2019. – 10 жовт. – С. 3 : фот.

2. **Савченко В. В.** Лесик Олександр Володимирович // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2016. – Т. 17. – С. 107 : фот.

3. **Лесик Олександр Володимирович** // Мистецтво України : біогр. довід. / упоряд. : А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський ; ред. А. В. Кудрицький. – Київ, 1997. – С. 688.

15 січня

Гарнага Іван Володимирович –архівіст, науковець, дослідник

До 100-річчя з дня народження

Іван Володимирович Гарнага народився 15 січня 1924 року в селі Блошинці Білоцерківського району Київської області. Закінчив історико-архівне відділення Київського державного університету. Після закінчення вищого навчального закладу направлений на роботу до Кам'янець-Подільського обласного архіву. Пройшов сходами від молодшого наукового співробітника до директора архіву. В 1955 році його призначено керівником групи з використання документів. В 1958 році призначений заступником директора архіву з наукової роботи, а в 1971 році – директором. З 1977 по 1981 рр. Іван Володимирович досліджував історію архітектурних пам'яток працюючи в Кам'янець-Подільському історико-архітектурному заповіднику. У 1975 – 1985 рр. – вчений секретар, член президії

Кам'янець-Подільського географічного товариства України.

В 1981 році начальник архівного відділу облвиконкому Бурова Ольга Петрівна повернула Івана Володимировича в архівну галузь. Його призначено завідувачем відділу інформації. В 1991 році, у віці 67 років, Іван Володимирович вийшов на пенсію. Помер в травні 2012 року на 88-му році життя.

Завдячуючи Івану Володимировичу, обласний архів з 1970 року активно розпочав поповнювати фонди новим видом документів – фото- та аудіодокументами. Рішення Хмельницького облвиконкому зобов'язало всі установи, що виготовляють фотодокументи забезпечити їх облік, збереження та своєчасну передачу в архівну установу. Сьогодні Державний архів Хмельницької області зберігає 44931 фотодокументів.

Піклувався директор і про матеріально-технічну базу установи. На ремонт приміщень архівосховищ місцевою владою щорічно виділялося до 20 тис. крб. В архіві діяло товариство «Знання».

Іван Володимирович – дослідник та популяризатор джерелознавства і археографії, топоніміки, історичної географії та історії Поділля у наукових виданнях та місцевій пресі. Активно співпрацював з редакцією Української Радянської енциклопедії (в перше видання УРЕ вміщено 27 його статей про Поділля). Учасник I-VII Подільських історико-краєзнавчих та географічної конференцій. Опублікував близько 600 краєзнавчих праць з історії Поділля. Окрім наукових статей, Іван Володимирович є співавтором збірника документів та матеріалів «Поділля у Великій Вітчизняній війні» та інших видань. За багаторічну роботу на архівній ниві Івана Володимировича нагороджено відомчими грамотами, зокрема Почесними грамотами Хмельницького обласного управління МВС УРСР, Архівного управління при Раді Міністрів УРСР, Хмельницького обласного виконавчого комітету, правлінням Хмельницького обласного історико-краєзнавчого товариства, редакцією газети «Радянське Поділля». Він є також лауреатом Хмельницької обласної літературної премії ім. Ф. Савчука.

Юрій Олійник

Література

1. **Фонди особового** походження Державного архіву Хмельницької області / упоряд. : Л. А. Снігур, Н. Я. Заверуха. – Хмельницький, 2016. – С. 28.
2. **Байдич В. Г.** та ін. Архівна справа на Хмельниччині : історія та сучасність / В. Г. Байдич, О. М. Завальнюк, О. Б. Комарницький. – Вінниця : ТОВ Нілан-ЛТД, 2017. – 392 с.
3. **Гарнага І. В.** Кам'янець-Подільський // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1970. – Т. 2. – С. 301.
4. **Баженов Л. В.** Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX – XX ст. : Історіографія. Біобібліографія. Матеріали. – Кам'янець-Подільський, 1993. – С. 161-162.
5. **Державний архів** Хмельницької області. Ф.Р-6370. Оп. 1. Спр. 10. Арк. 1-5.

5 лютого

Герой Радянського Союзу Дудін Олександр Протальйонович

До 105-річчя з дня народження

В сузір'ї Героїв нашої країни ім'я Олександра Протальйоновича Дудіна займає почесне місце.

Він народився 5 лютого 1919 року в селянській родині. До призиву на строкову службу в 1940 році закінчив середню школу, володів спеціальністю шофера-механіка.

Коли почалася Друга світова війна, став захисником Батьківщини, артилеристом-навідником гармати, згодом командиром підрозділу. Героїчні подвиги офіцер Дудін здійснив в часи звільнення України від нацистів, особливо в битві за форсування Дніпра.

Ось декілька епізодів. У вересні 1943 року війська Українського фронту вели наступальну битву за Дніпро; 692 артилерійський полк, в складі якого воював Олександр Дудін, займав позиції біля хутора Шматів Вишгородського району. Гітлерівці перетворили цей населений пункт у міцний вузол оборони. Бойовий наказ нашого командування: оволодіти

хутором Шматів і вийти до Дніпра. Артилеристи разом із стрілецькими підрозділами готувалися до бою.

Офіцер Дудін, маючи великий досвід стрільби, в цей критичний час проявив спокій і впевнено дав вказівки по яких конкретно цілях вести вогонь, як досягти його ефективності. Бій тривав майже всю добу. Воїни відбили вісім атак противника, особливо відзначилися артилеристські підрозділи.

Артилеристи разом зі стрільцями переправилися на правий берег Славутича, зайняли Лютизький плацдарм. Всі ці дні і ночі йшли запеклі бої за утримання плацдарма, його розширення. Коли пав смертю хоробрих командир підрозділу, його замінив офіцер Дудін. Під його командуванням воїни відбили понад 30 контратак ворожих військ.

На полі бою залишилося понад 300 вбитих німецьких вояків, багато гармат, танків, іншої зброї. Снайперським вогнем гармат наші артилеристи знищили 15 кулеметно-артилерійських вогневих точок, багато командних пунктів, ворожу переправу.

За героїчні подвиги в боях за Дніпро і звільнення Києва командир артилерійської батареї офіцер Дудін О. П. 10 січня 1944 року був удостоєний звання Героя Радянського Союзу, а багато його однополчан були нагороджені орденами.

Вийшовши в запас 1946 року, старший лейтенант Дудін поселився в мальовничому місті над Смотричем, тут знайшов своє щастя, разом з дружиною виховали четверо дітей і дочекалися онуків.

Олександр Протальйонович Дудін помер у 1982 році. Його поховано на алеї міського кладовища. На могилі – пам'ятник, у підніжжі якого квіти від вдячних кам'янчан. Ім'я Героя занесено до «Книги Пам'яті України. Хмельницька область».

Йосип Ляхнович

Література

Ляхнович Й. О. Від Костроми до Берліна // Кам'янець-Подільський вісник. – 1982. – 18 верес.

24 лютого

Герой Соціалістичної Праці Кухарська Ганна Олексіївна

До 95-річчя з дня народження

Кухарська (Щербатюк) Ганна Олексіївна народилася 24 лютого 1929 року в сім'ї простих, незаможних селян.

Все життя проживала у селі Пилипи-Олександрівські. Закінчила 4 класи початкової школи. З самих малих літ була надійною помічницею батькам у веденні домашнього господарства. У 15 років розпочала трудову діяльність в місцевій сільськогосподарській артіль і.м. Андреева. Працювала їздовою, перевозила зерно на станцію Дунаївці, орала, сіяла, виконувала інші різноманітні роботи.

У 1946 році очолила молодіжну ланку у рільничій бригаді. В ланці нараховувалося 14 зовсім іще юних дівчат, які не знали, що таке відпочинок. Взимку заготовляли попіл та послід домашньої птиці, в усьому допомагали перезимовувати тваринникам. З настанням весни і до пізньої осені перебували в полях, доглядали за посівами та просапними культурами.

У жнива докладали великих зусиль, щоб якомога швидше і без втрат зібрати вирощене. В цей період, наприклад, члени ланки перерозподіляючи між собою обов'язки, визначені їм на поточний день, віднаходили можливості, щоб декілька із них постійно ішли слідом за причіпним комбайном, який був один на три артілі та назбирували втрачені колоски, не залишаючи жодного із них у полі. Через відсутність техніки дівчатам доводилося вручну, серпами скошувати чималі площі посівів. Працювали на скиртуванні соломи, на зернотоку.

Урожай пшениці в 1947 році в артіль виявився найвищим в районі – 32 центнери з гектара. Свій вагомий вклад у досягненні такого результату внесли і трудівники ланки, яку очолювала Ганна Олексіївна.

За отримання високого урожаю пшениці в 1947 році Указом Президії Верховної Ради СРСР від 16 лютого 1948 року їй було присвоєно високе звання Героя Соціалістичної Праці.

Працювала ланковою у рільничій бригаді господарства Ганна Олексіївна 38 років аж до виходу на пенсію у 1984 році. Як би не склалися обставини, завжди поводи́ла себе достойно, намагалася особистим прикладом мобілізувати та організувати людей на виконання завдань, вирішення нагальних проблем.

Не полишала Ганна Олексіївна поза своєю увагою і громадську діяльність. Обиралася депутатом Пилипо-Олександрівської сільської ради, членом ради ветеранської організації, приймала активну участь в усіх заходах, які відбувалися в житті сільської громади.

При нагоді Ганна Олексіївна із гордістю говорила про свою велику родину – чоловіка-будівельника, синів Михайла, Олексія, Віктора та невісток Марію і двох Тетян. Усі вони проживають у рідному селі. Михайло та Віктор працювали у колгоспі механізаторами, Олексій – бригадиром будівельної бригади.

Померла Ганна Олексіївна 13 листопада 2016 року.

Рід Кухарських продовжують 5 онуків, 11 правнуків та 1 правнучка.

Син Олексія та Тетяни – Сергій, здобувши вищу освіту, працював агрономом у селі, головним агрономом районного управління сільського господарства. У важку для українського народу годину, полишивши усі справи, став учасником АТО/ООС. Отримав поранення. Помер у травні 2019 року в 46-річному віці.

Внук сина Михайла та Марії – Олег наразі в лавах Збройних сил України захищає нашу державу від ворога.

Олег Куровський

Література

Щербатюк (Кухарська) Ганна Олексіївна // Герої Соціалістичної Праці: Хмельницька область : 75-річчю області присвячується : біобібліогр. покажч. / Упр. культури Хмельниц. облдержадмін. ; Хмельниц. ОУНБ ім. М. Островського. – Хмельницький, 2012. – С. 121.

25 лютого

Краєзнавиця та педагог Світлана Коржик

До 55-річчя з дня народження

Кожна людина – особистість неповторна, а реалізація її прагнення до знань, їх засвоєння і розвиток за своєю силою здатні слугувати поштовхом і підґрунтям для переходу на більш високий цивілізаційний рівень не лише цієї особи, а й суспільства і світового середовища в цілому. При цьому у науковому колі та державному і суспільному житті особливе місце займають ті, хто наділений даром приводити до знань інших – це вчителі, які ведуть своїх учнів по життю, навчають їх, залишаючи в них частку своєї душі, власних пізнань, ідей. Такою є Світлана Анатоліївна Коржик – громадський діяч, видатний вчитель, краєзнавчий лідер.

Коржик Світлана Анатоліївна бібліотечну діяльність розпочала у Лісо-Березівській сільській бібліотеці на посаді старшого бібліотекаря. З 1989 року працювала на посаді старшого бібліотекаря у Вінницькій міській бібліотеці-філіалі імені Т. Г. Шевченка. У 1992 році закінчила Київський інститут культури за спеціальністю «Бібліотекар-бібліограф». Після переїзду у рідне село педагогічну діяльність розпочала у 1992 році вчителем географії та біології у Ялинівській загальноосвітній школі I-II ступенів. Другу вищу освіту здобула у Вінницькому педагогічному інституті імені М. Коцюбинського за спеціальністю «Вчитель географії» (1997). Отримала вищу освіти у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна» за спеціальністю «Юрист» (2007) та Донецькому національному університеті за спеціальністю магістр «Державне управління та адміністрування» (2021).

Педагогічна діяльність вчителя вищої кваліфікаційної категорії, вчителя-методиста Коржик С. А. відзначається ініціативністю, творчістю, новаторством та постійним пошуком оптимально-ефективного уроку, базується на ґрунтовній науково-теоретичній підготовці.

З 2007 р. пройшла шлях становлення від юриста, методиста районного методичного кабінету, до завідувача

районного методичного кабінету (з 2010 по 2016 рік) у відділі освіти Летичівської РДА. У жовтні 2016 року призначена на посаду начальника відділу освіти, молоді, спорту та культури Летичівської РДА, з жовтня 2018 по лютий 2021 року – начальник відділу гуманітарного розвитку та охорони здоров'я Летичівської районної державної адміністрації.

Коржик С. А. – активний член Національної спілки краєзнавців України, член президії та правління обласної організації краєзнавців. Педагоги району у 2012 р. обрали Коржик С. А. головою районного осередку Національної спілки краєзнавців України. Тісно співпрацює з науковими співробітниками Державного історико-культурного заповідника «Межибіж», з якими спільно організовувала краєзнавчі заходи для педагогічних працівників та школярів району.

Світлана Анатоліївна – чудовий майстер слова, ґрунтовно знає і любить мову, географію та історію рідного краю, її творча енергія виливається у творчі здобутки. Вона автор 7 друківаних краєзнавчих посібників та нарисів. Результативно здійснювала науково-методичний супровід краєзнавчого дослідження «Історія села Ялинівки» – під її керівництвом пошукова група школярів стала переможцем обласного етапу Всеукраїнської історико-краєзнавчої експедиції «Історія міст і сіл України». Стаття «Нариси з історії села Ялинівки» надрукована у збірнику «Краєзнавець Хмельниччини» (2017 р.).

Науковість, глибина, ґрунтовний виклад властиві її виступам на районних, обласних, всеукраїнських семінарах, творчих зустрічах, конференціях. Неодноразовий переможець обласної педагогічної виставки «Освіта Хмельниччини на шляхах реформування». Автор 7 друківаних методичних посібників. Має 75 публікацій у наукових збірниках, журналах, періодичних виданнях. Глибина знань, принциповість, широкий кругозір і практична кмітливість, інтерес до усього нового дозволяє Світлані Коржик відкривати для себе нові горизонти у краєзнавстві. У книзі Світлани Коржик «Летичів та Летичівщина у вирі Української революції 1917 – 1921 рр.» комплексно викладені події у місті Летичеві та навколишніх населених пунктах протягом 1917 – 1921 рр. Особлива увага приділяється боротьбі за владу в повітовому місті між проукраїнськими

силами та більшовиками. Наступна книга, яка вийшла у 2019 році «Стежками невідомого Летичева: єврейське минуле» розповідає про історію єврейської громади містечка Летичева, який у XVII ст. став єврейським «штетлом».

Краєзнавчі наукові розробки С. А. Коржик відрізняються достатньою достовірністю й репрезентативністю, обґрунтованістю й переконливістю, неупередженістю й відповідальністю.

У цій жінці разюче гармонує суворість і м'якість, відмінне почуття гумору, вміння привернути до себе людей і сталевий характер. Це людина залізної волі та колосальної цілеспрямованості, яка розуміє, що тільки старанно працюючи, можна досягти успіху. Проникливий краєзнавець, талановитий педагог, ефективний керівник, яскрава та прогресивно мисляча людина. Жінка, яка зробила себе сама.

Володимир Борисов

Література

1. **Коржик** Світлана Анатоліївна // Енциклопедія освіти Хмельниччини. – Хмельницький, 2017. – С. 293.

2. **Попадюк Т. В.** Берегиня освіти, розуму та любові // Летичівська газета. – 2016. – № 5-6. – 22 січ. – С. 8.

3. **Григоренко О. П.** Відомому освітньому менеджеру та багатогранній творчій особистості Коржик Світлані Анатоліївні – 50 років! / О. П. Григоренко, Н. І. Стрельбіцька // Хмельницькі краєзнавчі студії : науково-краєзн. зб. / редкол. : Л. В. Баженов, Ю. І. Блажевич, С. М. Єсюнін та ін. – Хмельницький, 2019. – Вип. 20. – С. 4-17.

4. **Ільїнський В. М.** Герб Світлани Анатоліївни Коржик // Хмельницькі краєзнавчі студії : науково-краєзн. зб. / редкол. : Л. В. Баженов, Ю. І. Блажевич, С. М. Єсюнін та ін. – Хмельницький, 2019. – Вип. 20. – С. 18-19.

5. **Собченко Г. Ф.** «Закохана у книгу та у рідний край» // Летичівська газета. – 2019. – 7 берез. – С. 1, 8.

6. **Коржик** Світлана Анатоліївна // На службі української науки і краєзнавства : біобібліогр. довід. членів Хмельниц. обл. орг. Нац. спілки краєзнавців України / Нац. спілка краєзнавців

України ; Хмельниц. обл. орг. НСКУ ; Хмельниц. обл. універс. наук. б-ка ; упоряд. : Л. В. Баженов, В. С. Прокопчук, Ю. В. Телячий. – Хмельницький, 2023. – Вип. 1. – С. 114-116.

5 квітня

Засновниця школи сучасного акушерства і гінекології України – донька Поділля Євгенія Коханевич

До 95-річчя з дня народження

Коханевич Євгенія Вікторівна – доктор медичних наук, акушер-гінеколог, професор, член Європейської асоціації онкогінекологів, почесний член правління акушерів-гінекологів Гарвардського університету (США).

Народилася Євгенія Вікторівна 5 квітня 1929 року в селищі Любар Житомирської області.

У 1946 році вступає до Київського політехнічного інституту. Євгенія Вікторівна планувала стати інженером. Але навчання в політехніці не зацікавило майбутню професорку і, провчившись 2 курси, у 1948 році складає іспити до Вінницького медичного інституту ім. М. Пирогова і успішно вступає на перший курс вишу.

1954 р. – закінчення медичного інституту і направлення на роботу до Хмельницької області. З 1954 по 1963 рік Євгенія Вікторівна працювала акушер-гінекологом в Ярмолинецькому районі (с. Солобківці) та м. Дунаївці.

Весь цей час Коханевич Є. В. прагнула займатись медичною наукою, розробляти нові методики лікування, досліджувати маловивчені хвороби, що турбують жінок. Саме тому 1963 року переїжджає до Києва. У 1963 – 1964 роках – ординаторка, у 1965 – 1980 роках – наукова співробітниця Київського рентгено-радіологічного і онкологічного інституту. Є. Коханевич дієво зосередилася в галузі онкогінекології, очоливши відповідний відділ у нинішньому Національному інституті раку. До роботи в інституті додалась напружена робота над написанням дисертації. У 1971 році успішно

захистила докторську дисертацію «Світлова та флуоресцентна кольпоцервікоскопія, гістохімічні та цитогенетичні паралелі в діагностиці передпухлинних станів і раку шийки матки».

У 1980 році Євгенія Вікторівна очолила кафедру акушерства і гінекології № 3 Київського інституту удосконалення лікарів (тепер – Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика). На цій посаді вона працювала до 2005 року.

Євгенія Вікторівна Коханевич – автор майже 300 наукових праць, у т. ч. 6 монографій, 11 винаходів, 27 раціоналізаторських пропозицій. Науковий напрям: патологія шийки матки, вагітність і пологи, онкогінекологія, невиношування вагітності, генітальний ендометріоз. Засновник Київської школи онкогінекології. Під її керівництвом виконані 3 докторські та 29 кандидатських дисертацій. Заслужений винахідник СРСР.

У 2012 році на 92-му році життя Коханевич Євгенія Вікторівна закінчила свій земний шлях, вона була скромною товариською людиною, гроно її учнів – продовження діянь цієї, дійсно, героїні України.

Ірина Козак

Література

1. **Виленский Ю.** Евгения Коханевич: координаты судьбы // Медицинская газета. – 2009. – № 1-2.
2. **Коханевич Євгенія Вікторівна** // Жінки України : енциклопед. слов. / Спілка жінок України ; Ін-т гуманіт. досліджень ; уклад. М. А. Орлик. – Київ, 2001. – С. 220.

10 квітня

Гордєєв Анатолій Іванович

До 70-річчя з дня народження

Народився 10 квітня 1954 року у м. Хмельницький. У 1971 р. закінчив Хмельницьку середню школу № 10. Займався спортом – морським багатоборством (веслування 1000 м,

парусна гонка, плавання 100 м, біг 800 м, кульова стрільба). У 1969 році в м. Миколаїв у складі юнацької команди ДОСААФ Хмельницької області посів 6 загальнокомандне місце серед збірних областей України. Переможець обласних змагань з кульової стрільби призовників у 1970 р. На вибір професії інженера в певній мірі мав вплив батька, інженера-будівельника Івана Васильовича Гордєєва, малолітнього в'язня фашистських концтаборів смерті, який реалізував свої проекти в плануванні забудови сіл Макова, Лісоводів.

З дитинства почав малювати олівцем, а потім засвоїв техніку живопису. Є значна кількість робіт, виконаних маслом та аквареллю.

Упродовж 1971 – 1976 років навчався на механічному факультеті Хмельницького технологічного інституту побутового обслуговування, де отримав диплом з відзнакою та кваліфікацію інженера-механіка. Трудову діяльність розпочав у 1976 році на посаді асистента кафедри технології машинобудування ХТІО. Після захисту кандидатської дисертації у 1986 році (м. Київ, Київський технологічний інститут легкої промисловості) працював на посаді старшого викладача, а потім доцента кафедри. У 2011 році захистив докторську дисертацію. Вчене звання професора кафедри технології машинобудування присвоєно МОН України в 2014 році.

Коло наукових інтересів – автоматизація виробничих процесів та розробка обладнання для здійснення вібраційних технологій у різних галузях промисловості.

Співавтор понад 320 опублікованих наукових та науково-методичних праць, з яких: 7 монографій та три навчальних посібники з Грифом МОН, 82 статті у фахових виданнях (дві статті проіндексовано у наукометричних базах Scopus та Web of Science), 144 статті у збірниках праць та тез доповідей, інформаційних листків та депонованих статей, 28 навчально-методичних видань, 7 авторських свідоцтв СРСР, 49 патентів України та 1 патент іноземної держави (Латвія).

Член редколегії науково-технічного журналу «Вісник ХНУ» м. Хмельницький та редколегії науково-технічного журналу «Криміналістичний вісник» м. Київ.

У 1979 році за перше, впроваджене у виробництво, авторське свідоцтво СРСР вручено відзнаку «Изобретатель СССР», а у 2008 р. отримав відзнаку «Творець». За сприяння розвитку винахідництва та раціоналізації в Україні, багаторічну сумлінну працю, високий професіоналізм нагороджений грамотами: Департаменту інтелектуальної власності (2008), Управління освіти Хмельницької міської ради (2009), Хмельницької обласної ради (2012). Лауреат 8 конкурсів Обласної ради з науково-дослідних робіт за різними номінаціями (2005 – 2019).

У 2019 році отримав медаль «За самовіддане служіння науці» та відзнаку «За сумлінну працю». У 2020 році нагороджений відзнакою «За службу державі». У 2021 році Указом Президента № 406/2021 присвоєно почесне звання «Заслужений винахідник України».

На даний час працює на посаді професора кафедри технології машинобудування Хмельницького національного університету та за сумісництвом – провідним фахівцем у Хмельницькому науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі МВС України.

Віктор Флентін

29 квітня

Науковець, історик, дослідник Віталій Лозовий

До 65-річчя з дня народження

Впродовж десятиліть актуальні проблеми з історії України досліджує доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник відділу суспільних процесів центру внутрішньополітичних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України – В. Лозовий. Цьогоріч ювіляр відзначає 65-річчя від дня народження.

Лозовий Віталій Станіславович народився 29 квітня 1959 року в м. Кам'янець-Подільський Хмельницької області у

сім'ї службовців. Батько, Станіслав Степанович, працював у сфері побуту, мати – Анастасія Луківна – службовцем. У 1966 – 1976 рр. навчався у міській середній школі № 1. Опанував професію токаря у профтехучилищі і надалі працював за фахом на Кам'янець-Подільському приладобудівному заводі.

У 1979 – 1981 рр. перебував у лавах Збройних сил. У 1981 р. вступив на історичний факультет Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту. Найбільшу зацікавленість викликали історія України та філософія. Під науковим керівництвом професора Ю. Тарасова написав дипломну роботу, присвячену видатному історику М. Костомарову. У 1986 р. закінчив історичний факультет за спеціальністю історія і радянське право. Працював вчителем у середній школі с. Баговиця Кам'янець-Подільського району Хмельницької області.

У 1988 – 1999 рр. перебував на посадах наукового працівника та завідувача відділу Кам'янець-Подільського державного музею-заповідника. Як здобувач відділу історії Української революції 1917 – 1921 рр., Інституту історії України НАН України у 1998 р. під керівництвом доктора історичних наук, професора В. Верстюка захистив кандидатську дисертацію «Кам'янецька доба Директорії української Народної Республіки (червень – листопад 1919 р.)» у спеціалізованій вченій Раді Інституту історії України НАН України.

Надалі у 2000 р. зайняв посаду завідувача університетської бібліотеки і водночас читав курс народознавства України на історичному факультеті. Вчене звання доцента здобув у вересні 2003 р. З грудня 2003 р. по грудень 2006 р. В. Лозовий навчався в докторантурі при кафедрі історії України Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. У 2010 р. захистив докторську дисертацію на тему «Ставлення селянства України до влади в добу Центральної Ради (березень 1917 р. – квітень 1918 р.)» у спеціалізованій вченій Раді Інституту історії України НАН України.

Віталій Станіславович є фахівцем у галузі новітньої історії України, зокрема історії Української революції 1917 – 1921 рр. Відповідно зазначеного періоду у ювіляра існують вагомі

наукові напрацювання у більш вузьких напрямках та проблематиках. Одним із них є вивчення головних сегментів політичного та соціально-економічного життя українського села на початку ХХ ст., еволюції економіко-громадянських форм активності в українському селі доби Центральної Ради, гетьманату П. Скоропадського, Директорії УНР. Це наукові дослідження революційних подій в Наддніпрянській Україні та ставлення селянства до влади в добу Центральної Ради (березень 1917 р. – квітень 1918 р.), правосвідомості та суспільно-правового становища селянства в революційний період, аграрної та продовольчої політики українських урядів, внутрішньої та зовнішньої політики Директорії УНР, проблеми аграризму як селяноцентричного феномену Української революції 1917 – 21 рр., тощо.

Був керівником ряду кандидатських та докторських дисертацій. В. Лозовий є автором сотень статей, кількох навчально-методичних посібників та ряду монографічних видань. Виступив відповідальним редактором та співавтором вступних статей у збірниках документів.

З 2012 р. працював головним науковим співробітником відділу гуманітарної безпеки Національного інституту стратегічних досліджень. З жовтня 2013 р. був членом спеціалізованої вченої ради по захисту дисертацій у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка. Сьогодні займає посаду головного наукового співробітника відділу суспільних процесів центру внутрішньополітичних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України. За проведену наукову роботу В. Лозового нагороджено нагрудним знаком «За вагомий внесок у розвиток освіти та науки», численними грамотами, подяками.

Крім того, В. Лозовий досліджує проблеми розвитку освітньої та наукової систем, питання політики історичної пам'яті. У складі колективу авторів брав участь у підготовці збірників науково-експертних матеріалів та аналітичних доповідей: «Пріоритети модернізації національної освітньо-наукової системи» (2013), «Освіта і наука в інноваційному розвитку сучасної Європи» (2014), «Безпекові виміри гуманітарної політики України» (2015), «Безпекові виміри

освітньої політики: світовий досвід та українські реалії» (2017), «Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України» (2019), «Гуманітарна політика в Україні: виклики та перспективи» (2020).

Таким чином, доктор історичних наук, професор Віталій Станіславович Лозовий зробив значний внесок в дослідженні Української революції 1917 – 1921 рр. про що свідчить значний науковий доробок, визнання колег не тільки у межах України і за кордоном. З нагоди ювілею наукова спільнота бажає міцного козацького здоров'я, творчих успіхів, нових наукових звершень та виявлення маловідомих фактів під час дослідження історії, багато плідних десятків років наукової праці на благо українській державі.

Віталій Галатир, Андрій Машталір

Література

1. **Федьков О. М.** Дослідник національної революції 1917 – 1920 років (до 50-річчя від дня народження В. С. Лозового) // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. пр. – Кам'янець-Подільський, 2009. – Т. 13. – С. 314-315.

2. **Яблонський В. М.** Лозовий Віталій Станіславович // Енциклопедія Сучасної України / НАН України ; редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]. – Київ, 2016. – С. 628 : фот.

3. **Лозовий В.** Аграрна революція в Наддніпрянській Україні: ставлення селянства до влади в добу Центральної Ради (березень 1917 р. – квітень 1918 р.) : монографія. – Кам'янець-Подільський : Мошак М. І., 2008. – 480 с.

4. **Лозовий В. С.** Внутрішня та зовнішня політика Директорії Української Народної Республіки (Кам'янецька доба). – Київ ; Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2005. – 224 с.

5. **Лозовий В.** Правосвідомість селянства в період Української революції 1917 – 1920 рр.: іст. аспект. – Кам'янець-Подільський, 2011. – 112 с.

6. **Галатир В. В.** Віталій Лозовий: науковець, історик, професіонал (до 60-річчя від дня народж.) / В. В. Галатир, А. І. Машталір. – Тернопіль: Паляниця В. А., 2019. – 68 с.

4 травня

Гідний представник Поділля у світі великої науки

*До 120-річчя з дня народження
Наума Давидовича Моргуліса*

Серед яскравої плеяди видатних особистостей, що подарувала світові подільська земля, які своєю невтомною, титанічною працею, яскравим розумом, організаторським талантом внесли неоцінний внесок у розвиток науки, освіти і культури в нашій країні і зробили її ще більш відомою у світовому науковому співтоваристві особливо почесне місце належить доктору фізико-математичних наук, професору, члену-кореспонденту Академії наук УРСР, новатору-педагогу, вченому з світовим іменем, людині з енциклопедичним характером знань, автору багатьох монографічних узагальнень, підручників, навчально-методичних посібників Науму Давидовичу Моргулісу. Його по праву вважають засновником Київської школи сучасної фізичної електроніки.

Майбутній вчений народився 4 травня 1904 року в сім'ї кустаря в невеличкому подільському містечку Летичеві. Всі шкільні роки навчався досить успішно, але особливо виявився хист до точних навчальних дисциплін, що і визначило його подальший життєвий і науковий шлях. У 1926 році успішно закінчив фізико-математичний факультет Київського інституту народної освіти і залишився в Києві на все життя. В наступному році він вступив до аспірантури науково-дослідної кафедри фізики (з 1930 року – Інститут фізики АН України). У його лабораторії дослідження відзначалися високою ефективністю. В зазначеному інституті він став працювати спочатку на посаді наукового співробітника, а згодом – старшого наукового співробітника. В 1932 році Наум Давидович в 28 років став професором Київського державного університету імені Т. Шевченка. Він вперше в Україні почав вивчення електронних явищ на поверхні металів. Його досягненням стало створення в 1934 році першої квантово-механічної теорії поверхневої

іонізації. Після захисту в 1936 році докторської дисертації на тему «Катодне розпилювання» молодого вченого призначають завідувачем відділу інституту. Одночасно він викладає фізику в Київському державному університеті імені Т. Шевченка, а в 1952 році призначається завідувачем кафедри університету. З цим із одним з найпрестижніших закладів вищої освіти країни було пов'язане все його наступне життя. У 1939 році засновник Київської школи фізичної електроніки Н. Д. Моргуліс у віці 35 років був обраний членом-кореспондентом Академії наук України.

Багато його досліджень відзначаються оригінальністю і новизною, знайшли визнання за межами країни. Завдяки високій ерудованості, надзвичайній працелюбності вчений перший висунув цілий ряд теорій та ідей. В роки Другої світової війни, уже в окупації, науковець продовжував займатися дослідями, які конче були потрібні державі. Світовий авторитет принесли Науму Давидовичу роботи з іонізаційних методів вимірювання високого і надвисокого вакууму. Подолянин створив одну з перших теорій катодного розпилювання і першу квантомеханічну теорію поверхневої іонізації. В 1949 – 1951 роках Н. Д. Моргуліс спільно з українським фізиком В. М. Марчуком вперше запропонували і надалі всебічно дослідити новий принцип прямого перетворення теплової енергії в електричну за допомогою термоелектронних діодів, наповнених парою цезію, який згодом став успішно використовуватися. Ще в 1947 році Наум Давидович запропонував першу теорію автоелектронної емісії з напівпровідників. Лише в 1962 році американський фізик Р. Стреттон продовжив ці теоретичні дослідження.

Відкриття нашого земляка Н. Д. Моргуліса в галузі фізики були на рівні світових досягнень. Його дослідження завжди були високоефективними. Про наукову цінність досягнень вченого свідчить, наприклад, те, що його праця «Термоелектронний (плазмовий) перетворювач енергії» (1961 р.) була перекладена на французьку та чеську мови. Наукові звершення цієї видатної постаті в історії України гідні подивування. Вони стрімко зростали з роками напруженої праці. Був одним із засновників і членом редакційної колегії

«Українського фізичного журналу», на сторінках якого періодично з'являлися як праці самого вченого, так і його учнів. Н. Д. Моргуліс мав і сумлінно виконував багато доручень, завжди займав чітку громадянську позицію. Він був членом наукових рад Академії наук колишнього СРСР з фізичної електроніки та перетворення енергії. Вчений залишив після себе великий науковий спадок: 126 наукових праць, серед них – дві фундаментальні монографії. На монографічні дослідження вченого завжди з'являлися розгорнуті позитивні відгуки у вітчизняних наукових виданнях і в спеціалізованій зарубіжній літературі.

Розвиток науки і техніки в Україні в значній мірі був активований визначними організаторськими здібностями Наума Давидовича. У Київському державному університеті імені Т. Шевченка ним була створена кафедра електроніки, яку він очолював багато років поспіль.

Він збагатив науку важливими і цінними відкриттями, став всесвітньовідомим вченим, авторитетним дослідником, активним громадським діячем, мудрим педагогом-новатором, патріотом рідної землі. Він заслужив загальне визнання наукової громадськості як подвижник науки. Таким вченим по праву могла б пишатися кожна країна.

Олександр Григоренко

Література

1. **Григоренко О. П.** Уродженці міста Летичева Н. Моргуліс і В. Ройзман – видатні представники вітчизняної технічної науки // Красзнавець Хмельниччини. – Кам'янець-Подільський, 2015. – Вип. 7. – С. 128-134.

2. **Чиж І. С.** Невичерпне джерело енергії // Подільської землі сини : зб. нарисів / Хмельниц. від-ня Укр. фонду культури; упоряд. : С. П. Пилявський, І. С. Чиж, В. П. Чижевський. – Хмельницький, 1993. – С. 74-75.

3. **Назаренко Є.** Членкор з Летичева // Є Поділля. – 2007. – 29 листоп. – С. 5.

7 травня

Польський історик, дослідник Волині – наш земляк Ян Марек Гіжицький

До 180-річчя з дня народження

Однією із помітних постатей, які досліджували історію Волині й в т. ч. терени сучасної Теофіпольщини був Ян Марек Гіжицький, який друкувався під псевдонімами Волиняк, Марек Гоздава, Кристин Мазовецькі, Смора, Теофілополітанус. Ян Марек народився 7 травня 1844 р. у с. Михнівка Старокостянтинівського повіту Волинської губернії (тепер, село Теофіпольської громади Хмельницького району) у шляхетській сім'ї герба Гоздава. Майбутній історик здобув чудову освіту, навчаючись в шляхетській школі в Чорному острові (1854), гімназіях в Кам'янці-Подільському та Рівному, в 1865 р. вступив до Одеського (Новоросійського) університету, далі продовжив навчання в Тартуському університеті. Впродовж 1870 – 1890-х рр. працював учителем в гімназіях у Тарту, Мітаві та Кракові. Помер історик 27 червня 1925 р. у Кракові.

Паралельно з учительською практикою, досить активно займався дослідницькою роботою, під час якої досить часто подорожував Волинською губернією, де мав можливість працювати з архівами шляхти, костелів та кляшторів. Основними напрямками історичних досліджень були розвиток кляшторної освіти та релігійні процеси на Волині. Історик опублікував цілу низку праць, присвячених унійному ордену василіян, римо-католицьким орденам тринітаріїв та кармелітів та кілька праць з історії містечок і сіл Волині через призму католицьких парафій та згромаджень.

Не оминув увагою у своїх працях Ян Марек Гіжицький і теренів сучасної Теофіпольщини. Досліджуючи діяльність отців-тринітаріїв, досить багато уваги приділив діяльності ордену в Теофіполі, який був їхнім потужним осередком на Волині, у працях «Trynitarze na Wołyniu, Podolu i Ukrainie» та «Wspomnienie o Trynitarzach na Wołyniu, Podolu i Ukrainie». В них автор розкриває історію поступу ордену та його з'яву в

Човганському Камені (Теофілполі) на запрошення княгині Теофіли Яблоновської з Синявських, яка виділила землю для побудови костелу та кляштору, а також фондуш у 40 000 злотих, чимало уваги приділено тринітарній школі, яка до середини ХІХ ст. була потужним освітнім центром в регіоні.

Важливим дослідженням Гіжицького є «Spis ważniejszych miejscowości w powiecie Starokonstantynowskim na Wołyniu...», в якому автор ґрунтовно подає історію населених пунктів Старокостянтинівського повіту Волинської губернії, а той факт, що автор працював із сімейними архівами шляхти та архівами костелів та кляшторів, засвідчує її актуальність сьогодні. Серед населених пунктів Теофіпольщини у праці подано відомості про заснування, приналежність магнатським та шляхетським родам та кількість жителів сіл Борщівка, Василівка, Волиця Ляховецька, Вовківці, Гальчинці, Єлизаветпіль (Свинна), Жеребки Малі, Заруддя, Кайстанівка, Карабіївка, Кароліна, Колісець, Колки, Коров'є, Котюржинці, Кривовілька, Кунча, Лідихівка, Лютарівка, Лазучин (Великий Лазучин), Лазучинець (Малий Лазучин), Лисогірка, Мар'янівка, Мехеринці (Михиринці), Медисівка, Михнівка, Немиринці, Новоставці, Олійники, Ординці, Строки, Шибенна, Тараканівка.

Значна увага приділена містечкам Теофілполю і Базалії. Автор подає досить детальний опис Базалії, приналежність князям Острозьким і Сапегам, детальну інформацію про історію костелу Пресвятої Трійці, особливо цінними є три фотографії 1910 року: перша – вид містечка з боку річки Случ (на передньому плані видно синагогу, яку зруйнували більшовики), друга – Костел Пресвятої Трійці (друге зображення, яке дійшло до нашого часу, після малюнка Наполеона Орди), третя – єдине фото внутрішнього вигляду зруйнованого більшовиками мурованого костелу), детальний опис парафії із переліком сіл, які до неї входили. Детальний опис костелу історик виніс окремо у додатки й присвятив 30 сторінок тексту, в яких, на основі документів візитацій, подає історію костелу, його доходи та списки жертводавців із внесеними сумами, опис шпиталю, братства та костельного архіву. Також, міститься інформація про пасторів, а особливо цікаво те, що дослідник не просто подав списки населених пунктів, які належали до базалійської

парафії, а й коротку інформацію по кожному з них із переліком їх власників.

Багатий матеріал в праці стосується Теофілполя (Чолганського Каменя): детальний опис містечка, приналежність князям Чолганським, Синютам, Яблоновським, Сапегам, окрема глава присвячена тринітаріям в Теофілполі (від заснування кляштора до його касації царизмом), подано перелік міністрів/президентів ордену в Теофілполі. Окрема глава присвячена школі теофілпольських отців тринітаріїв, яка діяла при кляшторі з 1773 р., а детальний опис її знаходимо у документах візитації костелу та кляштору за 1798 р. Я. М. Гіжицький досить детально, на основі візитації, характеризує школу, класи й предмети, подає кількість та списки учнів за різні роки, списки викладачів з короткими довідками про них. У додатках дослідник додатково вміщує опис сіл із власниками, які належали до костелу і кляштору тринітаріїв.

Вадим Яблонський

Література

1. **Radzymiński L. Z.** Jan Marek Godzawa Giżycki. Wspomnienia posmiertne // Rocznik towarzystwa heraldycznego we Lwowie. – Lwów, 1926. – Т. 7. – S. 233-243.
2. **Warmiński J.** Giżycki Jan Marek. Encyklopedia Katolicka. – Lublin.– 1989. – S. 1096-1097.
3. **Wołyńskiak.** Trynitarze na Wołyniu, Podolu i Ukrainie. – Kraków : druk W. L. Anczyca i Spółki, 1909. – Т. 1. – 521 s.
4. **Wołyńskiak.** Trynitarze na Wołyniu, Podolu i Ukrainie. – Kraków : druk W. L. Anczyca i Spółki, 1912. – Т. 2. – 143 s.
5. **Wołyńskiak.** Wspomnienie o Trynitarzach na Wołyniu, Podolu i Ukrainie. – Kraków, 1909. – 112 s.
6. **Wołyńskiak** (Gizycki J. M.) Spis ważniejszych miejscowości w powiecie Starokonstantynowskim na Wołyniu. – Stary-Konstantynów : nakładem niektórych ziemian wołyńskich, 1910. – 767 s.

8 травня

Герой Соціалістичної Праці Примуд Станіслав Йосипович

До 85-річчя з дня народження

Примуд Станіслав Йосипович народився 8 травня 1939 року у с. Лонки Волочиської міської територіальної громади Хмельницького району. Станіслав Йосипович Примуд – механізатор, до якого за секретами хліборобського ремесла їхали колеги з усього колишнього Союзу.

Для Станіслава Примуда подільські лани стали долею, він полюбив поле всім серцем і душею, коли ще в далекому 1957 році, після закінчення семирічки, пішов до колгоспу.

Трудився він в колгоспі по 20 годин на добу, в сезон не сходив із комбайна, бо для нього принциповим було якнайшвидше, до зернини зібрати вирощений урожай. Як бригадир механізованої ланки, щороку добивався високої врожайності зернових культур і цукрових буряків. За хліборобську самовідданість його груди прикрасили два ордени Леніна, орден Трудового Червоного Прапора та інші урядові нагороди (такими в той час були відзнаки за працю). А в березні 1981 року С. Й. Примуді присвоєне почесне звання Героя Соціалістичної Праці.

У 2024 році славному хліборобу Волочищини виповнилося б 85 років. На жаль, про його трудові звитяги сьогодні можуть розказати лише дружина Станіслава Станіславівна та дочка Галина, які проживають в оселі, яку збудував Станіслав Йосипович. Разом із внуками та правнуками вони одноосібно обробляють 5 гектарів землі, ведуть особисте селянське господарство, займаються вирощуванням рослинницької та тваринницької продукції, дбають про матеріальне забезпечення майбутніх поколінь. Допомагають Збройним Силам України.

Односельці, жителі Волочиської громади пам'ятають і високо оцінюють трудові здобутки Примуда Станіслава Йосиповича, постійно вшановують пам'ять про нього та його

родину, а це додає їм сил і енергії, впевненість у завтрашньому дні, в Перемозі. Відійшов у вічність в 2019 році.

Володимир Каленюк

Література

Примуд Станіслав Йосипович // Герої Соціалістичної Праці: Хмельницька область: 75-річчю області присвячується : біобібліогр. покажч. / Упр. культури Хмельниц. облдержадмін. ; Хмельниц. ОУНБ ім. М. Островського. – Хмельницький, 2012. – С. 87-88. – (Сер. «Видатні особистості Хмельниччини»).

15 травня

Софія Березанська – легенда української археології

До 100-річчя з дня народження

Кам'янець-Подільський – місто особливої долі і особливих людей. Воно подарувало людству чимало постатей зі світовими іменами. Однією з уродженців міста над Смотричем є провідний український археолог, фахівець із загальноєвропейським визнанням, доктор історичних наук, лауреат Державної премії України в галузі науки й техніки Софія Станіславівна Березанська, якій у 2024 році виповнюється 100 років від дня народження. Все своє трудове життя присвятила науковим дослідженням в галузі археології України.

На Хмельниччині про неї писали науковці: доктор історичних наук, професор, Академік Української академії історичних наук Лев Баженов; кандидат історичних наук Ігор Старенький; український журналіст і краєзнавець Олег Будзей (<https://podolyanin.com.ua/history/7815/>); видання «Українська сучасна енциклопедія» (<https://esu.com.ua/article-39294>), досить ґрунтовна стаття представлена на сайті Херсонської обласної наукової бібліотеки ім. Олеса Гончара (<https://krai.lib.kherson.ua/b4-people-2.htm>) та інші.

З'явилась на світ Софія Березанська 15 травня 1924 року в місті Кам'янець-Подільський в шляхетній родині з глибокими

інтелігентними традиціями (дівоче ім'я – Зося Баранович). Так сталося, що вже 1932 року сім'я повною мірою відчула на собі всі «принадності» життя під більшовицькою владою. Батька – офіцера, ад'ютанта генерала Брусилова – було заарештовано, а родину вислано до Астрахані. Відразу після завершення юною Софією школи починається Друга світова війна й нове заслання. Тепер вже до північного Казахстану. Там розпочинається трудова біографія С. С. Березанської. Першою професією стає професія трактористки, але юна Софія мріяла здобути вищу освіту, тому нелегально виїхала до Кзил-Орди, де вступила до Об'єднаного українського університету. За першої нагоди, ще будучи студенткою, С. С. Березанська повертається в Україну й переводиться на навчання до Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, який закінчує з відзнакою у 1948 році [4].

Після завершення навчання, Софія Станіславівна отримала призначення за розподілом до Херсонського історико-археологічного музею, куди її зарахували 11 травня 1948 р. на посаду старшого наукового співробітника. В одному з листів Софія Станіславівна так розповіла про херсонський етап в її житті: *«Музей був абсолютно порожнім будинком, в якому звалено книги та експонати, відібрані у німців. Німці усе це спакували, але вивезти не встигли. Вдень я розбирала експонати, ввечері бібліотеку. Влаштувала археологічний гурток із старшокласників. Вони дуже мені допомагали. Через півтора року музей відкрили. Бібліотеку ми також так-сяк привели в порядок, і нею можна було користуватись...»* [3].

Восени 1949 р. Софія Березанська вступає до аспірантури Інституту археології АН УРСР на відділ скифо-сарматської археології. Її науковим керівником був відомий археолог П. Єфименко. У 1953 р. дослідниця захищає кандидатську дисертацію «Пам'ятки передскіфського часу на Уманщині та їх історичне значення», присвячену білогородській культурі, і з того часу працює в цій науковій установі у відділі первісної археології.

Наукові інтереси Софії Березанської після захисту дисертації були пов'язані з історією населення Північної України, тобто Лісостепу та Полісся. Вона активно досліджує

поселення раннього, середнього та пізнього бронзового віку. Результати багаторічних польових спостережень і теоретичних узагальнень втілені в десятках статей, трьох монографіях «Средний период бронзового века в Северной Украине» (1972), «Пустынка. Поселение эпохи бронзы на Днепре» (1974), «Северная Украина в эпоху бронзы» (1982) та в рукописі докторської дисертації «Северная Украина в эпоху бронзы (середина и вторая половина II тыс. до н. э.)», захищена у 1977 р. [2].

Загалом Софія Станіславівна провела близько 40 археологічних експедицій, серед яких багаторічні біля с. Пустинка Чернігівської області, в урочищі Усове Озеро Донецької області та с. Гордіївка Вінницької області. Займаючись переважно розкопками поселень, напрацювала методику виявлення та повного розкриття усіх житлових споруд на пам'ятці, що досліджується. Загальний науковий доробок дослідниці складають 5 одноосібних монографій, 5 колективних книг та близько 80 наукових статей. Велику за обсягом роботу С. Березанська здійснила під час написання та редагування розділів двох видань «Археології Української РСР (1971 та 1985 рр.)». За цю працю вона в числі десяти провідних українських археологів удостоєна Державної премії УРСР (1977) [2].

Не один археолог України є учнем Софії Станіславівни. Під її керівництвом багато з них написали та успішно захистили кандидатські дисертації. З 1990 року Софія Березанська була науковим консультантом сектора енеоліту бронзового віку Інституту археології АН України. Після виходу на пенсію вона продовжує археологічні дослідження – опрацьовує величезні нароби надзвичайно насиченого й довгого наукового життя, готувала та публікувала їх результати. Наприкінці 90-х років Софія Станіславівна брала участь у археологічних розкопках курганів тшинецько-комарівської культури на території міста Нетішин Хмельницької області, надавши знахідки Нетішинському міському краєзнавчому музею.

Хмельницькою обласною універсальною науковою бібліотекою у 2022 році у серії «Видатні особистості Хмельниччини» підготовлено біобібліографічний покажчик

«Лауреати Державної премії України в галузі науки і техніки: Хмельницька область», куди увійшла і С. С. Березанська. З електронним варіантом видання можна ознайомитись за посиланням: http://ounb.km.ua/vidanya/2022/2023_04_28_4_1.pdf.

Досліджуючи життєві історії видатних особистостей краю, захоплюєшся та вкотре переконаєшся, що ми, українці – нація сильних, вольових людей, з високим рівнем духовної культури, працездатності та інтелектуального потенціалу, готові покласти на вітар своє життя на важливість справи...

Олена Баворовська

Література

1. **Березанська** Софія Станіславівна // Лауреати Державної премії України в галузі науки і техніки: Хмельницька область : біобібліогр. покажч. / Департамент інформ. діяльності, культури, національностей та релігій Хмельниц. облдержадмін. ; Хмельниц. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. О. М. Шеїн ; ред. : В. В. Маковська, Т. А. Шмаль ; відп. за вип. К. А. Чабан. – Хмельницький, 2022. – С. 11-12 : портр. – Бібліогр. в кінці ст.

2. **Березанська** Софія Станіславівна (1924 – 2012) [Електронний ресурс] / АКАДЕМІА. Відомі археологи – дослідники пам'яток України : біогр. словник-довідник / уклад. : Г. Охріменко, С. Локайчук. – Луцьк, 2014. – 140 с. : PDF-файл. – Електрон. дані. – [б. м.], 2008. – Режим доступу : <https://www.academia.edu/19536872/>, вільний (дата звернення: 28.07.2023). – Назва з екрана.

3. **Будзей О.** Дослідниця бронзового віку // Подолянин. – 2014. – 9 трав. – С. 6.

4. **Видатні** постаті Херсонщини. Період з 1917 – 1991 р.: Березанська Софія Станіславівна / ВІРТУАЛЬНИЙ ПРОЕКТ «КРАЄЗНАВСТВО ТАВРІЇ». ХОУНБ ІМ. О. ГОНЧАРА. – Електрон. дані. – Херсон, 2004 – 2023. – Режим доступу : <https://krai.lib.kherson.ua/b4-peopl-2.htm>, вільний (дата звернення: 28.07.2023). – Назва з екрана.

5. **Старенький І.** Кам'янецький археолог // Ключ. – 2015. – 4 груд. – С. 6.

16 травня

Творець естетичних цінностей Микола Андрійович Ігнатенко

До 85-річчя з дня народження

Микола Андрійович Ігнатенко – помітна постать в українському літературознавстві. Він був хранителем й носієм чистої української літературної мови, якою писав монографії, прекрасні поезії й перекладав іноземні твори. У філологічній науці закріпив за собою реноме-репутацію досвідченого літературознавця, теоретика філософського і культурологічного спрямування. Використовуючи у своїх дослідженнях синтез-універсіум гуманітарних дисциплін, у такий спосіб науковець оновлював літературознавчі концепції, висновки, занурюючись в сутність художнього тексту, в якому віднаходив й аналізував проблеми української та світової міфології, філософії, релігії, історії культури і власне красного письменства (белетристики).

Народився письменник 16 травня 1939 року в мальовничому селі Тинна, нині Новодунаєвецької селищної громади Кам'янець-Подільського району. У цьому природно-подільському раю минуло його напівсирітське дитинство. Коли 1944 року батько загинув на фронті, то п'ятирічний Миколка витирав мамі сльози. Разом з мамою бідували в 1946 – 47 роках: на щастя, голод перебороли, і саме тоді хлопчик став школяриком. Зростав допитливим, спостережливим. Довкілля чарувало своєю неповторною красою: на півдні за Тинною шумів великий ліс, а в галях і придолинках буяло медоносне різнотрав'я, в селі тішила око розквітла пахуча біла акація, через населений пункт, б'ючись хвилями об каміння, дзюркотіла річечка, притока Тернавки. Справжня сільська ідилія! У царстві подільської природи й розкошувала Миколина поетична душа.

Після школи вступив на філологічний факультет Чернівецького державного університету, що його успішно закінчив 1961 року. Учителював, на уроках навчав дітей німецької мови, працював у Чернівцях на обласному радіо, кореспондентом районних газет. Але його манила стежка

дослідника літературного процесу, тому Микола Ігнатенко 1972 року поступає в аспірантуру Інституту літератури АН України. У 1977 році захистив кандидатську дисертацію, а 1993 р. – докторську кваліфікаційну роботу.

Від 1975 року М. Ігнатенко працював в Інституті літератури НАН України, був заступником завідувача відділу світової літератури і компаративістики. Його перу належать монографії з питань теорії літератури й історії художньої культури «Читач як учасник художнього процесу» (1980), «Генеza сучасного наукового мислення» (1986), написав сотні наукових статей. Брав участь у підготовці наукових кадрів, підготовці видання творів українських класиків, був членом редакційної ради часопису «Вікно в світ», заступником керівника Центру германістики при відділі світової літератури.

Микола Андрійович Ігнатенко був творчо обдарованою особистістю: писав прекрасні поезії, займався перекладацькою і науковою діяльністю. Він володів німецькою, румунською, польською мовою, переклав романи «Брати-італійці» В. Бределя (1969), «Загибель воїнів-яугарців» В. Мейнка (1973), з румунської – повісті «Щасливий млин», «Скарби» І. Славича (1972), кілька новел Х. Зінке, поезії М. Емінеску тощо. Про майстерність його перекладу, уміння точно передати українською мовою тонкі, ніжні почуття ліричного героя, дух оригіналу переконують переклади поезій Й. В. Гете «Золоті слова» (з німецької), «Вірші для дітей» Ю. Тувіма (з польської), які вийшли 2001 року за редакцією О. Астаф'єва. Переклад з німецької мови наукової праці «Порівняльна історія слов'янських літератур» Д. Чижевського (Київ, 2005), що її супроводжує ґрунтовна передмова перекладача, став останнім проявом таланту – його лебединою піснею.

Письменник і науковець жив майбутнім, мав творчі задуми, які обірвала трагічна смерть. Автор статті в ЕСУ (том 11), нині покійний професор О. Астаф'єв, писав, що Ігнатенко помер через нез'ясовані обставини. Однак 2019 року в статті, що її опублікував журнал «Золота пектораль», Олександр Григорович пролив світло на «нез'ясованість»: «Він трагічно загинув у вересні 2005 р. у своєму помешканні в Києві, по вул. Ломоносова, 24, від рук бандитів, які, прикинувшись

ремонтниками, намагались заволодіти його житлом. Офіційна дата смерті – 1 жовтня, саме в цей день виявили його тіло». Іншими словами, науковець, який не мав сім'ї, був самотнім, став жертвою фізичного насилля квартирних рекетирів-бандитів.

Миколи Ігнатенка немає серед нас, але залишилась його духовна продукція – книги і світла пам'ять тих, хто знав письменника. У рідній школі с. Тинна було відкрито музей славного земляка.

Віталій Мацько

23 червня

Людина творчої енергії Валентин Михайлович Ільїнський

До 70-річчя з дня народження

Валентин Михайлович Ільїнський належить до тієї когорти інтелектуалів, котрі назавжди вписали своє ім'я на скрижалі історії рідного Поділля.

Валентин Ільїнський народився 23 червня 1954 р. в с. Сокиринці Кам'янець-Подільського району в сім'ї службовців. Після закінчення середньої школи вступив до Дніпропетровського художнього училища на факультет декоративно-художнього оформлення. Вищу освіту здобув у Київському інституті культури імені О. Корнійчука.

Із 1977 р. протягом десяти років працював викладачем у Кам'янець-Подільському училищі культури. У цей час особливе місце в його діяльності займає художнє оформлення театралізованих масових заходів регіонального і загальнодержавного значення.

Новий етап освітянського і мистецького життя В. Ільїнського розпочався з переїздом у м. Хмельницький. Працюючи викладачем історії культури та культурології Хмельницького педагогічного училища, він водночас розширює свої творчі зв'язки з такими громадськими організаціями як спілки художників, геральдистів, майстрів народного мистецтва,

письменників, краєзнавців тощо. Не забував Валентин Михайлович й про вдосконалення форм та методів своєї педагогічної і наукової діяльності.

Свої надбання в царині дидактики, педагогіки, історії культури, ораторського мистецтва, геральдики, краєзнавства В. Ільїнський втілює і втілює майже у сотні наукових публікацій з історії геральдики та проблем сучасного герботворення, українського писанкарства, ремесел і промислів подолян, етнографії та фольклору мешканців нашого краю. За вагомі здобутки в цьому плані він отримав наукове звання доцента кафедри зарубіжної літератури та культурології ХГПА, став відмінником освіти України, нагороджений нагрудним знаком «Петро Могила» за розвиток вищої освіти України, є лауреатом премії імені Ю. Сіцінського в галузі історії та культури, відзначений медаллю М. Дарманського «За наполегливість у науці», грамотами місцевих владних структур, громадських організацій і товариств. А в 2021 р. за значний особистий внесок у соціально-економічний, науково-технічний, культурно-освітній розвиток України, вагомі трудові досягнення, багаторічну сумлінну працю В. Ільїнському присвоєно звання Заслуженого працівника освіти України.

Водночас він не покидає займатися роботою по оформленню театралізованих заходів. Серед його творчих доробків: обласне свято фольклору та етнографії «Подільські візерунки», свята козацької звитяги «З твоєї пресвятої волі ввіки буде слава золота» на полі Пилявецької битви, творчі звіти майстрів мистецтв та художніх колективів Хмельницької області у національному палаці «Україна» (м. Київ, 1999, 2001, 2003, 2009 рр.), міжнародні фестивалі національних культур у м. Кам'янці-Подільському (2001, 2003 рр.), грандіозне міжнародне Шевченківське літературно-мистецьке свято «В сім'ї вольній, новій...», що розпочалось з відкриття погруддя Великого Кобзаря (автор Богдан Мазур) у древньому Кам'янці і три дні вирувало на теренах Хмельниччини у 2000 р., всеукраїнський фестиваль танцю «Золоте коло» в обласному центрі, театралізоване дійство у Хотинській фортеці, приурочене 1000-літтю м. Хотина Чернівецької області, урочисті заходи та святкові концерти до Днів Перемоги,

Шевченківські свята в районних центрах краю та в обласному музично-драматичному театрі імені М. Старицького тощо.

Ще один напрямок творчої діяльності Валентина Ільїнського – це художнє оформлення літературних видань. Тут його доробок у якості художника-оформлювача книжкової продукції складає понад 70 найменувань. Серед них книги подільських поетів та прозаїків, зарубіжних авторів, збірники наукової та методичної літератури, матеріали історико-краєзнавчих конференцій, монографії, буклети, плакати, листівки.

Валентин Ільїнський одним із перших на Хмельниччині професійно взявся за відродження найдавніших видів декоративно-прикладного мистецтва. Працюючи викладачем образотворчих дисциплін Хмельницького педагогічного училища, він як художник у 1991 р. захопився писанкарством, яке на той час переживало своє друге відродження. Вивчивши історію писанки, пізнавши секрети цього захоплюючого народного мистецтва, оволодівши технікою і технологією розпису, майстер створив кілька сотень зразків писанок, орнаменти яких притаманні різним регіонам України, зокрема й Поділля. У 2005 – 2006 рр. писанки В. Ільїнського експонувались на тематичних виставках в Національній спілці майстрів народного мистецтва України. Його виставкова діяльність продовжується й нині.

Варто також зазначити, що він вже довгий час є заступником голови Хмельницького обласного осередку національної спілки майстрів народного мистецтва України.

Важливе місце в житті і творчості В. Ільїнського займає його діяльність як відомого колекціонера – букініста, нумізмата, фалериста, філокартиста. За роки своєї роботи як педагога, історика, краєзнавця та художника він зібрав чималу бібліотеку з образотворчого мистецтва, геральдики, краєзнавчої тематики, історії світової та української культури тощо. Це справжня скарбниця мистецтвознавчих знань щодо минулого й сучасного нашого краю, нашої держави, української діаспори, країн близького і далекого зарубіжжя.

Валентин Ільїнський – людина багатогранного таланту, широко відома серед широкого загалу працівників освіти,

культури, науковців, краєзнавців Хмельниччини і України, а також країн близького і далекого зарубіжжя, користується високим авторитетом і шаную в своєму колективі та в обласному центрі і на теренах рідного краю.

Віктор Адамський, Юрій Блажевич

Література

1. **Берека В. Є.** Шлях до професійного олімпу : біограф. нарис. – Хмельницький : Мельник А. А., 2023. – 156 с.

2. **На службі** української науки і краєзнавства : біобібліогр. довід. членів Хмельниц. обл. орг. Нац. спілки краєзнавців України / упоряд. : Л. В. Баженов, В. С. Прокопчук, Ю. В. Телячий. – Хмельницький : Стрихар А. М., 2023. – Вип. 1. – 251 с.

3. **Захар'єв В.** / із Ватралів/. ВОНИ або книжка про тих, хто залишив свій слід у моїй долі. – Хмельницький : Мельник А. А., 2022. – Ч. 1. – 230 с.

4. **Адамський В. Р.** Життєвий та інтелектуальний простір Валентина Ільїнського / В. Р. Адамський, Ю. І. Блажевич // Хмельницькі краєзнавчі студії : науково-краєзн. зб. / ред. кол. : Л. В. Баженов (гол.), Ю. І. Блажевич (співгол.), С. М. Єсюнін (відп. секр.) та ін. – Хмельницький : Стрихар А. М., 2019. – Вип. 22. – С. 41-50.

5. **Валентин Михайлович Ільїнський** : біобібліогр. покажч. / упоряд. : Л. В. Дитинник. – Хмельницький : ХГПА, 2019. – 52 с.

30 червня

Почесний ветеран України Ганна Василівна Шеліванова

До 100-річчя з дня народження

Народилася 30 червня 1924 року в с. Нетішин Славутського району.

Після закінчення школи два роки навчалась в Острозькому педучилищі. Коли розпочалась Друга світова війна

і було окуповано Нетішин, Ганна Василівна працювала підпільною зв'язковою у партизан та виконувала певні доручення. З літа 1943 року перейшла в загін і стала розвідницею. Перше бойове хрещення – визволення Ізяслава (початок 1944 р.).

У травні 1944 року під Брестом партизанське з'єднання розформували, а Г. В. Шеліванову направили в штаб партизанського руху в м. Київ. Після видачі всіх необхідних документів її направили на роботу в Славутське райвно. Отримала призначення до рідної Нетішинської школи, де і зустріла свято Перемоги.

Працюючи на посаді завідуючої відділу квартирної обліку Нетішинського міськвиконкому виявила ініціативу по створенню першої в області ветеранської організації. Завданням якої було вирішення питань соціального захисту членів організації: виділення житлової площі, земельних ділянок, медичного обслуговування, магазину «Ветеран» тощо. Крім того, створила ветеранський хор «Журавка».

Нагороджена орденами Вітчизняної війни II ступеня, «За мужність» III ступеня, «За заслуги» III ступеня, медаллю «За відвагу». Почесний громадянин м. Нетішин та почесний ветеран України. Померла 25 жовтня 2008 року.

Петро Шкробот

17 липня

Герой Соціалістичної Праці Сівйолов Йосип Тимофійович

До 95-річчя з дня народження

Народився 17 липня 1929 р. в селянській сім'ї у м. Красилові. Дитинство було нелегким. Закінчив 8-річну школу, а середню – без відриву від виробництва.

Трудову діяльність розпочав в 1944 р. на Красилівському цукровому заводі.

В 1961 р. за путівкою облцукротресту був переведений на посаду токаря новозбудованого Кам'янець-Подільського

цукрового заводу, де працював до 1996 р.

За короткий термін роботи йому було присвоєно 7-й розряд токаря. Особисті норми виконував на 150-170 %. Досвід Сівйолова Й. Т. в 60-90-і роки став надбанням цукровиків не тільки в області, а й в Україні та за кордоном. В складі делегації від Хмельниччини він неодноразово представляв виробників в Болгарії. В 1973 році побував у службовому відрядженні в Індії та Іспанії.

Неодноразово обирався депутатом районної ради, очолював заводську групу народного контролю.

В 1971 році отримав звання Героя Соціалістичної Праці. Нагороджений двома орденами Трудового Червоного Прапора, медалями. Був записаний в книгу Трудової Слави Міністерства харчової промисловості СРСР і республіканську Книгу Трудової діяльності.

Із розвитком промисловості в даному мікрорайоні, збільшенням кількості жителів, гостро постало питання забезпечення дітей і молоді шкільного віку освітніми послугами. У селищі заводу була тільки початкова школа і один дитячий садочок.

Йосип Тимофійович як передовик виробництва, активіст району і міста брав активну участь у питанні будівництва і відкриття середньої школи. Загальними зусиллями влади і громадськості у 1978 р. було відкрито типову загальноосвітню середню школу на 1176 учнів.

Учні і вчителі біля школи заклали чудовий сад. На стадіоні було встановлено, згодом доповнено, нестандартне обладнання. А у приміщенні початкової школи було відкрито ще один дитячий садочок.

Як орденоносець Йосип Тимофійович брав активну участь у патріотичному і моральному вихованні учнівської молоді.

У школі було відкрито зал трудової слави, в якому висвітлено звитяжну працю передовиків подолян. Чільне місце в даному залі займав стенд «Йосип Сівйолов».

Помер 28.03.2009 р. Похований у м. Кам'янець-Подільський.

Микола Ящук, Надія Підскоцька

Література

Сівелов Йосип Тимофійович // Герої Соціалістичної Праці: Хмельницька область: 75-річчю області присвячується : біобібліогр. покажч. / Упр. культури Хмельниц. облдержадмін. ; Хмельниц. ОУНБ ім. М. Островського. – Хмельницький, 2012. – С. 97-98. – (Сер. «Видатні особистості Хмельниччини»).

28 липня

Хмельницький обласний центр служби крові

До 80-річчя з дня заснування

28 липня 1944 року Проскурівським міським відділом охорони здоров'я було організовано пункт переливання крові, який знаходився по вул. Шевченка (протокол засідання міськвиконкому № 7 від 26.07.1944 року) з метою забезпечення лікувальних установ області донорською кров'ю, її компонентами та виготовленими з них препаратами.

Пункт переливання крові пізніше перейменований в Кам'янець-Подільську станцію переливання крові.

У відповідності з Указом Президії Верховної Ради СРСР від 16 січня 1954 року Кам'янець-Подільська область перейменована в Хмельницьку область (назва була Кам'янець-Подільська обласна, стала Хмельницька обласна станція переливання крові (ХОСПК)).

Основне завдання ОСПК (КНП «ХОЦСК») – підвищення якості медичної допомоги населенню, організація і медичне забезпечення донорства, масової заготівлі крові, консервування клітин крові, запровадження в службу крові пластикатної апаратури, переробка заготовленої донорської крові на компоненти та препарати.

Першим головним лікарем ОСПК була Степанова Ганна Олексіївна, комісовано з діючої армії через поранення. Вона дуже багато зробила для функціонування станції у 1944 – 1946 роках.

З 1946 по 1956 роки головним лікарем працювала Кобилкіна Олександра Василівна, з 1956 по 1962 роки –

Корешкова Зінаїда Яківна, з 1962 по 1964 роки – Бурчакова Валентина Іванівна, з 1964 по 1969 роки – Ткач Олексій Юхимович, з 1969 по 1984 роки – Косс Іван Денисович, з 1984 по 2015 роки – Дунець Леонід Леонідович. З 20 серпня 2015 року посаду головного лікаря ОСПК обіймає Столяр Ярослав Васильович.

Великий вклад в розвиток служби крові внесли: завідуючі відділами та лабораторіями: Сідорова А. К., Корнеєва Т. М., Гудіч Ф. Ф., Бахарева С. А., Цяцкун В. В., Вершиніна М. П., Каритун А. В., Мартинюк Е. М.; головні медичні сестри: Голубко М. К., Гринник М. В., Бакумова Н. М., медичні сестри: Чікіна М. П., Горобець С. О., Пісклова Б. М., Асафатова В. В., Подокопна С. В., Рудь Л. Т., Алексова Л. В., Бец Л. І.; лаборанти: Волчкова Г. Я., Томусяк І. А., Шарко Н. Ф., Леочко Г. В., Саприкіна О. Р., Гуменюк Г. В., Мельник М. І., Пташник Ю. Й., Архіпова Н. М., Хитрун З. І.; медреєстратор Філіпчук М. В.

З 1969 р. ХОСПК знаходиться в новозбудованому приміщенні по вул. Кам'янецьке шосе, 29 (зараз вул. Г. Сковороди, 29).

З 01 липня 2008 року Хмельницьку обласну станцію переливання крові перейменовано на Комунальний заклад охорони здоров'я «Хмельницька обласна станція переливання крові» згідно довідки з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій АА № 171267 від 15.05.2008 р.

В подальшому реорганізації і перейменування не було. КЗОЗ «ХОСПК» знаходиться в підпорядкуванні Хмельницького обласного Департаменту охорони здоров'я, Хмельницької обласної ради.

12 листопада 2019 року КЗОЗ «Хмельницька обласна станція переливання крові» перейменованій в Комунальне некомерційне підприємство «ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР СЛУЖБИ КРОВІ» – КНП «ХОЦСК».

КНП «ХОЦСК» є головним обласним центром трансфузійної допомоги у м. Хмельницькому та Хмельницькій області, що здійснює прийом донорів.

КНП «ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР СЛУЖБИ КРОВІ» забезпечує рівноправний та своєчасний доступ

пацієнтів до якісних та безпечних компонентів донорської крові у достатній кількості. КНП «ХОЦСК» проводить певну роботу щодо створення передумов до впровадження реформ в службу крові, враховуючи Директиви Комісії Європейського Союзу, Директиви Європейського парламенту, рекомендації Ради Європи, монографії Європейської фармакопеї, рекомендації Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я, Розпорядження та Постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства охорони здоров'я України, які встановлюють стандарти якості та безпеки для збору, тестування, обробки, зберігання і розподілу людської крові та її компонентів, технічні вимоги щодо придатності донорів крові та плазми, принципи та нормативи практики виробництва, технічні вимоги до крові та її компонентів та запроваджує в свою діяльність міжнародний досвід в цій сфері. Відповідальність за якість крові та її компонентів вищого керівництва реалізується за допомогою: планування системи якості; впровадження системи якості; нагляд та регулювання.

З 29 вересня 2020 року на посаду директора комунального некомерційного підприємства «Хмельницький обласний центр служби крові» призначено Левицького Володимира Миколайовича згідно рішення Хмельницької обласної ради сьомого скликання.

Головна мета діяльності закладу – прийом та обслуговування донорів, заготівля донорської крові та плазми для лікувальної допомоги населенню Хмельницької області.

Сьогодні заклад оснащено сучасним медичним обладнанням. Персонал центру має великий досвід роботи та відповідально ставиться до своїх обов'язків. Для перебування донорів створено комфортні умови. Всі донори та донорська кров проходить повне обстеження.

КНП «ХОЦСК» систематично вдосконалює роботу по заготівлі крові і отриманні з неї компонентів та препаратів, пропагує безкоштовне донорство і впроваджує в практику нові технології.

Ярослав Столяр

Література

1. **Донори** : розповідь про роботу Хмельницької обласної станції переливання крові // Хмельниччина. – 2008. – 11 квіт.
2. **Каритун А.** Цілющі краплини життя: успішне лікування багатьох захворювань стало можливим завдяки широкому застосуванню крові і її препаратів // Подільські вісті. – 2005. – 28 черв.
3. **Щегельська О.** Частину себе продати можна // Поділля. – 2013. – 26 верес.

7 серпня

Ігор Западенко: коли захоплення стало професією

До 60-річчя з дня народження

Він докладно пам'ятає той січневий день 2008 року, який підвів ризику під попереднім життям, – працюю інженера та робітника у машинобудуванні, роботою в органах самоврядування Хмельниччини, журналістикою, – і спонукав займатись головною нині справою: дослідженням міської історії та збереженням культурної спадщини старого міста Проскурова, Меджибожа, інших містечок Поділля. Ігор Западенко розповідає: «Того дня під час прес-конференції я був заскочений фразою посадовця – «Старих проскурівчан немає – вони або виїхали, або померли», і засмучений, що спільноту давніх проскурівських міщан, дійсно нечисленну, в уяві багатьох мешканців міста Хмельницького вже викреслено з реальності». А водночас згадує усвідомлення: а що ти можеш пригадати про буття своїх предків сам? Що можуть сказати про тебе інші, якщо ти сам про себе розповісти не зможеш... Чи маєш ти що розповісти своїм дітям про спадок прабатьків?..

Народився Ігор Западенко у сім'ї батька інженера і мами виховательки дитсадку у Хмельницькому, місті, яке у 1960-х роках переживало другу хвилю індустріалізації. Тієї хвилі, яка створила з міста динамічний обласний центр, але водночас майже поховала у ньому чарівність старовини. Вищу освіту

отримав у Хмельницькому технологічному інституті побутового обслуговування, – звичайно ж, інженеру, бо в родині, де один дід був головним механіком Проскурівського цукрового заводу, а другий офіцером залізничних військ, інша праця окрім технічної для юнака навіть не уявлялася. Проте, визначальний життєвий вплив на зацікавлення і вибір головного життєвого шляху Ігоря справила тітка, старша мамина сестра, яка з найменших років долучала племінника до чарівного спадку музеїв, палаців і кам'яниць Львова, Києва, стародавніх скарбниць інших історичних міст.

Тому закономірно, що у певний час Ігор Западенко обрав дослідження та збереження історичної та культурної спадщини головною справою життя, а попередній досвід інженера, радника голови Хмельницької обласної та міської рад, хист журналіста допомогли у цій царині. У 2008 р. разом з друзями-однодумцями він створив громадське товариство корінних хмельничан «Проскурів», у 2009 р. – інтернет-ресурс «Хмельницький портал», форум якого кілька років був місцем активного спілкування, дискусій, пошуку і публікації матеріалів з локальної історії міста Хмельницького. У 2011 р. отримав пропозицію очолити музей історії міста Хмельницького, який став місцем спілкування небайдужих до міської спадщини мешканців.

У 2013 р. Ігор Западенко змінив місце праці на інше подільське містечко – Меджибіж, менше за обласний центр, але надзвичайно потужне за кількістю відомих та ще не розвіданих пам'яток, фактів, легенд, можливостей для науки та туризму. Прийшов науковим співробітником та екскурсологом, а з 2016 р. працює заступником директора Державного історико-культурного заповідника «Межибіж» з наукової роботи і водночас здійснює власні розвідки і популяризує яскраві сторінки локальної історії.

Одним з головних напрямків дослідницької роботи Ігоря Западенка, результати якої публікуються у наукових і краєзнавчих виданнях України та Польщі, є історико-архітектурні дослідження палацу та інших споруд Меджибізького замку, документальне відтворення їхнього вигляду на різних історичних етапах і науково обґрунтована

реставрація частин замкового комплексу. У рамках цієї тематики Ігорем Западеном введено в обіг переклади архівних документів XVIII ст., які описують дійсний вигляд та спосіб життя Меджибізького замку у цей період, розкривають імена його будівничих, додають яскраві деталі до подій у подільських містечках.

Інший напрямок досліджень Ігоря Западєнка – це життя містечкових польської та єврейської спільнот, за якими дослідником разом з колективом Державного історико-культурного заповідника «Межибіж» реалізовано видавничий проєкт «Меджибіж полікультурний», створено авторські екскурсійні маршрути.

За внесок у дослідження пам'яток та популяризацію локальної історії Ігор Западєнко у 2019 р. нагороджений відзнакою «Почесний працівник ДКЗ «Межибіж», у 2023 р. – «Заслужений працівник ДКЗ «Межибіж». З 2012 по 2022 р. – член Національної спілки краєзнавців України, нагороджений Подякою президії НСКУ (2017 р.), Грамотою НСКУ (2018 р.), іншими відзнаками спілки.

Ірина Леськів

Література

Zapadenko I. To the hypothetical reconstruction of the Senyavsky palace on the time of 16th century [до реконструкції палацу Сенявських у Меджибожі станом на XVI століття] / Igor Zapadenko // Current issues in research, conservation and restoration of historic fortifications. – 2019. – № 11. – С. 272-288.

3 вересня

Захисник Батьківщини та громадський діяч Леонтій Іннокентійович Рогаль

До 90-річчя з дня народження

Про Почесного ветерана України, голову ради ветеранів міста Кам'янця-Подільського (2008 – 2021), полковника у відставці Рогалья Леонтія Іннокентійовича можна з упевненістю

сказати, що він був серед перших, хто на зламі історії прийняв присягу на вірність народу України і був йому вірний до останнього дня свого життя.

Леонтій Іннокентійович народився 3 вересня 1934 року в м. Артем Приморського краю. Надалі сім'я проживала в Уссурійську. В 1953 році він був направлений на навчання й успішно закінчив Ленінградське вище командне військово-інженерне училище імені Жданова. З 1956 року проходив військову службу у Білорусії, на Далекому Сході, у Німеччині та інших регіонах колишнього СРСР. Після перемоги над фашистською Німеччиною та імперіалістичною Японією інженерні війська продовжували свої нелегкі бойові будні. Стояло дуже важливе завдання – розмінувати значну частину території країни, по якій прокотилася війна. Було виявлено і знешкоджено майже 200 млн різних боєприпасів на загальній площі 1,5 млн кв. м. Сапери також зачищали фарватери рік і каналів, витягували з дна бомби, міни і снаряди, піднімали затонулі кораблі, відбудовували зруйновані і будували нові мости.

У 1976 році Леонтій Іннокентійович як високопрофесійний фахівець переведений для проходження військової служби до Кам'янець-Подільського вищого військово-інженерного командного училища ім. В. Харченка. Тут він на посаді начальника кафедри експлуатації та ремонту машин протягом 12 років навчав і виховував курсантів військового училища та передавав їм свій великий досвід. У 1972 році за відмінно проведені військові навчання Леонтій Іннокентійович отримав медаль «За військову доблесть». У 1974 році він нагороджений відзнакою «За розмінування», а у 1982-му – орденом «За заслуги перед Вітчизною». За бездоганну військову службу Леонтій Іннокентійович був нагороджений ще багатьма державними відзнаками. У відставку Рогаль Л. І. вийшов у 1988 році у військовому званні полковника інженерних військ та біографією заслуженого офіцера, захисника Батьківщини. Після закінчення військової служби Леонтій Іннокентійович 20 років працював в АТП-16808, з них 19 років – начальником відділу кадрів. Водночас займався активною громадською діяльністю. Нагороджений відзнаками

міського голови «За заслуги перед громадою» та «Честь і шана».

Очоливши в 2008 році ветеранську організацію міста, він активно працює на благо людей, проводить багато заходів із покращання життя людей, які своєю сумлінною працею заслужили шану суспільства, військово-патріотичного виховання молодого покоління та глибокої поваги до героїчного минулого нашого народу. 23 березня 2021 року, на 87-му році життя відійшов у вічність.

Леонтій Іннокентійович завжди виступав ініціатором заходів із вшанування світлої пам'яті партизанів, підпільників, учасників АТО, всіх людей, які віддали своє життя, щоб ми сьогодні жили під мирним небом. Він залишився в нашій пам'яті як високопрофесійний фахівець своєї справи та добра порядна людина.

Анатолій Бернадін

10 вересня

Багатогранність таланту Яна Козельського

До 70-річчя з дня народження

Журналіст, публіцист, літературознавець, етнограф, член Національної спілки краєзнавців України, член Національної спілки журналістів України, талановитий письменник, автор кількох книг – це все про Яна Домініковича Козельського.

Народився 10 вересня 1954 року в с. Ледянка, що на Красилівщині, в молодій сім'ї Домініка та Валентини Козельських.

Навчався в Ледянській восьмирічці, середню освіту здобув у селі Малі Пузирки. На все життя зберіг найтепліші спогади про рідне село, школу, вчителів і постійно збирав спогади односельців, історичні документи про минуле й сьогодення Ледянки та навколишніх сіл.

Проходив військову службу в Прикарпатському військовому окрузі, а про своє солдатське життя писав цікаві замітки, які друкувалися в Красилівській районній газеті «Зоря комунізму».

Після служби вступив на факультет журналістики Львівського університету імені Івана Франка. В період навчання опанував фах гіда-перекладача, проводив екскурсії містом Львовом. В 1980 році акредитований, як гід-перекладач, на Олімпіаді в Москві.

Після закінчення університету Ян Домінікович працював у редакції районної газети в м. Ружині Житомирської області. В 1988 році переїздить до Старої Синяви, де 30 років, з невеликими перервами, очолював районну газету «Колос», яка, на той час, стала однією з найкращих періодичних видань області.

Член Національної спілки журналістів України, член Всеукраїнської Асоціації дослідників голодоморів. Депутат Старосинявської районної ради кількох скликань. Член Асоціації польських журналістів в Україні (володів польською мовою). Член Меморіалу Хмельницького обласного осередку ім. В. Стуса.

Ян Козельський був одним із ініціаторів спорудження Кургану козацької слави в с. Пилява в 1990 році, натхненником та організатором музею-діарами «Пилявецька битва», відкритого в Старій Синяві в 1995 році та ініціатором встановлення пам'ятника Т. Г. Шевченка в Старій Синяві в 1998 році.

Ян Домінікович був дійсним членом товариства дослідників Волиці та почесним членом Центру дослідників історії Поділля, інституту історії України НАН України.

Його подвижництво в журналістиці відзначене Почесною грамотою Кабінету Міністрів України, Золотою медаллю української журналістики, відзнаками «Народна довіра», «За заслуги перед Хмельниччиною». Неодноразово ставав дипломантом та лауреатом Всеукраїнського конкурсу «Українська мова – мова єднання».

Ян Козельський був співорганізатором літературно-мистецького свята «Старосинявська весна», яке щорічно відбувається вже близько 30 років. Як переможець міжнародних журналістських конкурсів, відвідав Канаду, Великобританію, Нідерланди, Францію, Бельгію, Польщу, Словаччину та інші країни.

Багато сил і знань вкладав у краєзнавство. Вивчав історію сіл Красилівського та Старосинявського районів. З-під його пера вийшли книги: альманах дайджест «З козацької скрині» (1990); «Бальзак у Верховині» (1992); «Під небом Пиляви» (2004); «Старосинявщина – козацький край» (2008); «Метаморфози навколо пам'ятника» (2015); «Назарій Яремчук: Я любив вас усіх, та найбільше любив Україну» (2016).

У співавторстві з Марією Муравицькою та Олександром Романенком у 2005 році написав книгу «Оце і є моя війна», присвячену ветеранам Афганістану Старосинявщини.

Нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України з врученням пам'ятного знаку (2004 р.); Почесними грамотами Національної спілки журналістів України (1995 р., 2004 р.); Почесною грамотою обласної ради (2002 р.); Почесною грамотою облдержадміністрації (2004 р.); лауреат, дипломант (2004 р., 2005 р., 2006 р., 2013 р.) загальнонаціонального конкурсу «Українська мова – мова єднання»; переможець 1997 року Міжнародного конкурсу журналістів «ЗМІ – для громадського суспільства», за результатами якого побував у Канаді, Нідерландах. Лауреат Всеукраїнського конкурсу «Соціальний журналіст»; (II премія) в номінації «Інновації та іноземний досвід у системі соціального захисту населення України»; переможець (III премія) конкурсу на створення брошури про голодомори в Україні.

Помер 31 травня 2018 року в Старій Синяві у віці 64-х років. Похований у с. Ледянка на Красилівщині.

Галина Косюк

14 вересня

Працею звеличений

*До 120-річчя з дня народження
Давида Васильовича Бойка*

До кола великих українців, якими пишається наша нація, належить ім'я видатного організатора сільськогосподарського виробництва Д. В. Бойка, який є гордістю нашої країни, по

праву належить до національної трудової еліти. В свій час вражаючі результати господарювання очолюваного ним колгоспу були відомі в усій великій країні. Д. В. Бойко належав до тих людей, які наполегливою працею, не шкодуючи себе, добивалися високих врожаїв зернових культур і вагомих здобутків в розвитку тваринництва.

Д. В. Бойко народився 14 вересня 1904 року в селянській сім'ї. Півтора року було Давидові, як померла його мати, а у вісім він уже наймитував. Сповна зазнав він злиднів і нестатків нужденного селянського життя українського села. За шматок хліба пас гусей, худобу, а з десяти років став орачем. Відколи вперше взявся за чепіги плуга і відчув терпкий запах свіжої ріллі з'явилося відчуття сили над землею, прагнення якось діяти так, щоб земля була доступною для всіх, щоб основний хліб землі – пшениця, давала такі врожаї, щоб хліба можна було їсти вдосталь в усі пори року.

В післяреволюційний період Д. В. Бойко спочатку працював рядовим колгоспником, а згодом заступником голови колгоспу. Вже в ті роки проявилися його здібності як вмілого господаря, кмітливого і дбайливого керівника, непересічного організатора. В передвоєнні роки лєтавський колгосп став одним з передових в Україні. Господарство першим на Поділлі стало мільйонером. З 9 липня 1941 року по 1 квітня 1944 року перебувала Лєтава під німецькою окупацією. Д. В. Бойко з перших днів війни звертається у військкомат направити його добровольцем на фронт. Але районна влада доручила йому евакуювати на схід худобу. Більш як два роки працював у Поволжі заступником голови колгоспу, робив все для того, щоб дати країні більше продукції для перемоги над ворогом. Своїм виробничим досвідом і організаторським хистом він доказав, що і на приволзьких землях, менш родючих, ніж український чорнозем, можна вирощувати високі врожаї зернових культур. Через два дні після звільнення від окупантів Д. В. Бойко повернувся в рідне село. Відбудова сільського господарства була пов'язана з великими труднощами, зумовленими, перш за все, масштабами руйнувань, матеріальних та людських втрат. Господарство було вщент зруйноване і пограбоване, спустошені особисті господарства селян. Загальна сума збитків, заподіяних

гітлерівцями колгоспові, становила 22,6 мільйонів карбованців. Ситуація ускладнювалась й тим, що основною робочою силою були жінки, люди похилого віку й підлітки.

6 квітня Д. В. Бойка обрали головою колгоспу. На цьому посту він беззмінно перебував аж до 1970 року, в усій повноті розкрились його великі організаторські здібності. Перед обраним головою колгоспу стояли згорьовані жінки, десятко-другий інвалідів та підлітків – на той час уся його опора і надія. Взагалі ж на той час у колгоспі налічувалося 765 працездатних, з них 717 – жінки. Воїни однієї з частин виділили колгоспу кілька пар коней. Гуртом вдалося відремонтувати знайдені на дорогах два тракторці – механізатори приховали на початку війни найпотрібніші деталі. Весняну сівбу вдалося провести вчасно. Труднощі 1944 року були неймовірно важкими. Не все тоді віддала зорана війною земля. В 1944 році зібрали з кожного гектара 14,8 центнерів зернових і по 236 центнерів цукрових буряків. На той час такий урожай був великим досягненням. Це був вагомий трудовий внесок латвчан в якнайшвидшу перемогу нашого народу над німецькими загарбниками.

Вагомі успіхи були досягнуті і в тваринництві. За досягнуті високі показники з виробітку рослинницької та тваринницької продукції за результатами господарювання за 1947 рік голова колгоспу Д. В. Бойко і десять колгоспників були удостоєні звання Героя Соціалістичної Праці, ще цілий ряд трудівників удостоєні високих державних нагород.

Під керівництвом Д. В. Бойка господарство з року в рік нарощувало виробництво всіх основних галузей сільськогосподарського виробництва. Особливо вагомих результатів було досягнуто в 1957 році. В тому році з кожного гектара було зібрано по 28 центнерів зернових і 416 центнерів цукрових буряків, вироблено в стогектарному обчисленні 413,5 центнерів молока. Держава високо оцінила трудові заслуги свого славного сина. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 26 лютого 1958 року за видатні успіхи в справі одержання високих і сталих врожаїв зернових і технічних культур, виробництва продуктів тваринництва, широке використання науки і передового досвіду у вирощуванні сільськогосподарських культур та піднесенні тваринництва і

вміле керівництво колгоспним виробництвом голову колгоспу Д. В. Бойка нагороджено другою золотою медаллю «Серп і Молот». Ще за життя йому було встановлено бронзове погруддя.

Своїм життям і самовідданою працею Д. В. Бойко переконливо довів, що жив, працював і творив на цьому світі в ім'я справи, задля перспективи. Роки його головування були роками справжньої боротьби за відстоювання інтересів села і селянина. Не завжди і в усьому такому зловісному відношенню влади до села можна було протистояти. Та це в ті часи було і неможливо. Але в деяких питаннях свою позицію Д. В. Бойко відстоював до кінця на самому високому рівні.

Вадим Григоренко

Література

1. **Григоренко О. П.** Життєвий і трудовий подвиг Д. В. Бойка – видатного представника української трудової еліти // Слідами історії Чемеровецького краю : зб. матеріалів I Всеукр. наук. історико-краєзн. конф. – Чемерівці; Кам'янець-Подільський, 2020. – С. 389-411.

2. **Григоренко О. П.** Давид Васильович Бойко – внесок у розвиток сільськогосподарського виробництва України / О. П. Григоренко, Л. О. Григоренко // Українська мова і нація : зб. наук. праць. – Хмельницький, 2015. – Вип. 6. – С. 150-159.

3. **Д. В. Бойко і Г. І. Ткачук** – визначні організатори сільськогосподарського виробництва України // Матеріали XV Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 2017. – С. 482-490.

4. **Суровий А. Ф.** Картина «Хліб» – відображення історії колгоспної Летави / А. Ф. Суровий, О. П. Григоренко // Проблеми етнографії Поділля : тези доп. наук. конф. – Кам'янець-Подільський, 1986. – С. 46-48.

5. **Панченко П.** Сім'я орденоносної Летави / П. Панченко, О. Григоренко // Хлібороб України. – 1984. – № 7. – С. 20.

26 вересня

Юзеф Антоній Аполлінарій Ролле

До 195-річчя з дня народження

Ролле Юзеф Антоній Аполлінарій (псевдонім Dr. Antoni J.) – визначний лікар-психіатр, доктор медицини, видатний дослідник і популяризатор польської та української історії, археограф, письменник та активний громадський діяч.

Народився 26 вересня 1829 р. на хуторі Генріхівка Могилівського повіту, нині с. Роля Жмеринського району Вінницької області. Після закінчення Київської гімназії (1850) вступив на медичний факультет Київського університету св. Володимира. Навчаючись в університеті, майже рік стажувався у київських шпиталях, переважно в закладах для душевнохворих. Ця практика визначила його спеціалізацію як лікаря-психіатра. По закінченню університету (1855) Ролле працював приватним лікарем у містечку Яришеві поблизу Могилева, де лікував всіх «без різниці станів і національностей», чим заслужив повагу місцевих мешканців. Окрім роботи за фахом, з власної ініціативи впорядкував архів друга свого батька – подільського маршалка Яна Сулятицького. Тут були написані перші історичні нариси та оповідання, які друкувались на шпальтах варшавських часописів.

Впродовж 1858 – 1860 рр. молодий лікар перебував у закордонному відрядженні, вивчаючи лікарську практику спочатку в Німеччині, потім – у Франції, зокрема у видатного психіатра Жана Шарко в Сорбонні. В цей час він написав дисертацію «Психічні захворювання», яку успішно захистив (1863) у Київському університеті, здобувши науковий ступінь доктора медицини.

Після повернення на Поділля (1861) Ролле оселився у м. Кам'янці-Подільському, де продовжив лікарську практику, а також читав лекції для учнів міських чоловічої і жіночої гімназій, семінаристів православної духовної семінарії. У 1880-х роках працював лікарем-інспектором цукрових заводів Подільської губернії, домагаючись поліпшення становища робітників.

Кам'янецький період був найбільш результативний у науковій, літературній і громадській діяльності Ю. Ролле. Він був секретарем науково-громадського Товариства подільських лікарів (1862 – 1894); членом-кореспондентом Польської академії наук у Кракові (1863); почесним членом Товариства київських лікарів (1864); членом Подільського єпархіального історико-статистичного комітету (1866); засновником і скарбником Кам'янець-Подільської комісії Імператорського людинолюбного товариства (1884); ініціатором створення краєзнавчого музею (1865), безкоштовної лікарні для бідних (1884), віспоприщеплювального інституту (1886) і перших у місті курсів акушерок (1876) – «повивальних бабок». Сьогоднішній Кам'янець-Подільський медичний коледж бере свій початок із заснованих ним акушерських курсів. З його ініціативи у 1881 р. була запроваджена стипендія для найбіднішого вихованця чоловічої гімназії.

Ю. Ролле – один із основоположників в Україні історії медицини та соціальної гігієни як науки. Його творча медична спадщина складає понад 20 наукових праць з історії і проблем медицини, санітарії, статистики. Ряд фундаментальних праць він присвятив санітарному стану краю, зокрема склав медико-топографічний і гігієнічний описи Подільської губернії. За рукописними джерелами з місцевих монастирських, церковних і приватних архівів дав історичний огляд епідемій та ендемічних захворювань на Поділлі, починаючи з XVI століття. Особливу увагу приділяв вивченню народної медицини.

Також він автор численних монографій, статей, нарисів з історії Правобережної України: «Історичні силуети», «Розповіді з минулого», «Тульчинський двір», «Подільські замки на Молдавському кордоні», «Нарис історії Правобережної України» та інших. Брав участь у виданнях «Подольская старина», «Материалы для истории Подольской губернии», що містять 119 документів XVIII століття. З 1875 р. Ролле видавав «Історичні оповідання», що принесли йому славу талановитого письменника (до 1893 р. вийшов 21 том історико-літературних творів польською мовою) і були високо оцінені українським істориком, громадським та політичним діячем М. Грушевським.

Помер 21 січня 1894 р. в м. Кам'янці-Подільському. Іван

Франко у некролозі з приводу його смерті зазначив: «Великою стратою для української історіографії треба признати смерть д-ра Йосипа Ролле (Dr. Antoni J.)...». Похований на міському католицькому цвинтарі, який не зберігся. У кафедральному костелі міста знаходиться пам'ятна плита (скульптор А. Попель) із барельєфом вченого і написом: «Юзеф-Антоній Ролле – син землі цієї, перед минулим схилявся, відшукував і розповідав про нього, і скарби його поважати вчив».

Лариса Рудюк

Література

1. **Дячок В. В.** Невідомі джерела до біографії Ю. Ролле (архівно-генеалогічна розвідка) / В. В. Дячок, В. В. Черняк // Подільська старовина : вісник держ. архіву Хмельниц. обл. № 1 (7) 2021 / Держ. архів Хмельниц. обл. ; Хмельниц. обл. орг. архівістів та дослідників Поділля «Поклик віків» ; гол. редкол. В. Г. Байдич ; редкол. В. Я. Алцкан та ін. – Хмельницький, 2021. – С. 34-38 : рис. – Бібліогр. в кінці ст.
2. **Будзей О.** Грушевський – рецензент Ролле й Сіцінського // Подолянин. – 2016. – № 39.
3. **Лікар Йосип Ролле** – краєзнавець, історик, письменник / Вінниц. нац. мед. ін-т ; уклад. О. А. Юрчишина. – Вінниця, 2015. – 16 с.
4. **Ринда В.** Іван Франко та Антоній Ролле // Київські полоністичні студії. – 2017. – Т. 29. – С. 395-402.
5. **Щепановський С.** Поважати скарби вчив... // Прапор Жовтня. – 1988. – 11 черв.

5 жовтня

Фантастичність та містичність творчості Артура Закордонця

До 55-річчя з дня народження

Прозаїк-фантаст, поет, член Національної спілки письменників України Артур Закордонць народився 5 жовтня 1969 року в смт Татарбунари Одеської області. З 1973 року і

донині мешкає в селі Осламів на Віньковеччині. Писати вірші почав у школі. Друкував їх у районній газеті «Сільські новини», куди згодом пішов працювати після закінчення Кам'янець-Подільського училища культури. Учасник АТО. Від початку повномасштабного вторгнення росії в Україну – воїн-захисник.

Артур Закордонець неодноразово друкувався в обласній газеті «Подільські вісті», в журналах «Склянка часу», «Однокласник» та різних альманахах. Автор збірки віршів «Повнозвучна тиша», романної фентезі-трилогії («Відунський сокіл», «Таємниці багряних велетнів», «Багряний сокіл»), співавтор збірки оповідань «Мить краси», упорядник збірки «В.О.П. – війною ограновані поезії». Його роман-горор «Гримуля» вийшов друком у видавництві «Дім Химер» до Форуму видавців – 2019 і здобув неабияку зацікавленість у читачів.

Роман-горор – це твір з елементами містики, який спрямований на те, щоб викликати у людини страх. Для цього автори вдаються до різних забобонів, містичних описів, використовують міфологічні створіння тощо, котрі посилюють відчуття присутності чогось невідомого і жахливого.

На сайті видавництва «Дім Химер» опублікована моя рецензія «У тебе немає тебе» на роман «Гримуля». У ній йдеться про наявність трьох іпостасей дива, які зачаровують і бентежать водночас: «...Таким чином він (письменник) намагається продемонструвати дивовижний світ, в якому ми живемо, але котрий невідомий кожному по-своєму. Перше диво – це та чудасія, що відбувається у дитячому садку, який є частиною великого міста. Чудернацькість непомітна лише ззовні, та якщо заглянути глибше, якщо перейнятися думками, почуттями і відчуттями другорядних героїв (не Гримулі), то можна помітити, що диво всюдисуще. Навіть місто, велике місто, зі своїм характером, своєю атмосферою переконливо піддається йому. Місто ковтає подієвість не переживуючи. У творі воно пластилінове. Ним можна ліпити образи. І автор це робить. Він дозволяє іншому диву – Гримулі – поглинати його, насолоджуватися його просторами, ширяти в повітрі, переноситися з одного даху будинку на інший, зазирати в домівки діток (наприклад, Светки-плакси) і добряче лякати

батьків. Місто приймає Гримулю як звичайну людину. Йому байдуже, що це придумок, «зліплена» уявою дітей іграшка. Місто мовчить...

Трете диво – звичайний садочок, куди ходять, на перший погляд, звичайні діти. Але ні! Ці діти вміють творити! Своєю уявою вони придумують Його – Гримулю, і Воно (саме Воно) оживає: «В комірчині баби Вари з купи понівечених іграшок невпевнено піднявся безголовий лев'ячий тулуб і, похитуючись, вийшов на середину. Потягся, наче зі сну, вигнув спину, випустив страхітливі пазурі на лапах... На місці, де колись була лев'яча голова, набубнявіла гумова бульбашка, виповнилася, затверділа, перетворилася на голову іграшкового хлопчика. Голова розтягла вузькі губи у довгу, до вух, посмішку, аж ті губи тріснули, але кулька не луснула, бо за губами забілили в два ряди міцні великі зуби...»

Артур Закордонць – один із переможців у номінації «фентезі» на конкурсі «Коронація слова – 2015» за роман «Відунський сокіл», переможець конкурсу оповідань «Український постапокаліпсис». Його вірші часто лягають на музику, яку автор пише сам, граючи на гітарі. У них – філософія буття і пошук себе у житті.

Вірші Артура Закордонця розкривають внутрішній світ автора, показують його сприйняття дійсності, демонструють зв'язок теперішнього із минулим і прийдешнім. Все це формує світогляд поета, його думки та відчуття, що виливаються на папір філософсько-обгрунтованими, вираженими і досить потужними словами.

Цьогоріч Артур Венедиктович відзначатиме свій 55-річний ювілей. Це ще одна сходинка у його житті. Віримо, вона принесе письменникові багато успіхів і реалізує його мрії та бажання.

Альона Радецька

Література

1. **Артур Закордонць** // Національна спілка письменників України : біобібліогр. довід. Нац. спілки письменників України. – Київ, 2023. – С. 555 : фот.

2. Радецька А. Рецензія на роман «Гримуля» Артура Закордонця на сайті видавництва «Дім Химер» [Електронний ресурс] // Дім Химер : офіц. вебсайт. – Режим доступу : <https://chimeraspublisher.com.ua/news/artur-zakordonets-grymulia.html>, вільний (дата звернення: 31.08.2023). – Назва з екрана.

10 жовтня

Повітова школа в Меджибізькому замку – осередок освіти, бібліотечної справи і музейництва

До 205-ї річниці з часу заснування

«День 10-й жовтня [1819 року] був найурочистішим для повіту Летичівського, а для міста Меджибожа днем найбільшої радості. О 9-й ранку гуркіт гармат сповістив мешканцям і численному зібранню громадян початок акту відкриття тутешньої повітової школи». Такими піднесеними словами тогочасні газети починали розлогі репортажі про відкриття нового навчального закладу на Поділлі, який за імперськими стандартами називався училищем, а за польськими освітніми традиціями – школою.

Меджибізька школа була особливим закладом на тлі просвітницької системи російської імперії, яка насаджувалась у Подільській губернії після другого розбору Речі Посполитої. Її фундатор князь Адам Єжи Чарторийський для влаштування навчального закладу безоплатно надав замок у Меджибожі, яким спадково володів, а також забезпечив утримання для викладачів. Для започаткування шкільної бібліотеки князь передав з особистої бібліотеки своєї резиденції в Пулавах (Люблінське воєводство, Польща) 500 томів з різних галузей знання. Тоді ж було покладено початок шкільному музею – першій музейній експозиції в Меджибізькому замку.

До Меджибізької школи приймалися учні усіх віросповідань, але переважну більшість (до 80 %) становили католики, діти подільської шляхти, адже висока кількість

польського населення була особливістю Поділля, нещодавно анексованого та «інкорпорованого» російською імперією. Відповідно, польською мовою тут здійснювалось навчання. У подальшому до школи приймали й певну кількість дітей міщан. Перший набір Меджибізької школи у 1819 р. становив 60 учнів, а у кращі роки їхня кількість сягала 200-250. Для проживання вчителів та учнів на замковому дитинці були влаштовані конвікти (гуртожитки), якими діти з незаможних сімей користувалися безоплатно, а інші – за помірну оплату. Нащадки ж заможних родин за додаткові кошти могли отримувати факультативні курси наук.

Але й звичайний курс навчання в Меджибізькій повітовій школі відрізнявся від інших. Користуючись становищем куратора Віленського навчального округу, який включав у себе Подільську, Волинську і Київську губернії, князь Чарторийський встановив для неї спеціальну програму наук, яка відрізнялася від традиційних російських і орієнтувалась на викладання у знаменитому Кременецькому ліцеї. Поряд з загальними науками, – алгеброю, геометрією, фізикою, астрономією, зоологією, ботанікою, кількома іноземними мовами і, звичайно ж, Законом Божим, – учнів навчали початкам теоретичної механіки, опору матеріалів, практичній архітектурі і агрономії. Серед енциклопедично обдарованих вчителів були непересічні науковці – такі, як, наприклад, Войцех Зборжевський, видатний палеонтолог, член кількох наукових товариств. Крім того, в Меджибожі було запроваджено школу взаємного навчання за методом Белла і Ланкастера.

Діяльність Меджибізької повітової школи докорінно змінилася після Листопадового повстання 1830 – 1831 рр. За участь у ньому князь Адам Єжи Чарторийський був позбавлений всіх прав, титулів і маєтностей в імперії, емігрував до Англії. Заклад у Меджибізькому замку працював далі, однак курс наук тут було приведено до стандартів російської освіти. З бібліотеки вилучили більшість польськомовної літератури і замінили на російську. Про побут і звичаї учнів та викладачів цього періоду розповів з гумором, а часом з відвертим сарказмом у книжці «*Wspomnienia szkolne*» її колишній учень

Леонард Совінський – в майбутньому письменник, літературознавець, перший перекладач поезії Тараса Шевченка на польську мову і популяризатор творчості Кобзаря.

Повітова школа у Меджибожі діяла до 1841 р., далі її було переведено до Чорного Острова. Частина учнів батьки перевели до Кам'янець-Подільської гімназії, частину до Житомирської. У 1844 р. міністерство «народного просвещення» за символічну суму 5 рублів сріблом продало Меджибівський замок, де була школа, військовому відомству. Будівлі було передбачено «...згідно височайшої волі пристосувати для полкового штабу». Шкільну бібліотеку та музей втрачено.

Ігор Западенко

Література

1. **Западенко І.** Друковані джерела XIX ст. до історії Меджибівської повітової школи князя А. Є. Чарторийського // Хмельницькі краєзнавчі студії : науково-краєзн. зб. – Хмельницький, 2019. – Вип. 20. – С. 59-73.

2. **Леськів І.** З історії навчально-освітніх закладів Меджибожа в XIX столітті. – Межибіж : наук. вісн. – 2015. – № 2. – С. 277-284.

3. **Мицик Ю.** Рання історія Меджибівського повітового училища. – Межибіж : наук. вісн. – 2015. – № 1. – С. 356-359.

4. **Dodatek** do Gazety Korespondenta Warszawskiego y zagranicznego. – 1819. – № 103 (25 grud.). – S. 1370-1372.

5. **Marczyński** Wawrzyniec. Szkoła Międzybozka. Statystyczne, topograficzne i historyczne opisanie Gubernii Podolskiej z rycinami i mappami. – Wilno, 1822. – T. 2. – S. 51-55.

6. **Sowiński** Leonard. Wspomnienia szkolne. – Warszawa, 1884. – 309 s.

14 жовтня

Свято присяги УНР

До 105-ї річниці Свята присяги УНР

14 жовтня 1919 р. у тимчасовій столиці Української Народної Республіки Кам'янці-Подільському відбулася урочиста присяга чиновників та війська на вірність УНР. Знакова подія відзначалася вперше за весь час революції.

Загальна ситуація цієї доби вирізнялася для об'єднаних військ УНР та УГА новими випробуваннями. Їм довелося вступити у протиборство з військами А. Денікіна, які, ліквідовуючи більшовицькі військові підрозділи, успішно просувалися до Москви. Крім того, українським частинам довелося вирішувати чимало важливих проблем. Вони стосувалися як стратегічного питання щодо взаємопорозуміння Головного отамана військ УНР С. Петлюри та Диктатора ЗУНР Є. Петрушевича, так і вирішення суто побутових питань. Не вистачало медикаментів, теплої одягу, взуття. Це, в свою чергу, сприяло збільшенню числа хворих на епідемію тифу.

На думку провідного дослідника діяльності Білої армії на теренах України М. Ковальчука, фатальні наслідки для української справи мало небажання багатьох воєначальників та адміністраторів воювати з білогвардійцями. Це пояснювалося тим фактом, що багато хто з них раніше служили в старій російській армії, з відповідним їм світоглядом та баченням перспектив майбутнього.

Відтак перші серйозні зіткнення армії УНР з денікінцями наприкінці вересня 1919 р. обернулися поразками українського війська. Головний отаман С. Петлюра болюче усвідомлював труднощі, з якими зіштовхнулася українська армія восени 1919 р. На зустрічі зі старшинами кошу Січових стрільців у Старокостянтинові 4 жовтня 1919 р. він заявив: «Видержати! Видержати треба нам за всяку ціну. Я ні на хвилину не сумніваюсь, що наша свята справа побідить. Ми упораємося з червоними і білими москвинами, ворогами-сусідами, які зі всіх боків натискають на нас. Тоді стане тільки один український лан».

Одним із засобів мотивації військовослужбовців, передусім командирів, мало стати приведення їх до присяги на вірність УНР. Основне дійство за участі членів Директорії, кабінету міністрів та Штабу Головного отамана відбулося 14 жовтня 1919 р. у Кам'янці-Подільському. За повідомленням газети «Україна» багато будівель міста прикрасили національними прапорами. На них рясніли різні гасла: «Хай живе Самостійна Україна», «Слава Отаманові Петлюрі», «Геть Деникина з України» та інші.

Свято розпочалося зі служби Божої, яка відправлялася у кафедральному Соборі. Службу правило українське духовенство за участі національного хору.

Після прибуття членів Директорії та міністрів Головний отаман прийняв рапорт від військового міністра В. Петрова та командира сотні Н-ської військової школи, обійшов сотню і направився до собору, де був зустрінутий головою Кирило-Мефодіївського братства професором В. Бідновим, який звернувся до Головного отамана з короткою промовою, закінчивши її такими словами: «Батьку Отамане! Ти вів нас по шляху Державного життя, ми Тобі вірили. Веди ж нас і тепер, ми Тобі віримо і підем за тобою!».

Площа на Новому плані була заповнена вщент. Посередині її збудували «великий павільон», оздоблений килимами, українськими гербами та прапорами. Після обходу війська, урядовців та громадян С. Петлюрою Державний секретар Л. Шрамченко зачитав текст декрету та урочисту обітницю Директорії: «Ми, Директорія Української народної Республіки, даємо цю прилюдну урочисту обітницю, що вірно будемо служити Народові України і утвореній ним Українській Народній Республіці; волю синів її, національну, релігійну та горожанську, невпинно боронитимем; всі свої сили обіцяємо покласти, аби закріпити народньо-республіканський устрій України основним законом. Організовано-виявленій волі народу будемо коритися; в державному управлінні будемо керуватись тільки волею народу про його добробут і благо Республіки; стоятимем на сторожі її інтересів та скарбів, ні в чому не порушимо її законів, пильно стежити будем, аби встановлені закони ретельно й справедливо всіма виконувались і

правда ні в чому не порушувалась».

По цьому присягнули міністри та урядовці. Далі, повідомляла газета «Україна», війська становляться на коліно, повторюють слова військової присяги і цілують військовий прапор. Закінчилося дійство церемоніальним маршем військових перед Головним Отаманом. Під час від'їзду С. Петлюри населення вітало його гучними «Слава!».

Віктор Адамський

Література

1. **Свято присяги УНР** // Україна. – 1919. – 18 жовт. – № 52.
2. **Ковальчук М.** Петлюрівська Покрова. УНР на краю безодні [Електронний ресурс] // Історична правда : офіц. вебсайт. – Режим доступу : <https://www.istpravda.com.ua/articles/2019/10/15/156370/>, вільний (дата звернення: 26.07.2023). – Назва з екрана.

25 жовтня

Віктор Берека – освітянин, науковець, професіонал, патріот, краєзнавець

До 70-річчя з дня народження

Серед талановитих подвижників Поділля на науковому освітянському та краєзнавчому небосхилі ось вже майже 50 років сяє талановита зірка доктора педагогічних наук, професора, академіка, уродженця села Струги на Новоушиччині Віктора Івановича Береки, де він народився 25 жовтня 1954 року в звичайній селянській сім'ї. Босоноге дитинство разом із сестричкою-близнючкою, нелегка праця на городі, в садибі, на колгоспних полях не лише загартували юнака, а й сформували його характер, прагнення до нових вершин в житті, тверду наполегливість у досягненні цілей. Попереду в селянського сина простелився непростий і нелегкий життєвий шлях, на якому були злети, вибоїни і падіння, успіхи і невдачі. Однак Віктор Євгенович на цьому шляху – від сільського хлопчика-школяра

до студента Кам'янець-Подільського педінституту, від знаного освітянина – вчителя і директора школи на Волочищині до ідеологічного працівника партійних органів на Новоушиччині і в обласному центрі, а після розпаду СРСР і заборони Компартії України – влаштуватися старшим піонервожатим школи в місті Хмельницькому, а потім зайнятися краєзнавчою роботою в обласній станції юних туристів, яку пізніше очолив і вивів краєзнавчу роботу серед школярів краю на новий рівень, а згодом його запросили на посаду заступника начальника управління освіти регіону. Це був період 90-х років ХХ ст., період пошуків, невдач в економічному і політичному житті України та нашої області, в складному становищі опинилася й освітянська галузь. Однак Віктор Берека не зламався, а навпаки постійно шукав шляхи подолання кризи в освітянських колективах, регулярно бував в районах, водночас займався й написанням кандидатської дисертації.

Очоловав Хмельницьку гуманітарно-педагогічну академію. Під його керівництвом інститут пройшов складний трансформаційний процес і став гуманітарно-педагогічною академією, оновилися навчальні кабінети, проведені ремонти в головному корпусі та в гуртожитку, закуплено нову техніку й навчально-методичну літературу тощо. В квітні 2009 року Віктора Береку обласна влада визнала одним з кращих ректорів краю, а ще в грудні 2008 року він захистив докторську дисертацію, планував і відкрив аспірантуру, підняв питання про будівництво нового навчального комплексу і нового гуртожитку та спортивного комплексу. Згодом очолював кафедру слов'янської філології ХНУ, активно працював над науково-педагогічним доробком, працював заступником голови спеціалізованої ради по захисту дисертацій на звання кандидата педагогічних наук, в 2009 році став членом міської організації Національної спілки краєзнавців України та розпочав активні дослідження на краєзнавчій ниві, що вилилися майже в 200 науково-педагогічних праць, методичних і навчальних посібників з теорії, історії та практики освіти, кількох монографій тощо. Він також продовжував займатися підготовкою магістрантів та аспірантів, постійно виступав опонентом докторських та кандидатських дисертацій в різних

вишах нашої держави.

Важливо відзначити ще одну знакову подію в житті В. Береки. 9 вересня 2014 року у обласному інституті післядипломної педагогічної освіти пройшли вибори нового очільника цієї установи і серед трьох кандидатур колектив інституту вибрав професора, доктора педагогічних наук, званого в області і Україні Віктора Євгеновича Береку і довірив йому керувати вишем на наступні п'ять років. Цей період був наповнений і плідною і багатогранною діяльністю нового ректора в адміністративній та науково-методичній сфері, проведенні методологічних, методичних та історико-краєзнавчих конференцій, створенні Енциклопедії освіти Хмельниччини, Музею освіти Хмельниччини, оновленні матеріально-технічної бази інституту. Ще декілька років він працював професором цього закладу, а потім змушений був перейти на пенсію. Однак він продовжує працювати над історико-краєзнавчою тематикою.

За багаторічну сумлінну працю Віктор Євгенович нагороджений знаками «Відмінник освіти України», «За вагомий внесок у навчання та виховання дітей України», «За наукові досягнення», багатьма грамотами Міністерства освіти і науки України, облдержадміністрації та обласної ради, обласного управління освіти, міською премією імені Б. Хмельницького, відзнаками Національної спілки краєзнавців України, зокрема й відзнакою обласного краєзнавчого осередку. «Почесний краєзнавець Хмельниччини».

Юрій Телячий, Юрій Блажєвич

4 листопада

Літературознавець, мовознавець, історик української літератури і театру, фольклорист, етнограф та бібліограф Кость Копержинський

До 130-річчя з дня народження

Костянтин Олександрович Копержинський народився 23 жовтня (4 листопада) 1894 року в селі Глібів (тепер

Новоушицька територіальна громада, Кам'янець-Подільського району) в сім'ї місцевого священника.

Початкову освіту здобув у домашніх умовах, а в 1904 році був зарахований до підготовчого класу Кам'янець-Подільської чоловічої гімназії. У 1913 році продовжив навчання на історико-філологічному факультеті Петроградського університету, який закінчив з відзнакою в 1918 році і відразу повернувся до рідного міста.

У жовтні 1918 року, Копержинський підписав разом з іншими вітальну адресу на відкриття у місті Українського Державного Університету. Невдовзі він став викладачем університетської гімназії для дорослих. З 1919 року Кость Олександрович починає друкуватися у місцевому тижневику «Село», а з 1920 року – завідувати бібліотекою історико-філологічного факультету та викладати спецкурс з української мови.

Свою першу наукову працю «Письменник XVI ст. Василь Суразький» він написав у 1917 році під керівництвом академіка В. М. Переца, а з постійними науковими повідомленнями почав виступати з 1921 року, працюючи в Кам'янець-Подільському інституті народної освіти (бувний Український Державний Університет). У цьому ж році він складає іспит на магістерське звання і його обирають приват-доцентом по кафедрі історії української літератури, а згодом викладачем (професором). Саме в університеті відбулося становлення його як вченого, тут він мав можливість працювати з видатними діячами української культури і науки. Фінансовий стан Копержинського в м. Кам'янець-Подільський на початку 20-х років був досить важким, а на його утриманні було двоє старих батьків.

Влітку 1922 року з інституту народної освіти було виключено значну частину студентів, що зумовило закриття кафедр і скорочення викладацького складу. Копержинський був вимушений звільнитися та переїхати знову в Петроград. Там він працював учителем в школі, на робітфаці та продовжував займатися науковими дослідженнями. Згодом став секретарем петроградського Товариства дослідників української історії, культури і мови.

У 1925 році молодий учений знову повертається в Україну,

але тепер в Одесу, де починає працювати викладачем в інституті народної освіти та активно займатися науковими та громадськими справами. Стає членом Одеської краєзнавчої комісії, завідувачем українським відділом наукової бібліотеки, а згодом очолив бібліографічне товариство. В цей період він публікує наукові праці, матеріали для яких підготував ще в Кам'янці і Петрограді: «Театральне та музичне життя на Поділлі наприкінці XVIII та перші три десятиліття XIX століття», «Обжинки, обряди збору врожаю у слов'янських народів нової доби розвитку», «Острозька друкарня в Острозі та Дермані після Берестейської унії (1596 р.), її видання та діячі» та ін.

Після розгрому слідчими ДПУ УСРР одеського українознавчого осередку (процес Спілки визволення України) у 1929 році переїхав до Києва. В цьому ж році його обирають дійсним членом науково-дослідної кафедри історії України при Всеукраїнській академії наук (ВУАН). Почав працювати у Комісії давнього українського письменства (під керівництвом В. Перетца), у 1928 – 30 рр. – дійсний член Науково-дослідної кафедри історії України при ВУАН (під керівництвом М. Грушевського), 1931 – 33 рр. – науковий співробітник кафедри української етнографії при ВУАН, одночасно є науковим співробітником Київської філії Інституту Тараса Шевченка, брав участь у редагуванні видань ВУАН. 1929 року в Києві опублікував дві праці – «Українське літературознавство» та «Українське наукове літературознавство за останнє десятиліття 1917 – 1927».

З початком переслідувань працівників ВУАН переїхав до Ленінграда (нині м. С.-Петербург) де працював в Інституті антропології та етнографії.

На початку 1934 р. був заарештований і в березні цього ж року засуджений за справою «Російської національної партії» («Справа славистів» про створення вченими Москви та Ленінграда контрреволюційної організації, яка нібито планувала здійснити державний переворот) до 3 років ув'язнення у виправно-трудовому таборі.

Відбувши термін покарання, у 1937 році був звільнений і отримав дозвіл на проживання в Іркутську (нині місто в росії). До 1945 р. працював там у педагогічному інституті завідувачем

кафедри російської мови, професором. Потім йому дозволили повернутися до Ленінграда, де працював професором кафедри слов'янської філології Ленінградського університету та досліджував зв'язки слов'янських літератур.

Помер вчений 18 березня 1953 року, а реабілітований у 1956 році.

Тетяна Грудецька

Література

1. **Березовський І. П.** Копержинський Костянтин Олександрович // Енциклопедія Сучасної України / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – Київ, 2014. – Т. 14. – С. 424.

2. **Гуменюк М. П.** К. О. Копержинський – бібліограф і книгознавець // Формування і використання бібліотечних фондів. – Київ, 1984. – С. 114-121.

3. **Данілов В. І.** Костянтин Копержинський – забуте ім'я // Матеріали ІХ-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції, присвячені 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні. – Хмельницький, 1995. – С. 390-392.

4. **Історія** української бібліотечної справи в іменах (кінець ХІХ ст. – 1941 р.) : матеріали до біобібліогр. слов. / НАН України ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського НАН України; авт.-уклад. Л. В. Гарбар, ред. кол. : Г. В. Боряк, Л. А. Дубровіна (голова), В. І. Попик та ін. – Київ : [б. в.], 2017. – 616 с.

5. **Назаренко Є.** Кость Копержинський // Поділля і Волинь в контексті історії українського національного відродження : наук. зб. – Хмельницький, 1995. – С. 300-302.

6 листопада

Світла пам'ять за гірку правду

*До 90-річчя з дня народження
Володимира Маняка*

Володимир Антонович Маняк народився 6 листопада 1934 року в селі Криштопівка Волочиського району на Хмельниччині. Після десятирічки вступив на факультет

журналістики Львівського університету імені І. Франка, який закінчив 1956-го. Спраглий до точності й правдивості у відображенні життя, він одразу поринає в його сувору, не підфарбовану стихію. Працював у шахті, на заводі робітником, а згодом у редакціях часописів, на радіо, у видавництві.

Його журналістські статті, нариси, репортажі відзначалися вдумливістю та глибиною, принциповістю. А невдовзі молодий літератор-публіцист, якому не було й тридцяти, дебютував книжкою поезій «Повноліття», яка вийшла 1957-го року у видавництві «Каменярь». Яскраво проявився письменницький хист В. Маняка в прозі. Увагу читацького загалу, критиків привернули збірки повістей «Зелений меридіан», «Місяць спокійного сонця», «Проспект імені людей», «Макове поле», «Колиска вітрів», «Море Дірака»; документальні повісті «Балада про чорнозем», «Пора майстрів», «Восьмий день тижня»; романи «І зійшов день», «Борозни», «Високі береги землі», «Плоть твоя і кров», «Поділля» (диалогія), «Рейд». Письменник упорядкував книгу «Спалені села».

В. Маняк очолив організаційний комітет Асоціації дослідників голоду-геноциду 1932 – 1933 років на Україні. Був у числі організаторів, а згодом співголовою культурно-просвітницького товариства «Меморіал» імені Василя Стуса. Значний його вклад і в реабілітації безвинно репресованих патріотів України.

Але найбільшого розголосу набула книга-меморіал «33-й: голод», упорядниками якої були Володимир Маняк та його вірна помічниця – дружина, відомий журналіст Лідія Коваленко. Без перебільшення – ця книга стала національним надбутком у створенні правдивої трагічної історії України.

Книга-Меморіал – перша спроба в українській книговидавничій практиці зібрати свідчення тисяч людей, що вціліли, вижили в навалному голодоморі, а тепер своїми словами оповідають, як це було, по-своєму пронизливо розкривають причини й наслідки найбільшого злочину сталінізму. Вперше убієнних голодом наших співвітчизників зібрано разом у десятках поіменних списків, як на меморіальних плитах пам'яті.

Володимир Антонович згадував, що ще задовго до напи-

сання, ще навіть назви не було в цієї книги, він їздив по областях, піднімав людей. А потім, коли вже преса опублікувала звернення, щоб надсилали свідчення, тоді почався справжній рух. Такого руху ніхто не сподівався. «Наскільки ми були б бідніші духовно без оцих неоціненних свідчень людей. Жоден архів не оповість про те, що розкрили учасники цієї Книги. Надостовірніший документ про ту трудну годину в житті українського селянина – щире людське звірвання. Як голодний хлібороб доживав до лободи, до листя на деревах, а тоді одчайдушне марив, як би то дожити до колосків. Дехто доживав до колосків, як уже в наступне десятиліття доживав до Перемоги. Достовірно, незрадливо відтворити зсередини оту «зловмисну голодовку», як висловився один з наших дописувачів, здатен той, хто зніс це лихо на власній шкурі. Тільки він може сказати так безпосередньо, так різоче безкомпромісно слово правди про страшні тридцяті».

Володимир Маняк, складаючи плани на майбутнє говорив: «І взагалі я вважаю, що книга про голод 33-го – це лише початковий етап. А видавати далі треба й тридцяти-розстріляні. Теж меморіал. А потім думати про те, що був голод сорок сьомого. І що були розстріли та вбивства й у п'ятдесятих і далі. І якщо такий серіал ми зробимо – це буде перемогою».

Як бачимо плани були грандіозні, але доля розпорядилася по-іншому.

15 червня 1992 року він на 58-му році життя трагічно загинув в автокатастрофі біля села Глеваха Васильківського району Київської області.

Людмила Данилюк

Література

1. **Маняк В. А.** 33-й: голод : народна книга-меморіал / упоряд. : Л. Б. Коваленко, В. А. Маняк. – Київ : Радянський письменник, 1994. – 584 с.
2. **Мацько В. П.** Володимир Маняк і Лідія Коваленко – творці джерельної бази з історії голодомору // Голод 1932 – 1933 років на Хмельниччині : матеріали республік. науково-практ. конф. – Хмельницький, 1993. – С. 15-16.

7 листопада

Поет і журналіст Роман Юзва

До 90-річчя з дня народження

Роман Йосипович Юзва (7 листопада 1934 – 16 листопада 2003) – український поет і журналіст. Народився в родині колгоспників у с. Гречана Старосинявського (з 2020 р. – Хмельницького) району. Останні роки життя мешкав у м. Івано-Франківськ. Коли хлопчикові було лише три рочки, районний відділ НКВС заарештував його батька, Йосипа Дем'яновича, якого за сфабрикованою справою розстріляли. Переслідувань зазнала й мама, яку виселили за межі області, ув'язнивши на один рік.

Початкову освіту Р. Юзва здобув у селі Гречана, а неповну середню (до 7 класу) – в сусідньому с. Пасічна. Середню школу закінчував у м. Шпола на Черкащині, де жив його дядько. Після закінчення із золотою медаллю середньої школи вступив на гірничий факультет Київського політехнічного інституту. Був направлений на роботу на Солотвинський солерудник, що на Закарпатті. За набутим фахом інженера-шахтобудівельника працював у солотвинських солекопальнях і на шахті Калуського хіміко-металургійного комбінату. 1961 року переїхав до Івано-Франківська, працював у різних установах міста, зокрема, в Івано-Франківському проектно-конструкторському технологічному інституті. Понад 40 літ жив і працював на Прикарпатті, зріднився з цим краєм настільки, що ніхто й не сказав би, що він не гуцул. Із 1967 року – на журналістській і літературній роботі. Співпрацював з обласними газетами «Комсомольський прапор» і «Прикарпатська правда», із заводською багатотиражною «Промінь», обласним радіомовленням.

У літературу Р. Юзва увійшов зрілим поетом. Перша його збірка: «Береза під вікном» – вийшла у 38 літ (1972). Друга («З глибин землі») побачила світ 1977 року. Її художня досконалість відкрила поетові дорогу у Національну спілку письменників України, а також до нагороди: 1977 року він став лавреатом Івано-Франківської обласної літературно-мистецької премії

імени Мирослава Ірчана. Загалом за життя видав вісім збірок.

Вірний син своєї землі, Роман Юзва не поривав зв'язків із ріднокраєм. Був частим гостем свята поезії «Старосинявська весна», зустрічався зі школярами та вчителями Пасічнянської середньої школи, листувався, був наставником для молодих поетів-краян.

Входив до Національних спілок письменників та журналістів України. У поетичній творчості та суспільній позиції Р. Юзва відзначався високою громадянською свідомістю, незламною твердістю духу, виявленням патріотичних почувань. Наприкінці 1980-х – на поч. 1990-х років Р. Й. Юзва стояв у перших лавах борців за незалежність України.

Має низку публікацій у періодиці. Поезії Р. Юзві увійшли до колективних збірок, які видані за сприяння Старосинявського літоб'єднання «Джерелинка»: «Старосинявська весна» (2002), до другої книги сучасної поезії Хмельниччини: «Осик осінній сон» (2001)..

Понад 50 віршів поета стали піснями. Це вірші «Село моє, для мене ти – єдине...», «Зоря погасла», «Берізонька», «Перехожі», «Колискова», «Пора весіль», «Журба і радість», «Мамина криниця» й інші. Співпрацював із композиторами І. Іванцівим, Б. Юрківим, І. Фіцаловичем, Л. Соболевською, В. Яцолою, Ю. Ковалем. Його пісні виконували Д. Гнатюк, М. Кривин, З. Слободян, В. Пірус, В. Лацкан, хоріві колективи й ансамблі.

На 70-у році життя, 16 листопада 2003 року, перестало битися серце нашого краянину, українського поета, журналіста, чуйної і мудрої людини Романа Юзві. Поховано його на міському кладовищі в Чукалівці. Пам'ятається буйночубим ставним козарлюгою із гучним, сильним голосом, зі щирою, відвертою, глибоко ліричною й водночас чутливою до всякої кривди душею, пристрасним і непідкупним, переконаним українським патріотом.

2005 року Романа Юзву відзначено Івано-Франківською міською премією ім. Івана Франка за книгу «На перехрестях долі» (посмертно). 2006 року в с. Пасічна, на фасаді НВК, відкрито меморіальну дошку українського поета Р. Юзві.

Центральна вулиця села Пасічна на Старосинявщині носить імення поета Романа Юзви. За творчістю поета-краянина Р. Юзви проведено тематичні засідання райлітоб'єднання «Джерелинка» та районної дитячої літературної студії «Муза Надіквиння» (голова – Л. Сердунич). Створено цикл віршів і статей про Р. Юзву, зокрема, авторкою цієї статті, у районній та обласній пресі. Після відходу у засвіти завдяки старанням його удови видано книжку «Чарівна тилинка» для дітей та вибрані твори «Я належу Україні».

Р. Й. Юзва залишився жити у своїй поезії, піснях і в пам'яті усіх, хто його знав. Він із нами, нинішніми та прийдешніми, адже залишив нам безцінні одкровення, які творив так невтомно і самовіддано. Р. Юзва був справжнім сином України. Він – її пам'ять і совість.

Любов Сердунич

Література

1. **Бурташов Г.** Він чесно служив поетичному слову // Нова Зоря. – 2010. – 25 листоп. – С. 11.
2. **Рис Г.** «Повстане слово проти зла і сквери...» // Перевал. – 2011. – № 2-3. – С. 500-509.
3. **Сердунич Л.** «І просто чесно жити і трудитись на цій дідамі зораній землі» // Проскурів. – 2003. – 31 січ. – С. 14.
4. **Юзьків Ю.** Івано-Франківськ вшанував пам'ять поета Романа Юзви // Івано-Франківський оглядач. – 2009. – 3 груд. – С. 14.

1 грудня

Адам-Казимир Чарторийський – великий литовський князь, меценат, просвітител ь та володар Меджибожа

До 290-річчя з дня народження

Адам-Казимир Чарторийський – один із найвидатніших європейських політиків рубежа XVIII – XIX століття, популяризував польську національну ідею серед Європейських

держав. Належав до князівського роду гербу «Погоня Литовська», що походить від великого князя литовського Гедиміна. За тогочасним звичаєм рід отримав прізвище за володіння родовим маєтком Чарторийськ на Волині. Син генерала коронних військ, воєводи руського Августа Олександра Чарторийського та останньої представниці могутнього роду магнатів Сенявських – Марії-Софії Сенявської.

Освітою Адама-Казимира займалися найкращі приватні вчителі у Німеччині, Бельгії, Італії та Англії, де він студював. Його дядько, литовський канцлер Міхал Федерик, готував племінника до політичної кар'єри змалечку. Будучи послом від руських воєводства, він здобував щоразу більшу популярність у шляхти на сеймах 1760 – 62 років. А особливо утвердився після вигідного шлюбу із єдиною дочкою підскарбія Єжи Флемінга красунею Ізабеллою. Йому пророчили трон Речі Посполитої, адже на відміну від двоюрідного брата – Станіслава-Августа Понятовського, Казимир умів схилити людей на свій бік. Але його не вабила корона, і він відмовився від такої пропозиції.

Князь виступав за еволюцію суспільства, висміюючи вади польського народу у часописі «Monitor». Казимир був співзасновником корпусу кадетів (Рицарської школи) у Варшаві. Його перу належать кілька праць із виховання кадетів. З огляду на брак підручників у всіх галузях науки, князь сам перекладав наукові праці із історії та класичної літератури. Крім того він був співорганізатором першого публічного театру.

Після першого розділу Речі Посполитої Адам-Казимир змушений принести присягу імператриці, але уже під час чотирирічного сейму очолює патріотичні сили, намагаючись зміцнити трон Речі Посполитої, та досягнути представництва містян у сеймі. За результатами Російсько-Польської війни і Повстання Тадеуша Костюшко Чарторийські зберегли вірність батьківщині, за що втратили 2/3 майна. Неповне повернення відбулося лише на умовах направлення дітей князя у якості заручників до Петербургу. Чарторийські могли пережити втрату маєтків, на відміну від дрібної шляхти – їх клієнтів, які були б розорені, а втрати репутації куди гірше втрати земель.

У намаганні відродити країну Адам-Казимир підтримав Наполеона, але після його поразки у поході 1812 року, стало

зрозуміло, що шансів на незалежність практично не залишилося. Тому князь залишив політику і став культурним діячем.

А що ж до Меджибізького ключа, материнської спадщини Адама-Казимира, то вперше він відвідав ці землі після невдалого вересневого сейму 1782 року. Цілей у цієї подорожі було чимало – від банальної перевірки стану освіти, оборони і судочинства, до представлення себе як достойного «сюзерена», та презентації «міці дому Чарторийських» аби набрати «клієнтури» із шляхетних родів подолян.

Прибувши до Меджибожа князь Чарторийський загадав побудувати поруч із Заком у полі «фортецю». Частина дослідників схиляються до думки, що основою цієї «фортеці» могли стати руїни замчища Раковець – дублюючого до Меджибізького замку, що був закинтий ще в 16 столітті.

Почет князя що прибув на місце проведення заходу був вкрай строкатий: 200 козаків із Гранова у парадній формі, 108 уланів, машталери у турецьких та арабських вбраннях, а самого князя супроводила елітна «гвардія» та 6 воїнів споряджених у татарську екіпіровку із луками. Серед почесних учасників було чимало високопоставлених офіцерів іноземців – англійці, голанці, німці. Окрім коней у кавалькаду входили і верблюди, що створювали ефект «заморського дива».

«Поділивши на дві частини своїх різнорідних жовнірів» Адам-Казимир наказав їм у «війну забавляться». Оборonoю «фортеці» командував учитель старшого із дітей князя Цисельський із молодшим княжичем Костянтином. Штурм очолив полковник Мольський із старшим княжичем Адамом-Єжи, що при ньому виконував функції ад'ютанта.

Окрім такої військової «виправи», проводилися і дворянські гуляння. Для цього у почті князя було 18 семикінних критих бричок, які слугували для доставки наступного вантажу та спеціалістів: 1-2а брички кухонні, 3 спіжарня (комора), 4 пекарня, 5 пастельня, 6 цукерня, 7 кав'ярня, 8 винниця, 9 магазин (склад), 10 фельдшер з аптекою, 11 буфетний посуд, 12 стельмах і коваль, 13-14а пральні, 15-16а клунки і багаж учасників, 17 гердероб, 18 намети.

«За бриками їхали 3 чотири-кінні карети із капеланами, лікарями та іноземними офіцерами». У почті були

різнонаціональні слуги: араби, африканці, греки. Сам князь їхав у шестикінній кареті оточений гайдуками високого зросту та «татарами». Гостей частували цукерками, фруктами, лимонадами, морозивом, яке охолоджували у льодівнях замку. Серед алкоголю були французькі і шампанські вина, коньяки, портер, англійський ель.

Окрім місцевих шляхти та містяни Меджибізького ключа гостями княжих гулянь стали багато шляхтичів, що приєдналися до кінного загону і подорожували із ним декілька тижнів. Усі гості навіть через роки із теплом згадували ці урочисті події.

Як бачимо Меджибіж був не забутою провінційною околицею, а цінним регіональним центром, багатим як фінансовими, так і людськими ресурсами. Задля створення прихильного ставлення місцевого шляхетства та містян, великий литовський князь, претендент на трон Речі Посполитої, провів по суті одну із перших в світі «історичних реконструкцій», та першу на території України. Були задіяні до пів тисячі професійних військових та слуг, десятки спеціалістів, стилізовані вбрання, частина фортеці 16 століття, сотні тварин, у тому числі і екзотичних – верблюдів, пуди частування і напоїв для гостей та учасників, а це сотні тисяч злотих витрат у тогочасних цінах. Це та ціна, яку Адам-Казимир Чарторийський вважав цілком виправданою за серця і уподобання місцевої еліти та звичайних жителів.

Євгеній Нагурний

Література

1. **Klimaszewski H.** List zawierający opisanie wspaniałości życia Adama na Klewaniu i Żukowie Xięcia Czartoryskiego, Generała Ziemi Podolskich... Noworocznik Litewski na rok 1831. – Wilno, 1830. – S. 25-35.
2. **Koźmian K.** Pamiętniki Kajetana Koźmiana obejmujące wspomnienia od roku 1780 do roku 1815. – Poznań : J. K. Żupański, 1858. – T. 1. – 345 s.
3. **Niemcewicz J. U.** Pamiętniki czasów moich [dzieło pośmiertne]. – Lipsk : F. A. Brockhaus, 1868. – 323 s.

4. **Zaleski B.** Żywot księcia Adama Jerzego Czartoryskiego. – Poznań : J. K. Żupański. – 1881. – Т. 1. – 314 s.

5. **Гаврик М.** Відомі поляки в історії Вінниччини : біогр. слов. – Вінниця : ВМГО «Розвиток», 2007. – С. 825-828.

Показчик персоналій

А

Абрамов В. М. 52
Авагян О. В. 59
Алексєєв Я. С. 65
Аляб'єв А. Я. 58
Андрощук С. І. 15
Андрушко В. К. 29
Антонович В. Б. 17
Антонюк А. Є. 63
Антонюк В. П. 32
Атаманчук П. С. 37

Б

Бабак П. К. 49
Бабій Я. С. 45
Бабійчук І. А. 39
Бажан М. П. 54
Байдич О. В. 26
Балашов Л. С. 21
Баллог М. Й. 24
Балуховський М. П. 32
Балюк М. Б. 51
Банних В. І. 38
Бараболька М. П. 44
Баранов В. П. 54
Бацевич Ф. С. 31
Бенюк В. О. 20
Береза Н. М. 25
Березанська С. С. 32, 109-112
Берека В. Є. 57, 144-146
Бернадська Н. І. 33
Білецька К. Л. 11
Білий Л. Г. 18
Білик І. В. 21
Білоус А. М. 19
Білошицький С. В. 50

Біницька О. П. 21
Бойко В. В. 29
Бойко Д. В. 50, 130-133
Бойчук М. І. 21
Болбочан П. Ф. 38
Бортник П. Ф. 49
Бортняк Є. В. 38
Ботін М. П. 11
Браун А. Т. 24
Брик О. Ф. 25
Букатевич Ю. В. 24
Булаєнко В. Д. 47

В

Вайсман Г. А. 53
Василяшко В. Ф. 36
Васильович М. 41
Василюк В. Ф. 22
Венгрженовський
(Венгжиновський) С. О. 56
Весна (Вислянська) М. С. 11
Вишня Остап
(Губенко П. М.) 59
Візнюк В. Г. 56
Вітлінський В. В. 65
Войтенко В. І. 55
Войтович Б. 62
Волівач В. С. 38
Врублевський І. О. 11

Г

Гавришкевич І. Ю. 13
Гальперін Ш. 10
Гальчевський Я. В. 56
Ганицький Т. Д. 42
Гарнага І. В. 17, 86-88
Герасимчук В. О. 33

Геренчук К. І. 60
Гіжицький О. С. 28
Гловацький Ф. К. 65
Говорун В. Д. 23
Голота В. В. 39
Гончаров М. Д. 33
Гончарук В. О. 23
Гончарук Н. І. 16
Гончарук Ф. Є. 33
Горбатюк Є. М. 56
Гордієнко К. О. 53
Горлачук В. В. 49
Горячок Г. С. 15
Гославський М. 60
Григор'єва Г. С. 47
Гроза С. В. 44
Гуйванюк Н. В. 60
Гуменюк В. В. 46
Гуменюк С. К. 63
Гуцал В. О. 13

Г
Гіжицький
(Волиняк) Я. М. А. 31, 105-107
Гудзенко Ж. П. 49

Д
Давидов Ю. М. 43
Данилишин С. І. 14
Дацюк В. Л. 16
Дейнека Т. Д. 12
Дзюрак В. С. 40
Димінський А. І. 63
Діденко З. О. 22
Діденко О. В. 21
Дложевський С. С. 53
Довгалюк П. М. 62
Дорошенко В. О. 65
Драй-Хмара М. О. 54

Драпак Г. М. 55
Дроздовський Л. А. 21
Дубровський О. О. 35
Дудін О. П. 19, 88-89
Дузь І. М. 60
Дяченко П. 43

Є
Єгоренков В. Д. 30
Ємець О. І. 13

Ж
Жилін О. І. 44
Житецький Г. П. 28
Жмійовський А. П. 7
Жовнір О. Б. 35
Жук А. С. 31
Жулкевський І. С. 46
Жулов Ф. Є. 11

З
Зайцев Л. М. 57
Зайчук Б. О. 48
Зайчук В. О. 48
Закордонєць А. В. 54, 136-139
Западенко І. В. 45, 124-126
Зборовець В. С. 22
Зеленюк І. С. 50
Зельдович М. Г. 44
Зноба В. І. 15
Зозуля І. С. 46
Зьолко В. Л. 34

І
Івах Д. А. 53
Ігнатенко М. А. 32, 113-115
Ільїнський В. М. 37, 115-118

Й
Йосип (Оксіюк Й. Ф.) 49

К

Кабачинський М. І. 16
Каблукова О. К. 53
Калда Г. С. 39
Калинюк Т. Г. 35
Калініна В. М. 23
Канарчик О. І. 46
Кандиба О. О. 43
Капличний В. О. 22
Карась П. П. 15
Караулов А. Г. 58
Карачківський М. Ф. 54
Карашевич Н. С. 42
Карван С. Л. 42
Карвасарний В. І. 24
Карчевський М. Ф. 8
Каспрук А. А. 24
Кафенгауз Б. Б. 40
Качура-Фалілеєва К. М. 59
Кашиця В. В. 43
Кваско М. З. 62
Кеба О. В. 43
Кельріх М. Б. 39
Кжишковський С. 13
Кипоть І. С. 26
Кириленко В. А. 15
Кільчевський М. О. 36
Кіницький Я. Т. 20
Клец М. З. 45
Климович С. І. 26
Козельський Я. Д. 50, 128-130
Козярський В. В. 20
Кокойко І. М. 42
Коляденко
(Філіпчук) В. С. 16, 83-84
Комарницький М. А. 63
Копержинський К. О. 57,
146-149

Коперницький В. 8
Копитман М. Р. 62
Коржик С. А. 22, 92-95
Коссак Ю. Ф. 64
Коссак-Щуцька З. Т. 45
Костюк Т. Г. 46
Коханевич Є. В. 27, 95-96
Коцюбинська І. М. 40
Кошарський К. К. 58
Кравець В. М. 29
Кравець О. 38
Кравченко О. А. 13
Кравчук В. І. 35
Краснопольський О. В. 35
Кривцов Я. В. 23
Крикун Ю. В. 14
Крук І. М. 27
Крученко І. Г. 25
Кудашов Г. М. 14
Кудрявцева О. П. 39
Кузьмук О. І. 29
Кулик І. В. 32
Кундельський В. В. 55
Кутей М. М. 32
Кутень І. О. 28
Кухаренко Ю. В. 27
Кухарська
(Щербатюк) Г. О. 22, 90-91
Кучерук О. С. 50
Кучинська І. О. 26
Кушнір В. 30

Л

Ладижинець В. І. 36
Латюк М. А. 13
Лашко Н. С. 61
Левенцов В. В. 43
Лепікаш

(Лисюк К.-Г.) Г. А. 46
Лесик О. В. 16, 84-86
Липковська Л. Я. 32
Ліпкан М. Ф. 65
Літошенко М. П. 52
Логвиненко О. М. 25
Лозовий В. С. 30, 98-101
Лонжинський М. 9
Лось В. 9, 77-80
Лупан Л. С. 17
Лупійчук В. В. 64
Любінська Л. Г. 33

М

Мазур Б. М. 40
Майорець А. І. 40
Мак В. Т. 18
Маковська В. В. 51
Малахов О. В. 38
Малік М. Й. 48
Мамалига А. І. 34
Маняк В. А. 58, 149-151
Маркевич В. Е. 49
Маркова С. В. 18
Мартос Б. М. 34
Марчак М. М. 14
Марчинський В. 7, 74-77
Марчук А. А. 30
Марчук В. М. 18
Мастерс
(Бондарчук) О. О. 36
Матвієць Р. М. 36
Мацьоха І. М. 65
Мегик П. 37
Мельник Л. О. 64
Мельник М. А. 20
Мельник М. В. 59
Мельник О. О. 59

Метельницький Р. Г. 58
Микитюк А. П. 14
Михайлюк М. М. 29
Михайлюк О. Й. 45
Михаловський А. Г. 60
Міквіць (Миквиць) Е. Д. 8
Мікосянчик О. О. 64
Міляр Е. Р. 20
Молдован Н. А. 27
Морачевський П. С. 52
Моргуліс Н. Д. 31, 102-104
Мороз Г. М. 65
Мудрик К. М. 37
Музика В. П. 57

Н

Нагурна М. В. 17
Надточій В. О. 58
Наконечний І. Ю. 41
Небесний О. О. 66
Негода Б. М. 28
Негода-Бучковська О. Б. 57
Ненцінський А. Й. 41
Нечай Д. 61
Нечипорук В. М. 58
Нечипорук В. П. 18
Нижник М. С. 60
Никольчук М. Л. 62
Новаковський Е.-З. 41
Новосадський М. І. 31
Новосельський М. А. 59
Нюхалов С. В. 9

О

Оборжицький В. І. 25
Овсійчук В. А. 43
Огісвецький І. Ю. 27
Огородник Я. А. 56
Олійник Б. С. 37

Олійник І. А. 39
Олійник П. С. 21
Оліневич В. О. 56
Онацький Є. Д. 17
Онкович Д. Ю. 65
Орлінський Б. В. 29
Ороховська Л. А. 28
Ортинський М. Г. 64

П

Павловський І. Г. 22
Паламаренко А. Н. 40
Пашенко О. М. 45
Пенський Ю. Р. 34
Перніц О. В. 9
Петлюра С. В. 33
Петров М. І. 16
Петрук Н. К. 51
Пипа Л. В. 55
Підгаєцький В. Я. 42
Пікус Є. М. 50
Плющ Т. М. 47
Поведа Г. А. 35
Потапова (Душнюк) О. Я. 30
Потоцький С. Р. 6
Примуд С. Й. 31, 108-109
Приступа М. І. 48
Причишин-
Кліновський С. М. 28
Прокопчук В. С. 41
Пшездецький А. Н. К. 41

Р

Радзієвський М. І. 61
Радущинська О. П. 52
Репутін С. М. 59
Рогаль Л. І. 49, 126-128
Рогов В. М. 24
Рогульський Ф. М. 52

Розенберг А. Г. 18
Роїк М. В. 16
Ройтер І. М. 53
Ролле (Juzef Apolinaryj, Dr.
Antoni J.) Ю.-А. 51, 134-136
Романович Ж. О. 30
Ротман М. Я. 34
Рубчакова К. А. 61
Руданський С. В. 14
Рудик І. Л. 53

С

Савчук М. П. 64
Свидницький А. П. 50
Свіргунець Є. М. 28
Семенчук С. О. 25
Сенявський М. 5, 71-74
Серафим (Свежевський К.) 10
Сердуніч Л. І. 19
Ситар Л. Л. 45
Сівйолов Й. Т. 41, 119-121
Сіцінський Ю. (Є.) Й. 63
Січинський В. Ю. 37
Січинський Я. В. 44
Слободян М. Л. 61
Сморжевський В. Й. 51
Смотрицький Г. Д. 55
Смотрицький М. 6
Сохацька Є. І. 46
Стадник Б. П. 36
Станішевська Є. К. 40
Стасюк І. А. 20
Шашевський Є. Д. 47
Стеньгач Н. О. 17
Степенський
(Стемпневський) В. З. 14
Стрельбицький М. П. 34
Стрельбицький М. П. 48

Стрельбіцька Н. І. 62
Суров'як Р. Ю. 56
Суходоля А. І. 26
Сушко Л. Г. 56

Т

Теленько Б. П. 42
Тимошук Д. І. 57
Тимчук М. Ф. 64
Ткач Б. В. 49
Ткачук І. О. 22
Тлустий П. П. 19

Ф

Федунець М. Ф. 13
Фельдман С. С. 47
Фільдман Д. Д. 33
Франкфурт О. І. 11
Фудаковський І. 19

Х

Хардіков Я. Д. 60
Хім'як В. А. 47
Холявко В. В. 24
Храпач Г. Я. 37
Хращевський М. М. 21

Ц

Цвігун А. Т. 35
Цицалюк Г. Н. 51
Цілий В. П. 20
Цудзевич Б. О. 27

Ч

Чавалах Д. П. 47
Чайковський І. О. 7

Чарторійський А. К. 61,
154-158

Чеботарьов М. Г. 36

Чекірда В. О. 58

Чубинський П. П. 19

Ш

Шаров В. В. 65
Швець В. О. 63
Шеліванова Г. В. 38, 118-119
Шимонович І. І. 12
Широцький К. В. 50
Шкапій С. М. 15, 80-82
Шліхтер Є. С. 18
Шолом Алейхем
(Рабинович Ш. Н.) 20
Штеблау Е. Л. 6
Штурбабін В. В. 39
Шумлянський Й. 7

Щ

Щерба І. П. 10
Щипківський Г. П. 32
Щур В. Г. 23

Ю

Юзва Р. Й. 58, 152-154
Юрков І. М. 62

Я

Ян де Вітте (Віт Я.) 40
Яремчук А. А. 14
Яропуд З. П. 30
Ясіновська М. І. 39

Відомості про авторів історичних та біографічних довідок

- Адамський
Віктор Романович** кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, член Національної спілки краєзнавців України
- Баворовська
Олена Олександрівна** заступник директора з внутрішньобібліотечної роботи Хмельницької ОУНБ, членкиня Національної спілки краєзнавців України
- Бернадін
Анатолій
Олександрович** військовий лікар, член Національної спілки журналістів України, ветеран військової служби
- Блажевич
Юрій Іванович** кандидат історичних наук, член НСКУ, Почесний краєзнавець України
- Борисов
Володимир
Володимирович** Почесний краєзнавець України
- Ветрова
Тетяна Миколаївна** провідний науковий співробітник Державного історико-культурного заповідника «Межибіж»
- Галатир
Віталій Вікторович** кандидат історичних наук, головний науковий співробітник Хмельницького обласного державного архіву, доцент Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, член Національної спілки краєзнавців України

Гордова Ада Микитівна	ветеран праці, дитина війни, Почесний ветеран України
Григоренко Вадим Володимирович	член Малої академії наук України
Григоренко Олександр Петрович	доктор історичних наук, професор, академік Міжнародної академії інформатизації, член Національної спілки краєзнавців України, Почесний краєзнавець України
Грудецька Тетяна Віталіївна	завідуюча відділом науково- методичної роботи та інновацій в бібліотечній справі Хмельницької ОУНБ
Данилюк Людмила Миколаївна	заступник директора КЗК «Хмельницький обласний літературний музей»
Западенко Ігор Валентинович	заступник директора з наукової роботи Державного історико- культурного заповідника «Межибіж»
Каленюк Володимир Степанович	голова ради ветеранів Волочиської громади, ветеран праці, громадський діяч, Почесний ветеран України, волонтер
Кашук Ірина Леонідівна	провідний бібліотекар відділу мистецтв Хмельницької ОУНБ
Козак Ірина Миколаївна	завідуюча відділом медичної літератури Хмельницької ОУНБ
Косюк Галина Францівна	членкиня Національної спілки журналістів України
Куровський Олег Григорович	голова організації ветеранів Віньковецької селищної територіальної громади

Леськів Ірина Ярославівна	завідувачка науково-експозиційного відділу Державного історико-культурного заповідника «Межибіж»
Ляхнович Йосип Олександрович	учасник бойових дій, полковник, історик
Маковська Валентина Володимирівна	заступник директора з наукової роботи та інформатизації Хмельницької ОУНБ, членкиня Національної спілки краєзнавців України
Мацько Віталій Петрович	літературознавець, поет, прозаїк, перекладач, краєзнавець, журналіст, доктор філологічних наук, професор, член Національної спілки письменників України та Національної спілки журналістів України
Машталір Андрій Іванович	кандидат історичних наук, доцент Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського
Міхалевський Віталій Цезарійович	кандидат фізико-математичних наук, доцент Хмельницького національного університету, член Національної спілки журналістів України, член Національної спілки письменників України, голова Хмельницького обласного об'єднання товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка
Нагурний Євгеній Олегович	науковий співробітник державного історико-культурного заповідника «Межибіж»

Олійник Юрій Васильович	кандидат історичних наук, завідувач відділу Державного архіву Хмельницької області, член Національної спілки краєзнавців України
Підскоцька Надія Костянтинівна	Почесний ветеран України, заслужений працівник соціальної сфери України, заступник голови ради ветеранів міста Кам'янець-Подільський
Радецька Альона Юріївна	секретар Хмельницької обласної організації Національної спілки письменників України
Рудюк Лариса Йосипівна	учений секретар НІАЗ «Кам'янець»
Сердуніч Любов Андріївна	письменниця, членкиня всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка, Національної спілки письменників України, Національної спілки краєзнавців України, Національної спілки журналістів України
Синиця Надія Миколаївна	учений секретар Хмельницької ОУНБ, заслужений працівник культури України, членкиня Національної спілки краєзнавців України
Столяр Ярослав Васильович	лікар-трансфузіолог, заступник директора Хмельницького обласного центру крові

Телячий Юрій Васильович	доктор історичних наук, професор, заслужений працівник культури України, президент, виконуючий обов'язки ректора Хмельницького кооперативного торговельно- економічного інституту
Флентін Віктор Володимирович	перший заступник голови обласного відділення Національного олімпійського комітету України в Хмельницькій області
Шеїн Оксана Миколаївна	головний бібліограф відділу краєзнавства Хмельницької ОУНБ
Шкробот Петро Михайлович	ветеран праці, член Національної спілки журналістів України, Почесний ветеран України
Яблонський Вадим Віталійович	магістр архівознавства, вчитель історії та правознавства Поляхівського ліцею Теофіпольської селищної ради
Ящук Микола Андрійович	ветеран праці, заступник голови ради ветеранів міста Кам'янець- Подільський, керівник Центру сприяння розвитку волонтерського руху м. Кам'янець-Подільський

Зміст

Від укладача.....	3
Знаменні і пам'ятні дати.....	4
У 2024 році виповнюється.....	5
Січень.....	12
Лютий.....	19
Березень.....	23
Квітень.....	27
Травень.....	31
Червень.....	34
Липень.....	38
Серпень.....	44
Вересень.....	48
Жовтень.....	52
Листопад.....	57
Грудень.....	61
Імена, події, факти.....	67
Село над Бужком. До 580-річчя першої писемної згадки про село Котюржинці Хмельницького району (Н. Синиця)....	68
У сьайві «Леліви»: гетьман Миколай Сенявський. До 535-річчя з дня народження та 455-річчя з дня смерті (Т. Ветрова, І. Западенко).....	71
Польський дослідник Поділля Вавжинец Марчинський (Wawrzyniec Marczyński). До 245-річчя з дня народження (О. Шеїн).....	74
Польський художник з України. До 175-річчя з дня народження Володимира Лося (В. Маковська).....	77
Усміхнена рима Степана Шкапія. До 70-річчя з дня народження (В. Міхалевський).....	80
Педагог та волонтер Валентина Степанівна Коляденко (Філіпчук). До 80-річчя з дня народження (А. Гордова).....	83

Доктор архітектури, професор, член-кореспондент Української академії архітектури, художник Олександр Лесик. До 80-річчя з дня народження (І. Кацук).....	84
Гарнага Іван Володимирович – архівіст, науковець, дослідник. До 100-річчя з дня народження (Ю. Олійник).....	86
Герой Радянського Союзу Дудін Олександр Протальйонович. До 105-річчя з дня народження (Й. Ляхнович).....	88
Герой Соціалістичної Праці Кухарська Ганна Олексіївна. До 95-річчя з дня народження (О. Куровський).....	90
Красзнавиця та педагог Світлана Коржик. До 55-річчя з дня народження (В. Борисов).....	92
Засновниця школи сучасного акушерства і гінекології України – донька Поділля Євгенія Коханевич. До 95-річчя з дня народження (І. Козак).....	95
Гордєєв Анатолій Іванович. До 70-річчя з дня народження (В. Флентін).....	96
Науковець, історик, дослідник Віталій Лозовий. До 65-річчя з дня народження (В. Галатир, А. Маїталір)....	98
Гідний представник Поділля у світі великої науки. До 120-річчя з дня народження Наума Давидовича Моргуліса (О. Григоренко).....	102
Польський історик, дослідник Волині – наш земляк Ян Марек Гіжицький. До 180-річчя з дня народження (В. Яблонський).....	105
Герой Соціалістичної Праці Примуд Станіслав Йосипович. До 85-річчя з дня народження (В. Каленюк).....	108

Софія Березанська – легенда української археології. <i>До 100-річчя з дня народження (О. Баворовська).....</i>	109
Творець естетичних цінностей Микола Андрійович Ігнатенко. <i>До 85-річчя з дня народження (В. Мацько).....</i>	113
Людина творчої енергії Валентин Михайлович Ільїнський. <i>До 70-річчя з дня народження (В. Адамський, Ю. Блажевич).....</i>	115
Почесний ветеран України Ганна Василівна Шеліванова. <i>До 100-річчя з дня народження (П. Шкробот).....</i>	118
Герой Соціалістичної Праці Сівйолов Йосип Тимофійович. <i>До 95-річчя з дня народження (М. Ящук, Н. Підскоцька).....</i>	119
Хмельницький обласний центр служби крові. <i>До 80-річчя з дня заснування (Я. Столяр).....</i>	121
Ігор Западєнко: коли захоплення стало професією. <i>До 60-річчя з дня народження (І. Леськів).....</i>	124
Захисник Батьківщини та громадський діяч Леонтій Іннокентійович Рогаль. <i>До 90-річчя з дня народження (А. Бернадін).....</i>	126
Багатогранність таланту Яна Козельського. <i>До 70-річчя з дня народження (Г. Косюк).....</i>	128
Працею звеличений. До 120-річчя з дня народження Давида Васильовича Бойка (В. Григоренко)	130
Юзеф Антоній Аполлінарій Роллє. <i>До 195-річчя з дня народження (Л. Рудюк).....</i>	134
Фантастичність та містичність творчості Артура Закордонця. <i>До 55-річчя з дня народження (А. Радецька).....</i>	136

Повітова школа в Меджибізькому замку – осередок освіти, бібліотечної справи і музейництва. <i>До 205-ї річниці з часу заснування (І. Западенко).....</i>	139
Свято присяги УНР. До 105-ї річниці Свята присяги УНР (В. Адамський).....	142
Віктор Берека – освітянин, науковець, професіонал, патріот, краєзнавець. До 70-річчя з дня народження (Ю. Телячий, Ю. Блажевич).....	144
Літературознавець, мовознавець, історик української літератури і театру, фольклорист, етнограф та бібліограф Кость Копержинський. До 130-річчя з дня народження (Т. Грудецька).....	146
Світла пам'ять за гірку правду. До 90-річчя з дня народження Володимира Маняка (Л. Данилюк).....	149
Поет і журналіст Роман Юзва. До 90-річчя з дня народження (Л. Сердунич).....	152
Адам-Казимир Чарторийський – великий литовський князь, меценат, просвітител ь та володар Меджибожа. До 290-річчя з дня народження (Є. Нагурний).....	154
Показчик персоналій.....	159
Відомості про авторів історичних та біографічних довідок.....	165

Для нотаток

Для нотаток

Довідково-інформаційне видання

**Календар
знаменних і пам'ятних дат
Хмельниччини
на 2024 рік**

Відповідальна за випуск:

Чабан К. А.

Комп'ютерне опрацювання, редагування,
комп'ютерна верстка:

Шейн О. М., Шмаль Т. А., Дорош В. Ю.

Дизайн обкладинки:

Дорош В. Ю.

Формат 60×84/16.

Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.

Друк цифровий. Наклад 100 пр.

Віддруковано з готового оригінал-макета.